

LUPTA PENTRU LIMBA ROMĂNEASCĂ

— ACTE ȘI LĂMURIRI PRIVITOARE
LA FAPTELE DIN MARTIE 1906 —

PUBLICATE DE

N. IORGA

BUCUREȘTI

MINERVA, Institut de arte grafice și editură

STRADA REGALĂ, 6

1906

I. 4858

Prețul 1 leu.

LUPTA PENTRU LIMBA ROMĂNEASCĂ

— ACTE ȘI LĂMURIRI PRIVITOARE
LA FAPTELE DIN MARTIE 1906 —

PUBLICATE DE

N. IORGA

BUCUREȘTI
MINERVA, Institut de arte grafice și editură
STRADA REGALĂ, 6
1906

Aceste pagini cuprind actele mai însemnate privitoare la manifestațiile din Mart 1906 făcute de tinerimea școlilor înalte din București pentru izbînda limbii românești în România. De o bucată de vreme se vede foarte limpede că limba națională n'are drepturi pentru o parte din clasele bogate și puternice, care s'ar cuveni totuși să stea în fruntea vieții românești și s'o ajute din răsputeri. Înstrăinate, anumite cercuri înălțau cu o batjocură pentru sentimentele de care o lume întreagă se însuflețește astăzi, steagul de trufie al înstrăinării lor.

Ar fi fost mai multă liniște în București, ar fi fost mai multă bucurie dacă nu s'ar fi făcut mișcarea, menită să fie, în același timp, pașnică și măreață. Dar oamenii nu trăiesc nici pentru liniște, nici pentru bucurie. Nu pentru aceasta se frămîntă mințile și bat inimile. Oamenii trăiesc pentru a răspunde legii celei mari și tainice a lumii prin îndeplinirea cu orice preț cu orice jertfe, a datoriei lor.

Datoria tuturor celor ce-și dau samă de obîrșia acestui popor, de lunga lui desfășurare prin lupte, de viitorul spre care în chip firesc trebuie să tindă era să proteste împotriva ridicării steagului străinătății asupra așezămintelor noastre de cultură.

Cu toată neauzita sălbătăcie a măsurilor luate împotriva unei înălțătoare demonstrații pentru românism a Romînilor în România, singurul punct de

vedere firesc s'a afirmat. Și din toată țara s'a ridicat o așa de puternică și obștească aclamație cum nu s'a mai pomenit la noi din vechi vremuri.

Pentru a se aminti zilele de luptă și pentru a se pregăti și mai mult conștiința publică în vederea politicii naționale a viitorului se tipărește această cărțică.

Fiecare cetitor cu iubire de țară și neam va socoti că ea vine din sufletul său însuși. Ea nu e a nimănuï: e a ceasului de astăzi.

N. IORGA.

I.

Ziarele din întâia săptămână a lui Mart anunță că se vor da la Teatrul Național din București de amatori din lumea mare, pentru societatea de binefacere «Obolul», supt presidenția d-nei Scarlat Pherekyde, două reprezentații cuprinzând o piesă românească de d. Ollănescu-Ascanio (*Pe malul gârlei*)¹ și trei piese franceze cu un caracter foarte puțin clasic. După șirul de conferinți franceze ținute la institutul Pompilian de d. Léon Claretie, după o conferință francesă a unui inginer italian, d. Iuliu Brun anunță o altă conferință francesă despre «iubirea în poesia populară».

Acum doi ani astfel de reprezentații fuseseră primite cu șuierături și demonstrații violente de studenți, pe cari poliția i-a împrăștiat brutal. Și de astă dată ziarele de Vineri, 10 Mart, dau știrea că printre studenți se pregătește o mișcare. Revista «Sămănătorul» din aceeași zi cuprinde la *Cronică* aceste rînduri:

Iarăși reprezentații franceze date de Romîni la Teatrul «Național», care va trebui împodobit atunci cu colorile naționale franceze, din acest Bucarest pe care vulgul îl numește București. Ziarele românești anunță în ortografia francesă numele persoanelor care vor juca.

Actul de patriotism pleacă de la o societate de binefacere. D. director al Teatrelor n'are, firește, nici-o obiecție să cedeze sala. Frumoasa faptă se va

¹ Pentru rolul femeiesc din această piesă a trebuit să se poftască o doamnă din Galați, neaflindu-se în cercul ce dădea reprezentație nici-o persoană care să unească cu oarecare talent de teatru cunoștința cuvenită a limbii românești. Până aici s'a mers deci cu întinderea înstrăinării!

săvirși în serile de 13 și 15 Mart. Se vor găsi neapărat destui spectatori ca să aplaude.

Studentii să nu mai facă greșala de acum doi ani, să nu vie pentru a protesta și a fi bătuți de gardiștii de stradă. Să lase *cellalt neam* decît cel românesc să-și petreacă în pace. Dar noi, ceștia din neamul cel de rînd și grosolan, să ni însemnăm bine în minte numele celor ce ne desprețuiesc și să ținem samă și de cine *nu* va veni.

Petrecere bună, domnilor!

II.

Epoca de la 12 Mart, Duminecă, tipărește în fruntea sa acest articol:

O rugăminte.

Cetitori cari veți avea în mîna acest ziar, lăsați să vi se facă o rugăminte, nu pentru un om, pentru o grupă de oameni, pentru un partid, ci pentru acea mare ființă nenorocită, luptînd de două mii de ani cu împrejurări dușmane, pentru poporul românesc, pentru literatura lui, pentru limba lui, pentru sufletul lui. Pentru *obrazul* acestui neam care e obrazul nostru.

Avem în București un *Teatru Național*.

Statul român subvenționează acest teatru.

O societate românească de binefacere pentru Romini dă la 13 și 15 Martie o reprezentație pe scena acestui Teatru românesc.

Ce poate fi mai frumos!

Dar trei părți din această reprezentație vor fi într-o limbă străină, care ne cotopește, care ne sub-

jugă și ne umilește, care rupe un popor în două, punind de-o parte vorbitorii graiului nostru desprețuit, iar de alta pe cei mari și bogați cari vorbesc altă limbă, cari cugetă, simt, trăiesc, iubesc și mor prin această limbă.

Orice bun Român va privi această reprezentație ca o jignire a celor mai frumoase, mai nobile sentimente ce poate să aibă un om.

Nimeni n'o poate opri, odată ce d. director al Teatrelor a îngăduit-o. Un ministru cu situația d-lui Vlădescu mai puțin de cât orice alt ministru. Nu vom cere mulțimii, fie și mulțimii studenților, să se amestece.

Dar rugăm, — prin mine, unul dintre cei mulți, roagă trecutul și viitorul unui neam, care nu e doar merit unei umilinți și unei batjocuri pentru toate veacurile, rugăm pe oricine simte că are o țară, pe oricine aude glasul poruñcitor al sîngelui său, pe oricine se poate gîndi la moșii, la strămoșii săi, trăiți cinstit, în țara românească, cu grai românesc, cu suflet românesc, rugăm pe oricine nu vrea să-și arunce copiii în vălmășagul neamurilor, fără să știe în ce limbă îi vor pomeni aceia cari vor veni după dinșii, îi rugăm cu o căldură ce nu se poate cobori în cuvinte, *să nu vie la Teatrul Național în seara de 13 Martie și în seara de 15 Martie 1906.*

Au luat bilete; au făcut o faptă bună pentru săraci. *Să nu vie* la reprezentație, căci ar face o faptă rea față de sufletul chinuit al acestui popor. De ce, pentru plăcerea lor de cîteva ceasuri ori pentru o legătură socială să strice inima fraților lor rămași credincioși neamului? De ce să ne înjosească, să ne umilească, înjosindu-se și umilindu-se și pe dinșii

printr'un act de *trădare sufletească* față de patria și nația lor ?

*

Și altă rugăminte se îndreaptă acum, pentru același cuvint, lumii de tot felul, mai ales tinerimii din școli, care obișnuiește a veni la Atheneu.

D. Jules Brun anunță pe seara de 12 Martie o conferință francesă despre poesia noastră populară. Despre poesia *noastră* populară, în casa *noastră* de conferințe a Ateneului *Romîn*.

Și nu numai atît.

D. Brun *știe românește*. *Trebuie* să știe fiindcă este ziarist *romîn*, fiindcă este și acuma saü a fost măcar profesor *romîn*.

Și totuși profesorul romîn, ziaristul romîn Iuliu Brun, fiindcă e de origine francesă, ține o conferință francesă despre cîntecul românesc, în Ateneul Romîn, înaintea unui auditoriu romîn, într'un ciclu de conferințe românești.

Dacă aveți inimă în voi, tinerilor cari mergeți la conferințele Ateneului, nu veți cunoaște-o pe aceasta, nu veți călca pragul sălii unde se va ținea o asemenea conferință.

Iar cîți dintre ziaristii români se țin de acest neam, vor pune și ei o vorbă pentru ca fapta de umilință să nu se îndeplinească.

*

Dacă și unii și alții, și acești tineri săraci și acei nobili și bogați de sus, *veți lăsa goale cele două săli* în care se face jertfa mîndriei și demnității noastre, atunci va fi într'aceasta un mare și frumos învățămînt, vrednic de a fi pus alături cu cele mai înalte

din tot trecutul nostru. Atunci veți fi săvârșit, împiedecind pentru totdeauna asemenea jigniri, *un eveniment istoric*.

Veți putea oare să călcați în picioare aceste îndemnuri, această rugămintă a uneia din inimile ce sîngeră pe urma batjocoririi neamului, veți putea să proclamați încă odată, în auzul tuturor, că România e Statul-cîrpă al unui popor-zdreanță, care nu înțelege să fie stăpîn acasă la dînsul ?

Vom vedea din aceasta dacă aici mai este pămîntul de strădanie sfîntă al strămoșilor sau Transvaalul Europei cu o limbă străină oarecare, așteptînd, chemînd prin inconștiența sa și prin desprețul său de sine însuși, năvala spre cîștig a tuturor aventurierilor fără neam din lumea largă.

N. IORGA.

Trei ziare, «Voința Națională», «Protestarea» și «Adevărul», au ținut în samă îndemnul făcut ziariștilor de a răspîndi și această rugămintă. La deschiderea expoziției de pictură și sculptură, un grup de studenți aclamă pe A. S. R. Principesa Maria, care fusese rugată a patrona reprezentația «Obolului», strigînd însă în același timp împotriva «franțuziților» de la societate.

În sală o doamnă cere socoteală scriitorului articolului de mai sus pentru «rugămintea» sa. Același ține după amiază, la ceasurile 6, la Universitate lecția suplimentară care urmează, așa cum a fost prinsă în note stenografice de d. H. Stahl.

III.

**Despre drepturile limbii naționale în
Statul modern**

(lecție ținută la Universitatea din București în ziua de 12 Mart
de profesorul N. Iorga.)

Universitatea noastră e a științii, și știința are datoriile sale științifice. În afară de aceste datorii ale sale științifice, ea are însă și altele mult mai întinse, datorii de acelea care se întind asupra întregului popor. Și pentru a arăta aceste datorii, pentru a mărturisi o foarte legitimă dorință care stă în sufletul nostru al tuturor, se ține această lecție de astăzi.

D-lor, temeiul vieții oricărui popor este *limba lui*. Temeiul acesta al vieții oricărui popor, care se numește *limba*, a fost înțeles și recunoscut în toate timpurile. Nu există o singură epocă în viața omenirii în care poporul să nu se fi adunat în jurul cultului pentru limba lui cea adevărată.

A fost o vreme când toată lumea părea că se adună în jurul a două limbi învățate, două limbi care trebuiau să domine pe toate celelalte în viața popoarelor lumii. A fost un timp când se credea că numai vorbind latinește și numai vorbind grecește poate cineva să se arăte om cult, poate dovedi că face parte din lumea civilisată a timpului său.

Răsăritul în acea vreme era cu totul cucerit pentru limba grecească; Apusul tot, cotropit de limba latină. S'a crezut că foarte multă vreme se va putea păstra această stare de lucruri, și totuși a fost o mare greșeală, care a dispărut răpede. Căci iată ce vedem îndată după alcătuirea vieții nouă de Stat în Europa

evului mediu: vedem în toate Statele din Apus limba învățaților, limba stăpînirii, limba Bisericii, adică limba latină, căzînd în folosul limbilor deosebitelor popoare.

Pe acea vreme nu era nici răspîndire a instrucției prin școli, nici răspîndire a instrucției prin cărți, nici răspîndire a instrucției prin ziare; prin urmare în chip instinctiv, răspunzînd unei nevoi firești, toate popoarele din Apusul Europei au părăsit limba latinească pentru ca să dea un loc din ce în ce mai mare limbilor proprii. În felul acesta, acele limbi cari păreau a fi menite pentru totdeauna oropsirii, neglijării, limbile acelea au ajuns limbile Europei nouă.

Pe de altă parte, chiar în Răsăritul european, a fost un timp cînd tot limba latină era socotită ca singura limbă capabilă de a exprima cugetări înalte, sentimente nobile. Și n'au trecut nici două sute de ani și limba aceasta latină a fost părăsită pentru a da loc limbii grecești, nu în calitate de limbă elină superioară limbii latine, ci în calitate de limbă a poporului care trăia în Răsăritul grecesc.

Mai departe: în afară de lumea aceasta grecească, în Orientul Europei erau alți supuși ai Imperiului, în Asia, cari vorbeau limbi deosebite: limba armenească în Nord, limba siriană în Sud. S'a încercat multă vreme a ținea pe acești locuitori de limbă siriană și de limbă armenească în cercul culturii grecești, dar nu s'a izbutit. Limba aceasta grecească, socotită ca limba culturală în Răsăritul Europei și în Apusul Asiei, a fost învinsă cu desăvîrșire, și pe ruinele acestei pretinse limbi culturale unice s'a ridicat o cultură nouă, s'a ridicat o literatură nouă, s'a ridicat o viață sufletească a popoarelor din Asia.

Pe de o parte s'a întemeiat literatura armenească, din care un popor întreg s'a nutrit secole întregi, iar, pe de altă parte, s'a întemeiat limba și literatura națională siriană. Aceasta ni-o spune prin urmare exemplul celor d'întîiî timpuri din evul mediu.

Vă adaug acum un exemplu: mai tîrziu, într'un anume moment din secolul al XI-lea, niște aventurieri din Franța aū venit de aū cucerit Insulele Britanice și aū întemeiat un Stat frances căruia i s'aū supus locuitorii indigeni, de naționalitate străină, de naționalitate germană, Anglosaxonii. Limba de Stat, limba de cultură, limba de civilizație a fost foarte multă vreme limba francesă. Toate actele de Stat se scriaū în limba francesă, toate predicile în biserici nu se făceaū decit în latinește saū în limba francesă, orice operă literară în limba latină saū în cea francesă se scria. Pe atunci iarăși nu erau nici ziare, nici cărți, decit foarte puține, nici școlile cari fac educația unui popor, și totuși de la sine însuși, prin mersul firesc al împrejurărilor, limba aceasta străină, care atîta vreme stăpînise un popor de alt suflet, limba aceasta străină a fost învinsă și înlăturată și astfel, în secolul al XIV-lea, poporul engles a ajuns să introducă în toate ramurile vieții sale de Stat, în toate ramurile culturii sale, limba națională englesă.

Mai departe, venind la epoca modernă: Odată regii, clasele dominante aū crezut că pot schimba după plac viața popoarelor. În Franța s'a socotit că limba vulgară, limba pe care o întrebuinta poporul, nu poate contribui la înnaltele scopuri literare, și atunci, în secolul al XVII-lea, supt Ludovic al XIV-lea,

s'a pornit o mișcare pentru a crea o limbă de Curte și a societății înalte.

În această limbă de Curte, în această limbă a societății înalte, s'a scris operele de căpetenie ale literaturii franceze din secolul al XVII-lea. Oricine poate ști însă câtă pagubă s'a adus literaturii franceze prin această sărăcire, prin această împrumutare și scădere a limbii pe care o vorbea poporul.

Literatura aceasta de Curte, literatura aceasta din straturile înalte, a durat numai cîtăva vreme și secolul al XVIII-lea a dat în ea opere literare de o mare slăbiciune, de o lipsă de durată și de un caracter de artificialitate cum nu se mai pomenesc vreodată în istoria unui popor.

Acesta e totdeauna rezultatul pe care-l produce o limbă care n'are a face cu poporul, stă în legături numai cu puterea, și care slujește numai stăpînirea unei clase sociale asupra altora. (Aplause mult prelungite cu toată cererea de a nu se aplauda a d-lui Iorga). Revoluția francesă, nu numai în Franța, dar și în celelalte țeri ale Europei, a avut de efect transformarea, pentru toată viața, a popoarelor de cultură. Această revoluție a găsit însă în Germania o țară în care pînă în ultimele timpuri toate Curțile, fără deosebire, și mai toți membrii societății înalte nu voiau să recunoască drepturile limbii germane de a crea o literatură. S'a mers atît de departe cu această prigonire a limbii naționale, încît un rege mare, marele rege prusian din sec. al XVIII-lea, Frederic al II-lea, nu voia să primească pe scriitorii germani și păstra toată ironia și toată batjocura sa pentru începuturile de literatură germană. În schimb, acest

rege care nu cobora niciodată pe hîrtie un cuvînt în limba națională, care cerea ca toate rapoartele diplomatice, toate actele administrative să-i fie prezentate numai în limba favorită francesă, regele acesta este scăzut și astăzi în gloria și însemnătatea sa față de dezvoltarea poporului german prin acest mare păcat făcut de dînsul față de sufletul poporului său.

Și aceasta nu s'a întîmplat numai în Prusia, ci în toate celelalte părți ale Germaniei.

Pe cit de mare este însă recunoștința poporului german față de criticii și literații secolului al XVIII-lea, pe atît este de mare desprețul pe care îl are astăzi, în deplina lui conștiință, față de acei cari au sprijinit, căutînd să o răspîndească în dauna sentimentului național, o literatură străină.

În afară de Germania aceasta și de Franța supusă unei limbî artificiale, întîlnim în secolul al XVIII-lea țeri, cum este bunăoară Suedia, unde societatea înaltă a primit în toate ramurile vieții literare, culturale și sociale literatura francesă. Ce foloasă a produs literatura francesă în Suedia? Toată adevărata viață literară, toată adevărata viață de cultură a Suediei pleacă din secolul al XIX-lea, după ce această influență străină, menită să rămîie totdeauna și oriunde stearpă, a dispărut.

Dintre celelalte State, — Rusia are în momentul de față una din cele mai frumoase literaturi de pe lume, frumoasă pentru că se îndreaptă către mulțime, frumoasă pentru că se îndreaptă către totalitatea celor cari formează națiunea rusească, o literatură care este în stare astăzi să lupte pentru a înlătura unele

din relele seculare și a pune temelia unei nouă societăți rusești, societate de libertate, societate de dreptate și de lumină.

În țara aceasta, era în secolul al XVIII-lea numai o imitație servilă a literaturii franceze. Împărăteasa cea mare de atunci, Ecaterina a II-a, nu voia să știe că există oameni cari jertfiau sufletul lor ca să încerce a întemeia o literatură pentru popor. Nu voia să știe acest lucru, corespundea cu Voltaire la Paris, primia instrucțiunile sale de guvern și cărțile sale de acolo și căuta orice sfat și orice îndrumare de la această depărtată țară apusană.

Din această perpetuă neînțelegere între Suveranii cari nu voiau să înțeleagă spiritul poporului lor, între clasa dominantă, care se servia exclusiv de cultura străină, știți cine a rămas învingător. A rămas învingător acest popor rusesc care, în afară de influențele apăsătoare din străinătate, trăgându-și toate inspirațiile din viața sa proprie, a dat, cum am spus, una din cele mai frumoase, una din cele mai omenești și mai reparatoare pentru suflet din cîte literaturi s'aũ scris vre-odată în lume.

*

A venit Revoluția francesă. A creat nouă State, a creat o viață nouă pentru popoare, și, de acum înainte, un Stat nu mai este decî, precum era odinioară, Statul clasei cuceritoare și al aceluia care stă în fruntea acelei clase cuceritoare. De acum înainte orice Stat isprăvit nu este decît expresiunea unei națiuni, orice Stat nu-î decît forma înaltă de administrație, de organizație și de conștiință a vieții unui

popor întreg. Acesta este bunul mare pe care l-a lăsat tuturor popoarelor Revoluția francesă.

De acum înainte prin urmare, existînd numai State menite să represinte într'o formă înaltă alcătuirea și viața deosebitelor popoare, aceste State nu pot să-și arăte această unitate a lor, acest suflet comun al lor, într'altă formă decît în încurajarea, în cultivarea și în iubirea nemărgenită pentru limba *tuturora*.

Limba, nu-î, d-lor, numai un mijloc de a se înțelege, nu-î numai mijlocul practic prin care un om poate să-și comunice gîndurile și sentimentele sale altor oameni; o limbă represintă pentru un popor mult mai mult. Este forma cea mai înaltă, cea mai deplină, în care se poate exprima sufletul unui popor.

Și viața materială, interesul material, rostul material al unui popor nu se pot compara niciodată ca însemnătate, în ceia ce privește chemarea, în ceia ce privește puterea lor de a rodi și de a preface, cu viața sufletească a unui popor. Tot ce stăpînește un neam la un anume timp, nu sînt doar numai forme trecătoare, nu sînt elemente brute ale vieții materiale care se amestecă între dînsele și se luptă pentru înțietate, ci numai expresiunile materiale ale aceluï lucru mare și dumnezeiesc, care este sufletul aceluï neam. (*Frenetice applause*).

Dar în nici-o alcătuire nu se poate întrupa mai deplin și mai frumos sufletul unui neam decît în limbă. Limba cuprinde într'o formă înțeleasă veșnic de toți, întrebuințată neconținut de toți, întreaga viață, timp de secole întregi, timp de miï de ani une orï, a poporului aceluia. Limba pe care o vorbim acuma, nu

este numai limba românească de astăzi, nu este ceva fixat acuma de gramatică, pe care oamenii să-l întrebuițeze după normele ce se află în aceste gramatici; ea este ființa vie care ni vine din timpurile cele mai depărtate ale trecutului nostru, ea este cea mai scumpă moștenire a strămoșilor cari au lucrat, generație de generație, la elaborarea acestui suprem product sufletesc care este limba. (*Aplause entusiaste, ce îndelung se prelungesc*).

Dacă strămoșii noștri au luptat pe-acest pământ, dacă strămoșii noștri au muncit, au suferit și au gândit și au visat pe acest pământ, nu-î nici-unul din gândurile lor, nu-î nici-unul din visurile lor, nu-î nici-una din muncile lor cele grele, nu-î nimic din gloria și din suferința străbunilor noștri, care să nu fi lăsat o urmă neștearsă în limbă. (*Marți și entusiaste applause*).

Strămoșii noștri au fost, d-lor, și s'au dus. Dacă n'ar fi fost ei, nu ne-am găsi unde sîntem. Cu dinșii nu mai putem corespunde în nici-un chip, pe dinșii nu-î mai putem vedea, nu-î mai putem auzi. Ne închipuim numai despre dinșii, după slovele care au rămas din timpuri, și după icoanele din biserici, dar ne putem închipui ceia ce au fost ei, înainte de toate, din această limbă românească în care și-au coborît sufletul și care trăiește pînă astăzi pentru că generație după generație au îmbogățit-o, spre a o trimete mai bogată, mai curată și mai glorioasă celor care vor veni după dinsele. (*Înflăcărate și mult repetate applause*).

S'a zis că literatura formează o limbă, că cugetarea unui popor, coborîndu-se în limbă, o desăvîrșește. Această părere este întru cîtva greșită.

De fapt, literatura, cugetarea unui popor se formează în foarte mare parte, în mult mai mare parte de cum ne închipuim de obicei, din limbă. Ce sînt ideile desbrăcate cu desăvîrșire de învelișul lor material, ce sînt ideile lipsite de strălucirea graiului, ce sînt pentru simțirea omenirii ideile pure?

Este o așa de strînsă legătură între ideie și între cuvînt, încît ele nu pot fi despărțite, și prin urmare sufletul unui popor într'o anumită epocă și literatura unui popor în acea epocă, toate manifestările lui de ordine ideală din acel timp, pornesc din asemenea transmisiuni sufletești cuprinse în limba poporului.

Prin urmare în această formă, transmisă de epocile anterioare, fiecare generație nouă coboară, îmbogățind-o, felul ei particular de a cugeta și felul ei particular de a simți, coboară în aceste forme străvechi, în această alcătuire al cărei trecut nu se poate urmări, atît e de lung, în această trainică alcătuire materială coboară treptat ceia ce aș mai bun și ceia ce au mai înalt rîndurile de oameni care se urmează.

*

După ce decî își dă seama cineva cu desăvîrșire de ceia ce reprezintă pentru un popor din timpul nostru limba, să vedem care sînt drepturile de care ea se bucură, rostul pe care-l are limba în viața deosebitelor popoare din timpurile noastre pentru ca, văzînd ceia ce fac alții, să luăm învățătură spre a face și noi tot astfel.

D-lor, sînt în Europa, în lumea civilisată de astăzi, două feluri de State: State care aș o singură națiune și State care cuprind cîte două sau mai multe națiuni.

În Statele care au o singură națiune 'n coprinsul lor, națiunea aceasta impune o singură limbă în toate domeniile vieții. În Statele care cuprind două sau mai multe națiuni, nu se întilnește, cum ar crede cineva, o limbă care să stăpînească în toate domeniile limbile celelalte. Ar fi o greșală a crede contrariul.

Uitați-vă în Statele-Unite ale Americii, care se alcătuiesc din locuitori de origine foarte deosebită, cari s'au lăcomit la anumite bunuri materiale sau pe cari aceiași atmosferă de libertate i-a atras. În Statele-Unite se întilnesc Germani, Italieni, vechi Olandesi, Francesi de odinioară, pe lângă Englesii aceia cari au pus basa Statului și au întemeiat viața materială și sufletească de acolo. Veți zice: iată un Stat unde limba nu joacă nici-un rol, nu joacă nici-un rol în această mare republică atît de înaintată supt multe raporturi, această mare republică revoluționară care stă cu mult înaintea în calea viitorului față de Statele micii noastre Europe; iată deci o puternică organizație de Stat care n'are nevoie de limbă națională, care n'o cultivă și n'o poate înțelege. Un ideal comun de libertate și de muncă, — aceasta ar putea înlocui cu desăvîrșire acea sentimentalitate comună tuturor oamenilor dintr'un timp care se întrupează în această formă înaltă, a limbii.

Dar nu e așa: În Statele-Unite există o limbă de Stat care e limba englesă. Limba aceasta a Statului, care este limba englesă, nu are nici-o valoare în afară de domeniul Statului, sau, dacă are o valoare, ea este numai pentru acei cetățeni cari sînt ei înșiși de rasă și de limbă englesă. Cît privește pe ceilalți, Germanii se grămădesc în jurul focarului limbii și literaturii lor, Italienii strămutați tind către pămîntul

Italiei, duc amintirile patriei lor în această nouă regiune a Americii: ei au păstrat aceiași iubire pentru limba italiană, pentru literatura Italiei.

În depărtata Canadă, supusă dominației engleze de atita vreme, în această depărtată Canadă se păstrează pînă astăzi cu pietate cultul limbei franceze, de oare ce locuitorii acestui pămînt întins de la Nordul Statelor-Unite nu sînt decît Francesi strămutați în diferite timpuri la Nordul Americii pustii.

Un alt cas: în Europa noastră a existat un Stat unit al Suediei și Norvegiei. Suedia era țara care pusese mîna pe Norvegia; s'ar crede că urmă să se întimple supremația limbii suedese asupra celei norvegiene. Ar fi o greșală a se crede astfel. Norvegia fără voia ei a fost unită supt aceiași dinastie suedesă, și Norvegienii cari nu puteau să apere independența lor națională pe calea armelor, — pînă în timpul din urmă, — Norvegienii aceștia s'au îndreptat în altă direcție, care este totdeauna fecundă și binecuvîntată, s'au îndreptat spre cultul fanatic și asemenea cu o religie al literaturii naționale norvegiene. Și Norvegia a răpus Suedia. Norvegia, care n'avea drept la un steag, Norvegia, care n'avea drept la un rege, care n'avea drept la un viitor, a produs una din cele mai frumoase literaturi a timpurilor noastre și a dat literaturii universale o forță ca Ibsen, care a revoluționat cugetarea și simțirea europeană.

Din această literatură a rezultat, nu numai stima generală pentru un popor ce se poate împodobi cu astfel de scriitori, dar încă ceva, un fapt de ordine politică, care s'a petrecut în timpul din urmă, adică liberarea Norvegiei ajunsă la deplina cunoștință a

caracterului său particular și viitorului său deosebit, liberarea Norvegiei culte și conștiente de sub jugul Suediei. Acesta este un efect al literaturii și culturii norvegiene, al iubirii exclusive cu care poporul norvegian a încunjurat această literatură și această cultură. (Aplause puternice).

D-lor, la 1815, diplomații din Viena au crezut că fac o faptă trainică unind Belgia cu Olanda, două țări mici care se pot teme în viitor de încălcări din partea vecinilor. Belgia și Olanda sînt două țări fericite care fac de o potrivă industrie și comerț, țări care într'un trecut depărtat fuseseră chiar sub stăpînire a aceluiaș domn. Ei bine, în timpul nostru Belgia și Olanda n'au putut să trăiască alături, cu toate legăturile de tradiție istorică, cu toată legătura muncii industriale și comerciale din timpul nostru, cu toate legăturile izvorite din situația lor geografică și cu toate primejdiile trecute în comun. Aceste două țări s'au despărțit pentru că Olanda înțelegea să aibă o limbă, o literatură națională olandesă și fiindcă Belgia trebuia să aibă *limbile, literaturile* ei. Căci în Belgia, iarăși pentru motive de limbă, se luptă între dîsele două literaturi, două culturi și două civilizații: pe de o parte literatura, cultura, civilizația francesă, valonă, pe de altă parte, literatura, cultura și civilizația flamandă.

Belgia nu e fără îndoială o țară cu totul statornicită, o țară unitară; totuși ea are fără îndoială una din cîrmuirile cele mai bune din Europa și avantajii economice pe care le au foarte puține State, o cultură foarte înaltă și o foarte mare parte de libertate. Causa pentru care ea nu înseamnă nimic în rîndul popoarelor,

pentru care viitorul Belgiei este neconținut primejdut, pentru care ea a rămas o formă de Stat fără rost, este că în această țară locuiesc două civilizații, două literaturi și două limbi care sînt menite să lupte neconținut pînă ce, sau forma Statului se va schimba, sau una din aceste forme va învinge cu desăvîrșire pe cealaltă.

În apropiere de noi, este Statul austro-ungar. O bucată de vreme era numai monarhia austriacă, de un timp, s'a introdus dualismul de astăzi: Austria la Apus de Leitha, Ungaria la Răsărit de acest rîu.

În Ungaria, limba cîrmuirii, limba Statului, limba jandarmeriei, a procurorului, a temnicerilor, este limba ungurească; limba întrebuintată în administrație, în poliție, în toate formele vieții de Stat, în toate formele represintînd tronul și Statul la Apus de Leitha¹, este limba germană.

Va zice cineva: a exercitat poate una din aceste limbi o influență adincă asupra vieții culturale a popoarelor supuse aceluiasi regim de Stat? Oricine cunoaște împrejurările va spune că nu. Limba ungurească rămîne în Ungaria limba suprafetei politice, a celor cari participă aparent la strălucirea acestei vieți superficiale; încolo, fiecare popor ce există în Ungaria ține morțiș, ține cu toată puterea sufletului său, ține cu toată pregătirea pentru jertfă la individualitatea națională pe care o alcătuieste, și la limba, civilizația și literatura ce rezultă dintr'însa.

În Austria, același lucru.

Și nu e vorba numai de popoarele de număr, de

¹ Afară de Galiția.

popoarele de mare trecut, de popoarele de mîndru viitor, este vorba și de popoare așa de mărunte, așa de uitate de împrejurări, așa de maltratate de toate tumulturile războinice, de toate schimbările administrative care s'aũ petrecut în țara vecină, cum sînt Slovaci, de pildă. Ce represintă Slovaci în Ungaria? Represintă o minoritate disparentă. Ei bine, acești Slovaci din Ungaria nu înțeleg să jertfească nici trecutul, nici viitorul lor nimănuĩ. Pentru a păstra astfel aceste tradițiuni ale trecutului, cît și pentru a pregăti viitorul la care aũ dreptul, se îndreaptă înainte de toate acești vecini la izvoarele tinereței care sînt limba și literatura națională. Și aiurea, în poporul Slavilor celor puțini din regiunea de Sud austro-ungară, Croații, s'a ivit la un anume moment un om, mort dăunăzĩ, al cărui nume trebuie păstrat cu pietate, nu numai de poporul slav supus dominației străine, dar de toți aceia cari înțeleg rostul în civilizația modernă al unei vieți omenești consacrată scopurilor ei celor mai înalte. Acesta a fost episcopul Strossmayer. De la începutul pînă la sfîrșitul activității sale binecuvîntate, acest prelat n'a fost numai șeful diocesei sale, n'a fost numai un membru al Bisericii catolice, ci acela care, întrupînd toate amintirile și toate aspirațiile poporului său, a luptat cu reaua voință, a luptat cu neînțelegerile, cu indiferența, a luptat cu voința exprimată de atîtea ori a Împăratului său de la Viena și a izbutit să dea poporului său o Academie, o literatură și o știință națională. Și, cînd el a murit dăunăzĩ, moartea sa a fost considerată de întregul popor ca un doliu național, care a făcut să se verse multe lacrimi, ca un doliu național, care

multă vreme a dăinuit în mijlocul poporului lipsit de conducătorul său.

Aceasta este prin urmare viața din Statele cu mai multe naționalități.

*

Sînt unele popoare care au pierdut limba lor și mai sînt unele popoare care au adoptat limba biruitorilor lor, care au adoptat limba acelora ce i-au întrecut sub raportul politic și supt raportul civilizației.

Să vedem care este soarta culturii și soarta vieții sufletești a acestor popoare.

Irlandezii, din depărtate timpuri, au părăsit cu desăvîrșire limba strămoșilor lor. Englezii li-au impus, venind ca cuceritori în insula vecină, limba englesă.

Există, precum știți, un popor al Irlandei care ține amintirea că a fost și este un popor irlandez, dar care nu mai vorbește limba irlandeză. Știți situația, supt raportul sufletesc, a acestui popor: Irlandezii aceștia, cari cer neconținut o viață deosebită, cari cer neconținut un regim a parte, acest popor irlandez n'a produs, din momentul de cînd a părăsit limba lui proprie, forma proprie a întrupării vieții sale sufletești, n'a produs nici-un om cu adevărat mare în domeniul cugetării și al literaturii, și viața poporului irlandez în timp de mai multe secole n'a fost decît viață materială stearpă, tot așa de puțin însemnată ca viața buruienelor care răsar în fiecare an pentru ca coasa, odată saū de mai multe ori, să le înlătore de pe fața pămîntului.

În viața aceasta de dobitoace, în viața aceasta fără importanță pentru viitorul poporului irlandez și pentru civilizația lumii a trăit poporul nenorocit care,

sub povara împrejurărilor, a fost silit să-și părăsească limba.

Vă voi aduce încă un exemplu, al unui popor care trăiește supt ochii noștri, care trăiește supt ura și desprețul nostru și această ură și despreț sînt provocate în mare parte prin faptul că el și-a părăsit, cu desăvîrșire aproape, toate amintirile naționale, toate vîsurile cinstite și sănătoase și tot rostul unui Stat național. Vrea să vorbesc de nenorocitul popor evreiesc.

Poporul acesta a uitat în timpul evului mediu limba sa veche, limba ebraică, în care s'a scris una din cele mai frumoase literaturi de pe lume, literatura Vechiului Testament, literatura Bibliei; a uitat această limbă care nu se mai păstrează decît ca amintire de învățații lor, de rabinii, care se păstrează numai în slova cărților sfinte, pe care credincioșii nu o mai înțeleg.

Și, în schimb, o mare parte din poporul acesta evreiesc, așezată în Germania, a adoptat ca limbă obișnuită pentru dînsul limba germană. Știți rezultatul acestei strămutări sufletești a poporului evreiesc din vechea limbă asiatică în noua limbă europeană, germană: pe de o parte, limba germană nu a tras nici-un folos din această adoptare a ei; frumoasa limbă germană, capabilă de a represinta cele mai înalte cugetări și cele mai frumoase sentimente ale poporului ce o vorbește, această limbă germană a degenerat, ajungînd cea mai urîță și vrednică de despreț și de batjocură din toate limbile care există pe fața pămîntului, a ajuns acel jargon ovreiesc înaintea căruia cu groază își astupă urechile toate popoarele din lume.

A fost de vre-un folos pentru civilizația germană

că limba care o poartă a fost transmisă la un popor deprins să simtă și cugete cu totul altfel decum simte și cugetă poporul german, și a fost oare de vre-un folos pentru acest popor evreiesc însuși?

Evreii nu sînt un popor lipsit de însușiri, ci unul ager, inteligent, în unele privințe stăruitor. Aū produs cugetători ca Spinoza, aū produs musicanți, aū produs oameni de știință. De cînd poporul acesta nu mai are limba lui proprie, de cînd sufletul lui nu se mai poate îmbrăca în limba strămoșilor săi, cari aū auzit graiul Bibliei desfăcîndu-se de pe buze vii, din acest moment ce aū produs în largul domeniului poeziei Evreii?

Aū dat în limba deosebitelor popoare, într'o limbă care nu era nici măcar acest jargon evreo-german, aū dat scriitori superficiali sau scriitori cinici, scriitori fără putință de o înălțare sufletească în acele regiuni supreme către care poate tinde sufletul omesc. Unde este poporul european care se poate mîndri cu literatura evreiască scrisă în limba lui, și unde este literatura deosebită de literatura deosebitelor popoare din Europa pe care s'o fi scris poporul evreiesc, unde este noua literatură evreiască pe care s'o fi produs Evreii?

Acesta este blestemul care atinge totdeauna un popor, ca poporul irlandez, ca poporul evreiesc, care, fie chiar fără voia lui, a părăsit singura limbă în care se poate exprima pe deplin viața sufletească a aceluï popor (*mari aplause*), — fiindcă viața sufletească, conștiința și limba unui popor sînt unul și același lucru.

Într'un colț din Ardeal, trăiește și pînă astăzi o parte a poporului românesc care nu mai știe romă-

nește, care s'a pierdut în Secuimea ce locuiește acea parte a Ardealului. Sute și mii de oameni, răspîndiți în acest Ținut străin aū fața de Romîn, aū portul de Romîn, dar nu mai știu românește. Cînd îi întrebă cineva ce sînt, nu pot spune decît în limba cotropitorului lor: și eū sînt Romîn! Și atît!

Acești oameni nenorociți, această parte căzută și pierdută a poporului românesc, mai păstrează o amintire că aū fost cîndva Romîni pe deplin și că mai sînt și astăzi Romîni, în oarecare măsură scăzută și depreciată, prin faptul că aū biserici deosebite și lege deosebită de legea și bisericile Secuilor. Dacă n'ar fi existat legea și biserica de altă confesiune, de mult această frîntură a poporului nostru s'ar fi pierdut cu desăvîrșire în mijlocul îmbielșugatei naționalități care o încunjoară din toate părțile. Atîta vreme însă cît un neam se păstrează numai prin religia sa și numai prin numele său sau și prin anumite amintiri istorice, — precum se păstrează și poporul evreū —, atîta vreme acel popor este condamnat la o viață stearpă.

Din toate regiunile românești, în adevăr, ni-aū venit scriitori, ni-aū venit conducători politici, ni-aū venit cîntăreți și îndreptători ai vremurilor. Nicî-odată nu ni-aū sosit astfel de oameni din acea Secuime nenorocită unde poporul românesc a păstrat numai numele nostru, fără nimic din limba strămoșilor noștri.

În fundul Bucovinei, dincolo de Prut, sînt sate întregi, un Ținut întreg de oameni cari aū fost cîndva Romîni și cari acum grăiesc limba ruteană.

Am vorbit cu acești oameni. Părinții, bunicii lor știaū bine românește, se socotiaū în toate ca Ro-

mină. Astăzi, acești oameni abia mai pot îngina câteva cuvinte românești. Nu e priveliște mai duioasă decît să vezi cîte un bătrîn, care, cînd îi vorbești românește, își încrețește fruntea cu cea mai mare încordare a atenției pentru a culege oarecare cuvinte înțelese încă, dintr'o limbă dispărută pentru dinșii. Și, cînd te adresezi către unul din acești țeranî, care nu fără oarecare duioșie își amîntește că în tinereța lui a trăit ca Romîn, cînd te îndreptî către unul din acei nenorociți țeranî care nu e nici Rus, nici Romîn, și-l întrebî ce este, el dă acest răspuns care luminează mai bine decît toate teoriile filosofice ce valoare are limba pentru un popor: «Am fost Romîn cînd eram tinăr... Acum, sînt Rus!» Fiindcă vorbește limba rusească... (*Profundă mișcare printre studențime. Se aud strigăte de: Rușine!*)

Prin urmare, în mintea acelor oameni din popor, atît de mult este legată limba cu naționalitatea, încît, din momentul ce s'aუ pierdut datinile vorbeî, ale limbii «moldovenești», cum zic dinșii, din acel moment ei se consideră ca Ruși, și o spun cu umilință, o spun cu rușine, și o spun cu durere, și de multe ori cu ochii plini de lacrămi, ca și cum și-ar vedea trecînd înnaintea ochilor încă odată anii copilăriei lor. (*Mari și entusiaste aplause*).

*

După ce am văzut care este însemnătatea limbii în genere, după ce am văzut care este însemnătatea limbii naționale și tuturor bunurilor ce pornesc dintr'însa în timpurile noastre, rămîne să fixăm care sînt drepturile pe care, în puterea acestei teorii dez-

voltate și în puterea acestor explicări ce s'au dat, le are limba națională în Statele lumii culte.

În orice Stat ce merită numele de cult, în orice Stat ce înțelege să trăiască unitar și să-și pregătească un viitor, în orice Stat ce are mândrie, ce are putere și conștiință, limba națională-și menține toate drepturile în următoarele domenii:

Limba națională trebuie să fie singura limbă de Stat. Nu se poate înțelege în nici-un domeniu din viața publică, din viața de Stat, introducerea unei limbi străine, și în această privință sîntem încă într'o privință departe de idealul acesta. În adevăr nu se răspîndesc prin administrația noastră acte scrise franțuzește, dar știe toată lumea că corespondența noastră diplomatică se poartă pînă acum, precum se purta în Prusia desprețuită naționalicește din vremea lui Frederic al II-lea, exclusiv în limba francesă. Diplomații noștri, cei mai mulți dintr'înșii, socot ca o datorie să neglijeze cu desăvîrșire limba obișnuită a Statului în aceste rapoarte care trebuie să lumineze guvernul nostru asupra lucrurilor care se petrec în deosebitele State unde ei sînt trimeși ca represitanți.

Al doilea domeniu în care limba națională trebuie să fie pe deplin stăpînă este domeniul literaturii, întregul domeniu al literaturii. Nu se poate închipui ca locuitorii de orice treaptă ai unui Stat național din secolul al XX-lea să coboare cugetarea și simțirea lor în opere literare scrise 'n altă limbă decît limba poporului lor, căci altfel este, sau un act de inconștiență, sau un act de trădare.

Prin urmare, dacă în materie de știință cineva este liber, pentru răspîndirea mai întinsă a ideilor sale și

a cunoștințelor sale, să adopte o limbă europeană răspândită, el are datoria, de câte ori scrie o operă literară, să nu întrebuițeze alt mijloc de exprimare decît mijlocul acesta natural de exprimare al cugețarilor, impus de împrejurări și impus și prin însemnătatea sa ideală, care este limba națională.

Într'un al treilea domeniu nu se poate admite în nici-un chip altă limbă decît limba națională: în domeniul cuvîntării. Decî, fie în predica religioasă, fie în elocvența parlamentară, fie în discursurile de la întruniri, fie în conferințe, un Stat național nu poate îngădui altă limbă decît numai limba națională. (*Puternice aplause.*)

D-lor, nu numai în ceia ce privește predica ce se ține în religia țerii, în religia care primează, ci chiar în predicile ce se țin prin bisericile de alte confesiuni decît cea pe care o admite Statul ca dominantă, nici în astfel de predicî nu se poate admite limba străină. În privința aceasta însă este o foarte mare deosebire de făcut, printre lucrurile care se petrec în această țară a noastră, între catolicismul ieșean și catolicismul bucureștean.

Văzînd că credincioșii catolici ai Bisericii din Iași aparțin unor naționalități multe și deosebite, unii fiind Poloneși, alții Germani, alții Italiani, văzînd acest lucru, un episcop al Iașilor, om luminat, un Italian iubitor al poporului românesc, Mons. Camilli, a luat măsura, care se observă și pînă în momentul de față, de a se face toate predicile numai în limba românească. Acest principiu, păstrat și de episcopul Jacquet, este menținut pînă în momentul de față, de succesorul lui, care e tot Mons. Camilli.

Dincoace, la București, nu e nevoie să spun că în catedrala catolică se țin predică într'o limbă străină, care nu e nici măcar limba majorității locuitorilor catolici, ci este limba francesă, și se țin, nu ca să se vorbească acestor catolici, de cari clerul catolic din București este sigur, ci aceleși părți din societatea românească care este cu desăvîrșire înstrăinată în ceia ce privește limbagiul obișnuit în casă, care este cu desăvîrșire străină în ceia ce privește literatura pe care o întrebuințează și care, de la o bucată de vreme, e socotită în creierul preoților că poate fi momită chiar de la legea noastră desprețuită către legea care admite predică în limba nobilă francesă. (*Frenetice și îndelung repetate aplause.*)

Domnilor, nici-odată o cuvîntare românească nu a adunat atîta lume cîtă adună biserica catolică în fiecare zi de predică cînd vorbește acel cuvîntător de talent care este părintele Olivier. Și pentru că el posedă și atracțiunea aceasta pe care conferențiarii și cuvîntătorii romîni n'o pot avea, de oare ce ei vorbesc limba desprețuită a plebei, el are darul de a atrage fruntașii, în ceia ce privește de multe ori chiar viața politică, aî poporului românesc.

De cîte ori vede cineva trecînd pe o anumită stradă un șivoiū de mulțime care n'are caracterul unei mulțimi sărace, ci din potrivă, de atîtea ori poate fi sigur că la biserica catolică a ținut un discurs în limba francesă părintele Olivier, propagator biruitor al catolicismului din cauza superiorității închipuite a limbii în care ține predicile sale.

Adaog iarăși că nu se poate admite, în marginele unui Stat național, ținerea de conferințe publice

în altă limbă decît în limba poporului acestuia, și aceasta este cu atît mai impus, cînd este vorba de o persoană care cunoaște această limbă și poate să aibă anumite legături și o anumită situație în societatea românească. (*Aplause*: vă rog nu mai aplaudați).

Și am de insistat încă asupra unui fapt: că Statul nostru a dat în deosebitele timpuri o destulă de slabă atențiune vieții noastre culturale, și, acolo unde Statul n'a putut să facă un lucru, l-am făcut noi cu toții, dînd banul nostru pentru a se ridica în mijlocul Bucureștilor acea frumoasă clădire care se numește Ateneul Român, cu gîndul ca să fie românesc și să lucreze pentru înnaintarea culturală a poporului nostru. Ateneul este făcut din banii săracilor romîni, acest Ateneu este clădit din banul tuturilor Romînilor și este ridicat în vederea celui mai înalt scop al poporului nostru, și acest înalt scop nu se poate servi acolo decît prin cultul neconținut și exclusiv al limbii noastre romine în acest Ateneu Român. (*Entusiaste și îndelung repetate applause*).

D-lor, învățămîntul public sau învățămîntul privat, pentru locuitorii romîni de pe pămîntul românesc, nu se poate înțelege în altă limbă și în altă direcțiune culturală decît numai în limba românească și în direcțiunea culturală a poporului român. Prin urmare, de cîte ori se observă în țara noastră școli întemeiate de pribegii ai culturii sau de pribegii ai jumătății de cultură sau șfertului de cultură, veniți numai cu un anume scop dintr'o anume țară, de cîte ori se observă acest lucru, e încă o dovadă despre slaba noastră conștiință, despre puțina îngrijire pe care o avem pentru idealul nostru cel înalt; aceasta este încă o dovadă de lipsa noastră de solidaritate de cîte

orî viața românească este atacată în cele mai frumoase și mai nobile manifestări ale ei.

Nici învățămîntul public nu se poate întemeia decît pe limba națională, dar nici învățămîntul privat, dacă vrea să capete școlarii și școlărițele sale printre Romîni, nu poate cere alte drepturi.

În sfîrșit, dacă fiecare are dreptul de a vorbi în casa sa limba care-i pare mai bună, este o datorie elementară de solidaritate socială și națională, este o datorie de înaltă cuviință a nu face să se audă niciodată în afară de marginile casei tale, altă limbă decît limba națională.

Nu se poate impune nimănui acest lucru prin legi materiale, dar este o impunere mai puternică decît o impunere materială, este impunerea conștiinții, este impunerea moralității superioare a fiecăruia. Dacă noi sîntem un popor foarte tolerant în această privință, oricine călătorește dincolo de hotarele României știe cum poate fi primit și cum poate fi tratat acela care, într'un local public din Ungaria, sau din Austria, Germania sau chiar din Franța, fiind de același neam cu ceilalți pămîntenî, și-ar permite să întreprindă, sfidînd lumea, o conversație în altă limbă decît în limba cetățenilor aceluî Stat.

În această privință, fără îndoială că biruința noastră va fi mai tîrzie, dar va trebui să se îndeplinească odată. Pentru că, dacă cele ce am cuprins în rubricile din urmă ale acestei lecțiuni nu se vor îndeplini, dacă nu se va ajunge ca poporul să impună limba sa națională sentimentului de iubire al tuturor stratelor sale sociale, dacă nu vom fi în stare

prin cetirea și admirarea aceleași literaturi să unim toate păturile sociale ale poporului nostru în aceeași mare unitate etnică, — vom avea soarta Poloniei, țară care odată a avut glorie, a avut strălucire și a cărei urmă se caută încă pe pământul Europei. (*Aplause entusiaste ce mult timp se prelungesc.*)

IV.

La ceasurile 7 studenții ocupă sala Ateneului Român fără a supăra său batjocuri pe nimeni. Prefectul de poliție se încredințează de aceasta și încuviințează frumoasa manifestație. D. Brun, conferențiarul în limba francesă al iubirii din poesia populară românească, declară că nu-și va mai ținea conferința. Această declarație e primită de studenții cu aplause.

Încă de Sîmbătă seara, d. Petru Grădișteanu, președintele Ligii culturale pentru unitatea Romînilor, încuviințase ținerea în zilele alese pentru represintațiile francese de la Teatrul Național a două conferințe de protestare despre «Primejdia națională a înstrăinării claselor dirigente». Iată chiar anunțul iscălit și comandat de d. președinte al Ligei:

L I G A

pentru unitatea culturală a tuturor Romînilor.

Față de conferințele și representațiunile teatrale în limba francesă, care s'aũ ținut în ultimele zile, și se anunță și de aci înnainte, Liga pentru unitatea culturală a tuturor Romînilor crede de a sa datorie să afirme punctul său de vedere prin ținerea a două conferințe, în serile de **13 și 15 Martie** curent, ora

9, asupra «Primejdiei naționale ce rezultă din înstrăinarea claselor dirigente». Aceste conferințe se vor ținea în localul Ligei, Calea Victoriei No. 113, de d. profesor universitar N. Iorga. Nu mă îndoiesc că toți acei cari au sentimente românești vor asista la aceste conferințe. Prețul intrării, de un leu de persoană, va servi la ajutorul școlilor românești din afară de Regat.

Președintele Ligei,

PETRU GRĂDIȘTEANU.

Anunțul s'a tipărit după însuși manuscriptul d-lui Grădișteanu.

D-sa a revenit însă chiar de Duminecă asupra învoirii ce dăduse, înștiințînd pe conferențiar că, de oare ce este și o piesă românească, un președinte al Ligei pentru unitatea culturală a Romînilor n'are nimic de obiectat dacă se mai represintă încă trei piese franțuzești pe aceeași scenă. Mai târziu, revenind încă odată, d. Grădișteanu a obiectat, printr'o scrisoare către ziare, că a oprit conferințele fiindcă socotia că ele... nu vor găsi ascultători.

S'a căutat altă sală. De două orî persoane necunoscute, dar foarte interesate, au făcut să se retragă sălile căpătate. Abia s'a putut avea pentru oarele 6—7 sala *Eintracht* din str. Cîmpineanu, o sală pentru danț, a unei societăți germane, sală de tot mică și fără luminație potrivită.

Înnaintea unui auditoriu de profesori universitari și secundari și de doamne, dar mai ales de tineri, în parte studenți, s'a ținut această conferință, ca întâia din cele două ce se anunțaseră :

V.

Conferința de la 13 Martie 1906.

(Puternice urale anunță sosirea d-lui Iorga în sala unde avea să se țină conferința și se continuă îndelung chiar după ce oratorul s'a suit la tribuna de unde avea să vorbească.)

Domnilor,

Sînt mulțămît întîiî pentru împrejurările particular de înnălțătoare în care s'a ținut manifestarea D-voastră de ieri.

În această țară s'au văzut multe manifestări studențești. Din nenorocire, cele mai multe din aceste manifestări aũ fost determinate de interesele unui partid sau de interesele celui_lalt partid. Manifestările acestea, determinate de vre-un interes de partid, n'aũ nici-o valoare ideală și n'aũ nici-o valoare națională, și studențimea trebuie să trăiască numai pentru ideal și numai pentru naționalitate. (*Entusiaste și îndelung repetate aplause. D. Iorga roagă studențimea să nu mai aplaude: Lăsați, cuvîntarea mea e lungă, ascultați-o pînă la sfîrșit.*)

O voce: Nu se aude.

Toată sala: Ba se aude!

Voci: Se aude chiar foarte departe! (*Tunete de 'aplause*).

D-l prof. N. Iorga. Singurul lucru de care nu vă puteți plînge, este că nu se aude. (*Ilaritate. Marî și puternice aplause*).

Deci, cum vă spun, întrunirea de ieri este întîia pe care studenții aũ ținut-o în afară de interese mes-

chine de partid; este întâia întrunire și întâia manifestare pe care studenții au făcut-o pentru interesele superioare ale poporului românesc din toate locurile și din toate timpurile. Este întâia manifestare pe care studenții au făcut-o în cea mai desăvârșită disciplină, pe care sînt mîndru că noi, generațiunea tînă de profesori, am putut să o facem să se coboare în sufletele D-voastră. Această manifestare făcută cu un astfel de scop și în aceste împrejurări de înaltă disciplină, pot servi de model oricărei studențimi de oriunde, și aceasta formează bucuria mea în momentul de față.

S'au mai făcut, d-lor, demonstrațiuni cu caracter naționalist în această țară. Demonstrațiunile cu caracter naționalist s'au făcut însă în vederea împrejurărilor de dincolo, în vederea împrejurărilor de peste Dunăre.

Ei bine, să-mi dați voie să cred că nu e mare vitejie în a demonstra înaintea consulatului străin care este apărat de poliția românească. (*Ilaritate*).

Că nu e mare vitejie de a provoca aici patimi care se răzbună dincolo pe spinarea fraților noștri cari n'au mijloace de a se apăra. Dar este fără îndoială vitejie ca într'o țară stăpînită mai ales de o clasă politică desnaționalisată, care se împarte în adevăr în partide, dar care păstrează toate legăturile de la un partid la altul, în care clasa aceasta desnaționalisată înțelege multă vreme să păstreze ceia ce se cuvine a se ceda poporului în înfățișarea, în înțelesul cel mai înalt, este o vitejie, este o bărbăție ca tinerimea să manifeste în potrivea acestor obiceiuri rele, în ciuda tuturilor sfaturilor, în ciuda tuturilor presiunilor, în ciuda tuturilor mijloacelor de înrîurire, în ciuda amenințărilor

cu pumnul și ispitirilor cu deosebitele mijloace pe care oamenii puterii le au totdeauna la îndemână.

Prin urmare, cum spun, sînt mîndru de lucrurile întîmplate ieri, sînt mîndru de auditoriul de astăzi și sînt bucuros că în tinereța mea încă am trăit să văd o studențime așa de stăpînită de ideal și așa de pătrunzătoare în ceia ce privește ținta către care trebuie să se îndrepte și mijloacele prin care o poate atinge, să văd la studențime atîta avînt de o parte și atîta disciplină și măsură în manifestările sale, de altă parte.

După această declarație, să-mi permiteți să vă vorbesc de primejdia națională care rezultă pentru un popor din desnaționalizarea clasei sale dirigente.

*

D-lor, acum cîțiva ani de zile am sărbătorit amintirea lui Ștefan-cel-Mare, cea mai mare amintire pe care am păstrat-o din tot trecutul nostru, prinosul adus celui mai mare om pe care l-a produs poporul român. Acesta a fost înțelesul acelei manifestări.

Biruințele lui Ștefan-cel-Mare, strălucirea Domniei lui, îndelungata ei durată și moartea senină a marelu Voevod se pot explica în multe feluri: unii pot să aducă înaintea vitejia boierilor de atunci; alții pot să aducă înaintea destoinicia țeranului român din acea vreme, alții iarăși marele talent militar și geniul politic al acelu Voevod. Nici-una din aceste explicații nu e deplină. Adevărata explicație este că atunci, în timpul Domniei lui Ștefan-cel-Mare, poporul român, deși compus din mai multe clase care aveau interese firește deosebite între dînsese, poporul acesta era legat prin aceiași credință, vorbea aceiași limbă, avea același ideal, formă o singură ființă, represintată de

o potrivă prin Voevodul Țerii de pe tron și prin cel din urmă luptător biruitor din armatele sale. Aceasta este taina biruinții lui Ștefan-cel-Mare.

Poporul, d-lor, se împarte firește în clase, clasele se împart în indivizi. Interesele indivizilor nu se împacă între ele, și interesele claselor de multe ori se dușmănesc; însă, mai presus de interesele indivizilor, mai presus de interesele claselor, trebuie să se ridice solidaritatea națională, sentimentul de unitate care să îmbrățișeze o societate de la un capăt la altul. Acest sentiment asigură menținerea unui popor, acest sentiment asigură afirmarea unui popor și îi dă biruința în toate împrejurările.

De ce natură este acest sentiment de solidaritate națională? Acest sentiment de solidaritate națională nu se poate sprijini decît pe următoarele temelii neclintite :

Întăiū : vorbirea limbii naționale de toți aceia cari fac parte din acel popor, vorbirea cu aceiași iubire, cu aceiași curăție de la cel mai mare la cel mai mic, de la cel mai bogat la cel mai sărac. (*Entusiaste applause oprite de conferențiar*).

De la cel care stă în fruntea unui popor pînă la cel din urmă dintre supușii săi. Numai pe această basă se poate întemeia, în rîndul întiūū, acest sentiment de solidaritate națională.

În rîndul al doilea, sentimentul de solidaritate națională se sprijină pe conștiința aceleiași tradițiuni istorice. Toată lumea trebuie să-și amintească, nu din cărți, nu din lecțiuni, ci să-și amintească din turnarea în sufletul său a trecutului, de faptele mari pe care întreg poporul le-a săvîrșit în curs de mai multe veacuri.

În al treilea rînd, solidaritatea aceasta națională, care nu are un caracter material, — căci nu sîntem laolaltă pentrucă este același regim vamal, aceeași administrație, aceleași împrejurări de viață zi de zi, nu pentru aceasta, ci pentru că același suflet însuflețește pe toți, — această solidaritate națională prin urmare se razimă pe cultivarea aceleiași literaturi, pe iubirea pentru aceeași poezie, pe cîntarea aceluiași cîntec, pe urmărirea acelorași isprăvi, pe îmbrăcarea în același veșmînt de înaltă valoare și frumuseță, a vieții actuale, și a vieții trecute, și a aspirațiilor de viitor ale poporului întreg. (*Marî și entusiaste applause*).

Numai pe această temelie se poate fixa solidaritatea sufletească și numai prin solidaritatea sufletească care merge de la cel d'intîiîu la cel din urmă, care îmbrățișează pe toți locuitorii teritoriului național, care cuprinde pe toți oamenii de același sînge, numai prin aceasta se poate asigura păstrarea tot înaintea a unui popor.

Din trecutul nostru vă voiî aduce dovezi care să întărească aceasta :

Pe vremea lui Ștefan-cel-Mare, am fost unul din cele d'intîiîu popoare ale Răsăritului Europei. Astăzi cine se teme de noi? Vecinii de peste Dunăre se cred de o potrivă cu Romîniî, mai vechi decît dinșii. Vecinul de la Răsărit și vecinul de la Nord, de la Apus sînt mai puternici decît noi. Aproape nu mai există printre vecinii noștri unul care să ne stimeze cu stima aceia care se îndreaptă către un egal saî către unul mai bătrîn și mai înaintat în civilizațiune. Aceasta este situația de astăzi, — să nu ne înșelăm!

Nu există în istoria Europei neam mai isolat de

frații săi de sînge și mai primejduit, nu există neam privit cu mai multă dușmănie de vecinî ca acest sărman neam românesc din care numai șase milioane locuiesc pămîntul Romăniei iar ceilalți sînt în ghiare sîngeroase, în ghiarele tuturilor pasărilor prădalnice de la hotarele noastre. Prin urmare, d-lor, așa sîntem astăzi !

Pe vremea lui Ștefan-cel-Mare nu era însă un vecin care să nu ne respecte, nu era unul care să cuteze a călca pămîntul moldovenesc fără să se gîndească la strașnica răzbunare a tinărului său a bătrînului Voevod. De la începutul carierei sale și pînă la moartea-i senină, nu numai în marginile hotarelor sale, ci mult departe peste aceste hotare ! Și din acele depărtări ale secolului al XV-lea, și astăzi se înalță el pînă la noi ca o umbră tutelară, ținînd în mîină spada veșnic ocrotitoare a țerii sale.

Și de ce oare ? Pentru că în persoana Voevodului, în sabia Voevodului sta simțul siguranții care pornia din adevărata unitate a poporului întreg. Pentru că acei cari-l compunea nu erau izolați în clase dușmane, fiindcă o clasă dușmană nu se formase prin alt ideal de cultură și prin altă limbă vorbită de acea clasă.

A trecut o bucată de vreme, și solidaritatea socială a dispărut : poporul român a căzut adînc supt stăpînirea turcească.

Atunci s'a ridicat un om ales de Dumnezeu, pentru a ne ridica iarăși la înălțimea de unde căzuserăm. Acest om ales de Dumnezeu a fost Mihaî Viteazul.

Știți cariera lui Mihaî Viteazul : sfărîmînd pe de

o parte lanțurile care ne țineau aici, el a străbătut, pe de alta, pasurile Carpaților și a cucerit Ardealul. A răzbătut peste hotarele țerii de câte ori a voit el, pînă prin apropierea Constantinopolei, și a făcut să se audă în toate unghiurile Europei încă odată numele unui viteaz român !

Și știți cum a fost sfîrșitul lui Mihai Viteazul față de sfîrșitul lui Ștefan-cel-Mare. După o îndelungată Domnie, la vîrsta cea mai înaltă pe care o poate dori un om, Ștefan-cel-Mare s'a stins liniștit în capitala Sucevei. Mihai Viteazul, a căzut tînăr supt sabia unui trădător, pe cîmpia Turdii !

De ce ?

Pentru că pe vremea lui Ștefan-cel-Mare, întreg neamul românesc, pe de-asupra deosebitelor clase, trăia aceeași viață sufletească, avea aceeași conștiință națională, avea adevărata solidaritate a neamului.

Pe vremea lui Mihai Viteazul însă, poporul românesc era tăiat în două clase dușmane : de o parte era boierimea bogată, boierimea vitează, boierimea stăpînitoare, în puterea tuturor însușirilor sale covîrșitoare, iar de cealaltă parte era țerănimea noastră sărăcită, umilită, țerănimea care se mulțămia cu pînea mucedă de toate zilele. Și între clasa aceia de sus, care se răsfața în bielșug și cea de jos ce trăia în lucrul greu de plugărie la străini, care nu-i aducea nici-o răsplată, nu era nici-o legătură ; ochii unora se uitau cu ură în ochii celorlalți. Și atunci cînd boierimea, în frunte cu un Domn genial, a plecat să cucerească Ardealul, țerănimea a rămas în țară, și, în loc să meargă după steagul marelui Voevod, apărîndu-l pînă în momentul din urmă, s'a văzut moșneni cari au mers în Ardeal, la Alba-Iulia, spre a cere

fărîma lor de dreptate de la acela care represinta, înnainte de toate, interesele boierilor. Și acele cete de moșneni desbrăcați de proprietățile lor, s'aũ întors înnapoï, nu bucuroși că aũ văzut pe Voevodul lor biruitor, ci cu ultime lacrămî de desnădejde în ochii lor scurși de plîns !

Aceasta a fost cauza pentru care a perit Mihaï Viteazul : dispariția solidarității sociale, dispariția unității de conștiință a poporului român. Și, pe cînd Ștefan-cel-Mare s'a stins între vitejii săi, între sfetnicii săi, între cei d'întăiũ ai poporului său, Mihaï Viteazul a murit în astfel de împrejurări, încît nimeni nu s'a putut ridica, dintre oamenii cumpărați, dintre oamenii cu leafă, dintre oamenii pe vînzare și pe închiriere, cari stăteaũ în jurul lui, toți străini, toți mercenari, nici-unul nu s'a putut ridica dintre dinșii pentru ca să apere, măcar printr'o ultimă luptă, printr'o ultimă răzbunare, numele bun al șefului asasinat. A murit între străini și de mîni străine, și a trebuit să se găsească mîna evlavioasă a unui adevărat boier, tovarăș de luptă al său, ca să culeagă măcar capul trupului aruncat pe cîmpie și să aducă acest cap spre înmormîntarea de care pînă astăzi se bucură creștinește în mănăstirea părintelui său de la Dealu.

De o parte evlavia acestui singur om care era Român de neamul său, pe de altă parte indiferența, receala acelei gloate, care a luptat cu Mihaï Viteazul, cînd o ducea la biruință, adecă la pradă, și care-l părăsia cînd era învins, fără să verse apoi o lacrimă pentru moartea lui. Țerănimea era în țară, era nedreptățită, era înjosită și sărăcită, țerănimea nu avea tragere de inimă pentru boierii săi, pentru Domnul său ; și acesta

a fost rezultatul: moartea aceluï om care, după Ștefan-cel-Mare, a cuprins mai multă putere, care a avut mai multă credință în viitorul românesc din ciți oameni a dat acest pământ.

Iată rezultatul dușmăniilor de clase, iată rezultatul urii care se ivește între acei cari dețin tot și acei cari n'aũ nimic, iată prăpastia care se deschide între aceia cari ieau o anumită cultură străină pentru dinșii și acei cărora li se interzice orice drept la cultură. (*Înflăcărate aplause*).

Mergem mai departe:

Mihaï s'a dus, și am căzut tot mai adînc în robia turcească. N'am ajuns în robia turcească pentru că eram mai răi decît odinioară; am căzut în această robie pentru că aveam mai puține mijloace de a ne apăra, pentru că viața era mai slabă în noi și, de cîte ori viața slăbește într'un popor, de atîtea ori viața mai puternică a altui popor se aruncă asupra lui. Și viața unui popor slăbește totdeauna în măsura lipsei de solidaritate a deosebitelor clase care-l alcătuiesc.

Pentru că în secolul al XVII-lea boierimea era și mai răparețã decît odinioară, pentru că în secolul al XVII-lea boierimea aceasta se simția încă mai puțin românească decît înnainte, pentru că țeranul era și mai nenorocit, și mai robit, și mai întunecat, din această cauză am căzut noi în acea nenorocită situație de robie desăvîrșită față de Turci. Și, cînd aũ venit Grecii, de ne-aũ stăpînit cu boierimea lor, cu negustorii lor, cu cartea lor înnaltă, cu clerul lor superior, nu a fost vina Grecilor, ci a fost vina noastră. A fost vina noastră pentru că, printr'o dezvoltare greșită, printr'o dușmănie nenorocită între clasele care

alcătuiaŭ poporul român de atunci, el nu era destul de strîns laolaltă pentru a împiedeca împlîntarea, pătrunderea neconținută și dominația rasei străine. Și, în felul acesta, prin sentimentele greșite ale boierimii, prin lipsa de sentiment a țeranului, coborît pînă la situația de dobitoc al ogorului, am fost supuși în același timp la două robii: robia brutală a Turcului și robia șireată a Grecului.

În împrejurările acestea decî am plătit, timp de o sută douăzeci de ani, lipsa de solidaritate națională. (*Aplause frenetice*).

A venit apoi secolul al XIX-lea, secol de trezire a neamurilor,* secol de libertate, secol de prefacere a popoarelor care pot să trăiască.

D-lor, acest secol al XIX-lea a fost pentru popoare cea ce este primăvara pentru mersul naturii. În primăvară se înnoiesc toate puterile, și cei cari nu-și pot înnoi puterile, sînt înlăturați de natura nemiloasă, care nu suferă să trăiască milogii, care nu suferă să trăiască scăzuții de puteri, care nu suferă să trăiască acei oameni ce nu mai pot fi o forță sau acele ființe ce nu mai pot fi podoaba firii.

Ei bine, același lucru se întîmplă și cu popoarele : secolul al XIX-lea învie sau face să dispară neamuri. Iar din secolul al XX-lea nu vor ieși decît acele popoare care vor dovedi că se pot întineri, nu vor ieși din acest secol al XX-lea decît popoarele care vor dovedi că se pot supune condițiunilor nouă de existență. Nu vor ieși din acest secol decît popoarele voinice, popoarele înfloritoare, popoarele unite. Am apucat anul 1901, — să ne ferească Dumnezeu ca nepoții noștri să nu apuce nici-odată anul care va începe

veacul al XXI-a să-l apuce supt acea stăpînire străină care este mai rea pentru un popor decît chiar distrugerea materială a tuturilor aceloră cari îl alcătuiesc, decît chiar moartea, om de om, a tuturilor aceloră cari formează împreună poporul, — pentru că aceia este moartea trupului cu suflet mîndru, pe cînd cealaltă este moartea sufletului în trupul coborît spre pămînt! (*Înflăcărate și mult prelungite aplause*).

D-lor, pentru a ne reface, pentru a ne reîntineri, pentru a ne pune la oaltă cu celelalte popoare, am simțit și noi nevoia de a gusta cultura apuseană.

Nu urăsc cultura apuseană, și nimeni n'o poate urî: este o cultură cîștigată de multă vreme, cu multă silință, de popoare harnice, dar cultura aceasta trebuie luată de aceia cari n'aŭ lucrat la alcătuirea ei, potrivit nevoilor lor și nu mai mult, și nu altfel de cum sînt aceste nevoi particulare fiecărui neam.

Bătrîniî noștriî, oameni cu multă judecată, — înțeleg bătrîniî cei de demult, cei de la 1820 și 1830; este mult de-atunci! — decî acești bătrîni s'aŭ dus în străinătate ca să învețe «carte evropienească». S'aŭ dus, nu cu gîndul de-a se mîndri cu limba străină pe care ar învăța-o acolo, s'aŭ dus nu cu gîndul de a ne umili prin superioritatea lor în vorbirea acesteî limbî, și n'aŭ venit înapoi cu gîndul să facă la noi colonii străine, n'aŭ venit cu gîndul să causeze pe-irea noastră orî să împiedece înnaintarea noastră, n'aŭ venit cu gîndul de a crea încă o prăpastie într'un neam a căruî carne era tăiată de atîtea prăpastiî. N'aŭ venit cu acest gînd. Aŭ venit cu gîndul ca, întorși cu acea cultură apuseană, să grăbească înnă-

intarea noastră, să întărească puterea noastră, să ni pregătească adevăratul viitor modern.

Mulți dintre bătrînii aceștia aũ murit în împrejurări grele, mulți nu se știu unde sînt înmormîntați, dar lacrimi de recunoștință ar trebui să cadă pe mormintele acelor oameni cari s'aũ dus ca să aducă din depărtări, pentru frații lor de țară și de neam, comoara cea scumpă a culturii europene.

Între dînșii este un Petrachi Poenaru, cel d'întîiũ orînduitor al școlii nouă romîne, un Eufrosin Poteca, este acel Costachi Moroiũ care a fost unul din cei d'întîiũ întemeietori ai Facultăței noastre de drept.

Aceștia aũ mers în Europa pentru ca să afle în folosul nostru care sînt cele din urmă înaintări culturale ale popoarelor apusene, ale părții superioare, din punctul de vedere al civilizației, pe continentul nostru. S'aũ întors în țară, și de pe urma lor am folosit : s'a întemeiat literatura noastră românească propriu zisă, cea nouă, și adevărata poezie românească. De pe urma lor s'a întemeiat învățămîntul superior din această țară ; de pe urma lor am ajuns, în cîteva decenii, să fim alt popor decît poporul de la sfîrșitul epocei Fanarioșilor.

Aceasta este întia clasă de oameni care s'a dus în străinătate pentru ca să guste cultura franceză.

A venit după aceia o altă generație. Generația aceasta s'a dus în străinătate, nu la vrîsta de maturitate, ci la vrîsta cînd un tînăr nu poate să opuiе nicî-o rezistență năvălirii cotropitoare a unei culturi străine, orîcît de nepotrivită ar fi pentru dînsul.

S'aũ dus de tineri, uni de copii, în Paris. Orașul acesta i-a uimit, i-a zăpăcit, i-a înnebunit, i-a con-

fiscat pe toată viața. Și de acolo nu a adus atîta iubire de cultură și iubire de civilizație, ci a adus — aceasta este a doua generațiune, încă cinstită pînă la cel din urmă; vom lăsa pentru mai tîrziu pe a treia, care nu e nici măcar în întregimea ei cinstită —, decî a doua generație a adus iubire pentru ideile liberale.

De multe lucruri era nevoie în anul 1848. Era nevoie, fără îndoială, și de anumite așezăminte liberale, și de curente liberale în opinia publică, dar nevoia ce era la 1848 înainte de toate, era nevoia de a dezrobi cele cîteva milioane de țerani nenorociți cari locuiau pămîntul Moldovei și al Țerii-Românești.

S'a întors domniî aceia de la Paris, vorbind franțuzește perfect, scriind franțuzește perfect, cunoscînd toate stradele mari și mici și toate răs-pîntiile Parisului, cunoscînd toate cursurile bune și rele, cunoscînd toate instituțiunile și cunoscînd toate încurcăturile vieții parisiene din acele timpuri. S'a întors mîndri, desprețuind pe părinții lor, desprețuind pe bunicii lor, desprețuind pe strămoșii lor, desprețuind țerănimea barbară a acestui pămînt românesc. S'a întors ca oameni superiori, coborîți cu hîrzobul din cer.

Cînd s'a întors în țară un Petrachi Poienaru i s'a zis «cărturarul Petru Poienaru», cînd s'a întors oamenii de la 1840 în țară, li s'a zis: «guleratiî, pantalonariî străinătățiî, duelgiî străinătățiî».

Eraî însă oameni cinstiți, d-lor. Păcatul cel mare nu era al lor: era al împrejurărilor rele în care a ajuns să cunoască și să guste cultura europeană. Aceste împrejurări rele făceaî ca ei să nu vadă nimic în politică mai presus de anumite forme și de anu-

mite ideii metafisice. Decî, la 1848, a  venit într' o țară de întunec, o țară de miserie, de nedreptate, într' o țară în care milioane de creaturi vii, supuse tuturor maltratărilor, erau reduse la o situație mai rea une ori și decât a dobitoacelor. A  venit în această țară cu g ndul să ridice steagul tricolor care, în astfel de împrejurări, nu putea fi decât o zdreanță, a  ridicat zdreanța lor cea m ndr , a  adunat împrejurul acestei zdrențe lumea, strig nd trei cuvinte străine pe care lumea nu le înțelegea : libertate, egalitate, fraternitate, în schimbul cărora, trebuia să se audă două vechi cuvinte românești : *Omenie și dreptate!* (* nfl c rate și frenetice aplause, îndelung prelungite*).

A  venit și a  făcut în București «*revoluțiune*». Nu răscoală, nu *ridicare* a poporului, *revoluțiune!*

A  făcut revoluțiune cu lipscanii greci din București, a  făcut-o cu *franzuziții* de la Paris, a  creat «*guvernul provisoriu*». A  visat Adunări naționale, a  început a corespunde cu nu știu cine din Londra și cu nu știu care din Paris. Pe vremea aceea ț r nimii   cereau să se ridice împotriva asupritorilor.

Și ț r nimea va fi zis acestor necunoscuți :

— Oare nu sînteți și D-voastră dintre aceia ? Ce voiți să faceți cu noi ?

— Voim să vă dăm libertate, fraternitate, egalitate, iar, dacă veți muri totuși, vom ridica de-asupra voastră, îmbuibați cu apa chioară a dreptății, libertății și egalității, vom ridica un monument mare de ț rn  muncită, pentru ca să se arate că aici a trăit în suferință și a murit în părăsire *un popor!* (*Entusiaste și îndelung prelungite aplause*).

Și a  venit, d-lor, într' un anume moment, chemați de un Moldovean de inimă pe care trebuie să-l pre-

țuim, de Ion Ionescu de la Brad, a venit țeranî din toate colțurile Țerii-Românești, ca la judecată, a venit de s'a adunat într'una din sălile acestui mare oraș, s'a adunat pentru dreptatea lor. Și, pe cînd domnii aceia din Paris, dintre cari nici-unul n'avea treizeci de ani și cari erau plini de înțelepciune politică și de mare experiență, pe cînd domnii aceștia se mulțămiau cu exhibiția tricolorului, ei s'a adunat și a vorbit gospodărește, a vorbit frumos și respectuos față de ciocoimea care trăise neconținut pe spinarea lor și pe sufletul lor, care îi împiedecase să se înnalțe către cultură, a vorbit frumos și a cerut, nu să li se dea dreptate, ci să li se dea voie s'o răsкупere! (*Marî aplause*).

A cerut să-și răsкупere demnitatea omenească, a cerut să-și răsкупere pămîntul muncit timp de două mii de ani, de neam de neamul lor. A venit să-și răsкупere dreptul de a-și avea un loc pe brazdă și un loc supt soare.

Știți ce li-a spus ideologii de la 1848, plini peste cap de ideile franțuzești? Nu-î aceasta graba; graba este să negociem cu Turcii și cu Rușii, și cu dracul și cu lacul, pentru că lucrurile celelalte se pot face mai tîrziu. Judecați dacā se puteau face mai tîrziu!

Aceasta a făcut. Aceasta o poate face tîneretul înstrăinat al clasei diriguitoare a unui popor cînd el pierde legăturile cu familia din care a plecat, cînd pierde legăturile cu țara în care s'a născut și cu poporul pentru care trebuie să se lupte. (*Marî și prelungite aplause*).

Știți care a fost rezultatul?

Din cite revoluții a făcut popoarele în 1848,

nică-o revoluție n'a căzut mai adînc în noroiu decît revoluția boierească, decît revoluția franțuzită dela 1848. Alte revoluțiuni au fost înnăbușite în sînge, în altă țară au căzut oamenii drepți cu ochii la ideal; în țara noastră s'au risipit frunțașii în dreapta și în stînga, în țara noastră au rupt pămîntul în fugă frunțașii, fără să se mai uite înapoi.

Și atunci, d-lor, dacă nu erau cîtiva feciori de țerani cari, în momentul cînd au văzut oastea turcească suind spre Dealul Spirei, au simțit mișcînd ceva în inimile lor, s'ar fi înnăbușit această revoluție fără să se verse o picătură de sînge! Revoluție fără o picătură de sînge, revoluție fără lacrimi venite din inimă — cine a văzut vreodată această enormitate, cine a văzut vreodată această *stupiditate* în viața popoarelor? *Noi* am fost chemați prin boierașii noștri franțuziți, prin entusiașii bonjuriști de la 1848 ca să încercăm această lașă imitație a unei mișcări nobile; și cu aceasta ne-am fi ales fără acei flăcăi din popor cari au înfruntat tunurile turcești pe Dealul Spirei. Țeranii aceia cari aduseră înnainte dreptatea lor în cuvinte cuviincioase, țeranii aceia cari nu știaū de libertate, egalitate și fraternitate și de steagul tricolor, țeranii aceia au murit cu pieptul înnainte tunurilor și puștilor unei armate de atîtea orî mai mare decît a lor! (*Înflăcărare applause.*)

Și a mai venit, d-lor, cu vremea încă o generație de tineri plecați în Apus. Aceștia nu se duceau, în atîtea casuri, nicî pentru carte, nicî pentru idei liberale: se duceau pentru a străluci cu gheată franțuzească, pentru a străluci cu îmbrăcăminte și pălăriuță franțuzească, pentru a străluci cu bastonaș

franțuzesc, pentru a străluci cu o obrăznicie pe care o cred franțuzească! (*Frenetive applause*).

D-lor, multe însușiri are poporul acesta frances, dar nu oricine le poate descoperi. Însușirile lui cele bune nu umblă pe stradă și mai ales nu umblă pe stradă la un anume ceas de noapte și nu se întilnesc în orice cafenele și cîrciumi deschise oricui. Aceste însușiri mari ale poporului frances, care fac din poporul acesta și vor face totdeauna dintr'insul unul din cele mai mari și cele mai nobile popoare din lume, însușirile acestea se găsesc în școlile franceze, însușirile acestea se găsesc în societățile literare și științifice franceze, se găsesc în sfînta familie a burghesiei franceze, care este temeliea neamului. Ei bine, în locurile acestea n'aŭ pătruns toți tinerii noștri cari aŭ plecat cam de pe la 1880 ca să se adape la civilizația Apusului. Mulți credeau numai că aici în țară era prea puțină civilizație pentru tineri me-niți la un rol așa de mare: adecă la friserii noștri prea puțin talent în a sfîrcui mustața, iar la profesorii noștri o prea adincă ignoranță a filosofiei de cafenea.

Prin urmare ei s'aŭ dus să găsească alte lucruri la Paris. N'aŭ plecat — sau n'aŭ fost trimiși — din iubire de cultură, din iubirea unei idei, n'aŭ plecat mai ales din iubirea noastră, n'aŭ plecat ca să ni facă bine cu ceia ce vor lucra în calea lor de muncă, ci din sentiment de despreț față de noi s'aŭ aruncat în brațele culturii străine din acele locuri și s'aŭ întors cu un sentiment de despreț înzecit, însutit și înmiit față de noi.

N'aŭ vrut să păstreze rostul lor românesc decît în două lucruri care, singure, nu valorează nimic:

aū vrut să păstreze un nume care sună frumos, și care nu e un nume oare-care de *rastaquouère*, iar în afară de aceasta aū vrut să păstreze aici în țară acele legături care pot pregăti pentru o carieră politică și pentru o carieră practică. Atît li-a rămas din rostul lor românesc. Tot ceia ce aū adus de dincolo n'a fost nici pentru folosul nostru, și a fost și spre mai adîncă scădere a acestei clase.

Și chiar cei bunî s'aū întors așa, încît abia își mai recunoșteau țara; și puținî s'aū deprins de atuncî a o cunoaște; și mai puținî a o iubi.

Și astfel aū trecut împrejurări însemnate pentru timpurile noastre, aū trecut patruzeci de anî de liniște, o jumătate de veac de liniște, și, cînd va veni cineva, un istoric pe care nimenî să nu-l poată bănuî de partener saū vehemență, cînd va veni cineva și va întreba pe oamenii acestei generații: Ce ai făcut cu talantul pe care ți l-a dat stăpînul tău? Ce ai făcut cu moștenirea pe care generațiunii muncite și viteze aū lăsat-o timpurilor noastre, ce ai făcut cu aceî patruzeci de anî în cari anumite popoare, cum este poporul bulgăresc, s'a ridicat din nimica și se află în unele privinți pe aceiași treaptă cu noi și în anume privinți mai presus chiar decît noi. Îî vor răspunde: în acești patruzeci de anî am vorbit și cetit franțuzește, am exploatat țeranul, ne-am dus pe la Paris și ne-am întors batjocurîndu-nî țara, și am murit avînd mîndria că sîntem mai puțin Romîni decît alții. (*Frenetice aplauze*).

Aceasta este scara desnaționalisării claseî noastre diriguitoare; aceasta este povestirea pierderii unor anî prețioși din viața noastră contimporană, aceasta este istoria scăderii unei clase conducătoare și a în-

depărtării unui popor de pe drumul firesc pe care-l indică trecutul și care duce la viitorul său.

*

O altă conferință va fi ținută cu prilejul repetiției unor lucruri frumoase care se vor petrece în vecinătatea noastră în această sară, Joi, la același ceas, și în aceeași sală, dacă ne va îngădui lumea. Căci d-voastră știți bine că această conferință trebuia să se țină la Liga Culturală; venerabilul președinte al Ligei Culturale însă, a crezut că trebuie să ni refuze acea sală pentru inconveniente sociale; de la Liga Culturală, am mers deci pe la numeroase alte sale, care toate ni-aș fost refuzate pentru motivul că, precum se știe, în țara această, respectuoasă de ordine, studențimea anului 1906 este privită ca un element de scandal.

Prin urmare, dacă ne vom putea întruni în aceeași sală, vom vorbi despre partea franțuzită, despre partea înstrăinată a neamului, despre domeniile înstrăinării clasei noastre diriguitoare, ca să vedem și în cercetarea amănuntelor vieții noastre cât de puțin a rămas românesc: ca limbă de astăzi, ca amintiri ale zilei de ieri și ca presimțiri ale zilei de mâine.

*

D-lor, am primit astăzi dimineață o scrisoare în care, prin mine, d-voastră erați invitați la moderațiune.

Această scrisoare vorbea de două lucruri: că incontestabil este multă fatalitate în acea direcție a înstrăinării și că este foarte frumos ca oamenii să sacrifice tot timpul lor, să întrebuițeze toate relațiunile lor sociale, pentru a ajuta pe săraci.

La această scrisoare am răspuns prin alta, pe care să-mi dați voie să o resum în liniile ei generale:

Am spus : este în adevăr o fatalitate că clasele noastre diriguitoare sînt astăzi în gradul de înstrăinare în care se află, dar fatalitatea aceasta este ca o infirmitate rușinoasă care se ascunde și care se încearcă a fi lecuită cu sîrguință, iar nu se exhibează, nu se scoate în vileag ca un titlu de merit. Și totuși la noi o astfel de infirmitate se exhibează ca un merit ori de cîte ori, față cu un popor ale căruia idei, ale căruia sentimente, a căruia limbă și al căruia scop sînt bine cunoscute, se exhibează o altă limbă, care cuprinde alte amintiri, care se îndreaptă spre alt viitor și care înseamnă un element de înstrăinare și de slăbiciune și poate de peire în viitor a poporului nostru.

Și am mai adăugat în acea scrisoare : mă voi duce la orele 6, și voi ținea, în potrivea oricui, această conferință, și, dacă mă întrebă ce vor face studenții, ți-aș putea spune : aceasta nu mă privește. Dar din cele ce am văzut ieri, presupun ceia ce vor face studenții astăzi.

Studenții de acum nu mai sînt cei de acum cincisprezece, douăzeci de ani cu cari erau deprinse administrația și poliția de atunci. Studenții aceștia de astăzi vor manifesta cu cea mai înaltă disciplină. Și am zis iarăși : voi număra între cele mai frumoase zile ale mele și o voi socoti ca una din cele mai folositoare ale timpurilor din urmă, ziua în care, împotriva tuturilor puterilor, împotriva tuturor ispitirilor și tuturor înrîuririlor, împotriva tuturor intrigilor și minciunilor, niște tineri sărmani și fără sprijin, tineri cari n'aũ fost nici sprijiniți, nici îndreptați de nicăiri, au izbutit să aducă desvoltării civilizației românești unul din acele foloase care nu se uită.

Trecînd acum de la ceia ce a cuprins această

scrisoare, voiă mai spune încă un lucru pe care nu-l puteam cuprinde în ea, dar pe care vi-l pot spune eu de-a dreptul: mă veți întreba: ce să facem? Vă voi spune așa: în situația mea, la vîrsta mea nu pot merge cu d-voastră... (Unul rîde).

D-l N. Iorga: Nu rîde: Veți vedea că n'ai de ce să rîzi!

Căci mai la urma urmei ași dori să am situația și vîrsta d-voastră ca să mă duc, cu dreptatea și cu-viința mea, pînă și acolo unde se împunge lumea cu tesacul său se înlătură lumea cu cotul.

Dar, dacă mă veți întreba ce aș fi făcut eu fiind în vîrsta și în situația d-voastră, aș fi făcut următorul lucru: m'aș fi dus înaintea acelor oameni cari nu recunosc sufletul românesc, ci numai existența materială a unui popor român. M'aș fi dus înaintea acestor oameni și aș fi stat pe Piața Teatrului și împrejurul pieței un ceas, două și chiar trei ceasuri, și n'aș fi făcut nimic alt decît aș fi cîntat acel imn care resumă vechile noastre lupte din Ardeal, acel imn la auzul căruia se va cheltui acolo încă multă vitejie românească, m'aș fi oprit două-trei ceasuri pe Piața Teatrului și aș fi cîntat senin și cu ochii spre viitor: Deșteaptă-te Romîne!

(Se dă de către un student d-lui Iorga o scrisoare. Cetînd-o, d. profesor N. Iorga adaugă următoarele cuvinte:)

D-lor, se întîmplă ca în împrejurări care nu sînt cele mai bune, să întîlnești oameni cum se cade. Este foarte curios să se dea întrunirii acesteia un caracter tulburător pe care nu-l are, căci cred că, dacă este un om puțin bănuît de aptitudini tulburătoare, sînt fără îndoială eu.

Și se mai întâmplă că la o astfel de întrunire trebuie să laudăm pe prefectul poliției. (*Ilaritate*).

Da, d-lor, nu e de rîs. E un om foarte cum se cade. Mulțămită lui, d-voastră la Ateneu ați putut împiedeca ținerea conferinții străine.

O voce: Să trăiască!

Nu: «Trăiască!»; aceia i-o veți spune-o lui la urmă. Mulțămită lui, zic, ați putut demonstra așa de frumos și așa de senin la Ateneu. Iată ce zice în adevăr unul din d-voastră:

«D. prefect al poliției ni permite să cîntăm, dar atît.»

Atîta e *tot!* Atît: să cîntați «Deșteaptă-te Romîne» și să jucați danțuri trei ceasuri pe Piața Teatrului Național.

VI.

După plecarea conferențiarului studenții trimeseră să se aducă un taraf de lăutari pentru jocurile naționale. Școlari de la Conservatoriū veniseră cu instrumente. Era între tineri o mare bucurie bună și curată. Era vorba numai să se amintească spectatorilor teatrului frances — între cari s'a văzut însuși președintele Ligei —, că această țară e totuși România, că ea își are limba, literatura, tradițiile, viitorul și tradițiile ei. Acei spectatori erau să primească numai pe o elegantă bucățică de hîrtie versurile smulse din inima rănită a lui Eminescu:

Cine-ă îndrăgit străinii,
Minea-i-ar inima ciinii.

În învălmășeala de la început doi studenți pătrunseră în teatru. Directorul acestei instituții, fiul marelui filantrop generalul Carol Davila și al unei nobile femei din neamul viteaz al Goleștilor, d. Alexandru Davila, autorul dramei istorice naționaliste *Vlaicu-Vodă* și al bucății romantice «Ni-aducem aminte strămoși», a dat în cap «năvălitorilor» și a vărsat cele d'întăiu picături de sînge. Apoi toți factorii *legali* și alții mulți cari n'aveau nici-o calitate decît înrudirile lor, au poruncit o strașnică sălbătăcie împotriva tinerilor de inimă pe cari nu știu

mai cine-î numia în gura mare «mojici», pe cînd un altul, apostrofînd «Roumains» pe răniți, îi acoperia de sudalme.

A urmat pînă la miezul nopții o lungă luptă cu sergenții de stradă, cu jandarmii pedestri, cari aū devastat Berăria Cooperativă, unde erau bătrîni ce se rugau de cruțare (ca d. Lascăr de la Ministeriul de Instrucție), femei și copii, și aū fost opriți numai în al treilea rînd de un chiriaș cu revolverul în mînă, cu jandarmii călări cari aū năvălit și pe trotoarele înșesate de o lume felurită în care se găsiaū și mulți ofițeri, indignați de înjosirea oștirii, cu vînătorii cari n'aū tras, numai pentru că sublocotenentul Iustin Marinescu, într'o eroică mișcare de jertfă, s'a aruncat între mulțime și gurile puștilor Manlicher «sistem român».

În acest timp trăsurile innaintăū la represintație. Cutare din cei ce se aflaū în ele striga că va plăti o sută de lei birjarului dacă va călca pe «mojici» în picioarele cailor. S'a văzut și automobile răpezindu-se în gloata sîngerată și plină de durere. Strigăte furioase de îndemn către puterea publică și armată aū răsunit ațițătoare pînă la sfîrșit.

În astfel de împrejurări aū fost, de cealaltă parte, trăsuri sfărîmate, persoane coborîte cu de-a sila și chiar ofensate grav, ceia ce de sigur nu s'ar fi întîmplat dacă n'ar fi fost o clipă de asemenea îndîrjire și dacă cei ce luptăū n'ar fi văzut în această puternică dorință de a se bucura totuși la ușoara represintație francesă o sîngeroasă palmuire a sentimentelor și suferințelor lor. Cu acest preț s'a cîștigat împiedicarea represintației.

Iată cîteva scrisori și povestiri cu privire la scenele din Piața Teatrului și din Strada Regală.

A.

Țin să statornicesc următoarele fapte cu privire la frumoasa mișcare a studenților și la uritul, la sîngerosul și nevrednicul sfîrșit ce i s'a făcut, întru mărirea străinismului.

1) Agitația tinerimii românești, a lumii *adevărat românești*, a pornit acum doi ani cînd pentru întia oară s'aū represintat de Romîni piese franțuzești la

Teatrul Național. Atunci demonstrația, care a fost într-o cîtva violentă, s'a suprimat cu pumnul.

2) Agitația de acum a acelorași strate adînci ale poporului nostru a fost adusă, nu numai de reprezentația franceză pe care societatea «Obolul» o anunțase la Teatrul Național, ci și de o serie de conferințe franceze ținute în așezăminte și institute românești.

3) Ziarele au adus știri despre această mișcare încă de Vineri.

4) În ziarul «Epoca» de Duminică am tipărit un articol, cu totul lipsit de personalități și de ațîțări, prin care ceream Romînilor buni să nu calce la reprezentațiile și conferințele anunțate pe zilele de Duminică, Lună și Mercuri.

5) Cursul mieu de Duminică trecută a fost ținut în condițiile materiale și în marginile care sînt îngăduite oricărui profesor. El răspundea adîncilor mele convingeri despre necesitatea unui traiu cu desăvîrșire românesc pentru oricine se zice Romîn și-și are un rost în România. Pentru studenți el era o școală de naționalism curat, pentru mine el a fost îndeplinirea unei sfinte datorii.

6) Numele conferențiarului de la Ateneu nici n'a fost pronunțat, cum nu se putea, de alminterea, într'un curs, fie și în unul de Duminică.

7) N'am luat parte la demonstrația de la Ateneu, dar am putut să mă încredințez că nici-odată un grup de studenți și de cetățeni n'a servit mai demn și mai disciplinat un nestrămutat și izbăvitor principiu.

8) Conferința mea de Lună n'am ținut-o ca profesor, ci în însușirea și în marginea drepturilor mele de cetățean.

9) Ea trebuia să fie ținută întâi la Ligă, și ea se fixase pentru ora 9, așa încît nu era să fie înaintea de reprezentația străină de la Teatru.

10) Ora s'a schimbat în 6, cînd s'a schimbat sala — cea de la Ligă fiindu-mi refuzată, — pentru a nu se plăti iluminatul.

11) Conferința a fost precedată în adevăr de o convorbire cu d. Marghiloman, care mă îndemna să renunț la ea, de oare ce nu se vor mai face asemenea reprezentații pe viitor.

12) Am răspuns că nu pot lăsa auditoriul chemat fără conferința anunțată, și că nu stă nici în voia mea de a stîrni publicul, nici în puterea mea de a-l opri.

13) Am propus încă odată, precum propusesem Duminecă d-lui Gr. P. Olănescu, a se înlocui partea francesă a reprezentației cu ceteri făcute de cei mai buni scriitori romîni din generația mai în vîrstă și cu o reputație incontestată. Aceasta nu s'a putut face.

14) Conferința mea a tratat, începînd de la cele mai vechi timpuri, dezvoltarea solidarității între clasele poporului romîn, care, singură, îi poate asigura viața și înflorirea.

15) Ea n'a cuprins nici-o ațîtare, și s'a mîntuit cu declarația că, dacă aș fi un tînăr și un student, aș face o singură manifestație, cîntînd imnul neamului și jucînd danțuri romănești înaintea Teatrului unde piesele străine rămîneau să se represinte în liniște pe lingă protestarea pașnică prin cîntec și danț.

16) Conferințele aũ fost stenografiate, ele se vor publica, și originalul stenografic stă la dispoziția justiției.

17) O deputație de studenți a cerut voie pentru cîntece prefectului poliției, care a acordat-o formal.

18) Studenții au cîntat «Deșteaptă-te Romîne».

De aici pot povesti acei oameni ai violenței cari au pricinuit o nenorocire de care nu li pare rău, pot povesti studenții împunși și stropșiți, dar nu pot povesti eū, nu pot povesti ca martor, și nu pot povesti de durere, și nu pot povesti de indignare.

(Din «Universul».)

N. IORGA.

B.

Domnule redactor,

După rectificările de ieri cu privire la faptele din zilele de 12 și 13 Martie, n'aș fi crezut că va trebui să fac și anumite constatări și afirmări ale sentimentelor mele de ordine și cuviință, care pornesc deopotrivă din tradițiile mele pe familie, din creșterea mea și din înalta cultură pe care mi-am cîștigat-o printr'o muncă stăruitoare.

Anumite zvonuri și învinuiri, pe atît de ofensătoare, pe cît de nedrepte, îmi impun să stabilesc, împotriva așteptările mele legitime, punctul mieu de vedere și în această privință.

Manifestația din seara de 13 Martie s'a dezvoltat dela sine și n'a avut, — aceasta o recunoaște toată lumea, — în perioada ei d'intîi decît acel caracter înălțător și nobil, pașnic cum nu s'a mai văzut la noi, pe care, împreună cu toată lumea — și cu un adaos de mîndrie din partea mea —, îl aprob și îl laud. În jurul steagului tricolor studenții au cîntat «Deșteaptă-te Romîne», care e imnul tuturor, și al Romînilor din Regat, și a celor din robie, și al mul-

țimilor pe care avem datoria de a le iubi și ajuta și al boierimii din care însumi mă cobor. Asupra seninei demonstrații n'a exercitat nici-o influență acel manifest, în care un avînt tineresc necumpănit pusese și cuvinte ofensătoare pentru o parte din femeile romîne, manifest pe care nu l-am cunoscut decît tipărit, pe care l-aș fi oprit și pe care nu-l voi cu-prinde în broșura de documente pe care se va întemeia în chip nezguduit toată dreptatea noastră.

Precum se știe, într'un anume moment, acei oameni ai violenței pe cari toată lumea îi cunoaște și îi condamnă astăzi, aũ colaborat la manifestație dîndu-i de aici înainte un colorit care e al dumnealor, și nu al mieu, și nu al studenților miei, în felul lor de manifestare normală și în intențiile pe care le-aũ avut. De la mine a rămas, de aici înainte, numai *ideia*, căreia oricine trebuie să i se închine, iar dela studențime, *vitejia*, căreia oricine se cuvine a-i aduce omagiu.

Încolo, în acea mulțime de cincî mii de oameni s'aũ îndeplinit și acte pe care chiar aceia cari le-aũ făcut sub loviturile de pat de pușcă și supt tăietura săbiilor, nu le-ar fi recunoscut în cel d'intiũ ceas chiar după restabilirea liniștei. Precum a fost regretabil că trăsuri s'aũ îndărătnicit să pătrundă demonstrativ în mijlocul urletelor de minie și vaietelor de durere, e reprobabil, pentru orice om cu simț de cavalerism — și nimeni nu a îndrăznit pînă acum să-mi conteste cavalerismul, în cea mai vitează ca și în cea mai delicată manifestare a lui —, a fost reprobabil ca femeii să fie jignite, fie și în cea mai slabă măsură. Dreptul de a ofensa o femeie nu se poate cumpăra nici cu sîngele jertfei celei mai nobile; dreptul acesta

nu și l-a putut lua, prin urmare, nici prin suferințele ei, toată studențimea pe care o cunosc.

Lupta de pe Piața Teatrului n'a fost demonstrația mea, nici demonstrația studențimii, ci lupta îndârjită împotriva unei neuzite brutalități. Mă doare inima pentru studenții cari au suferit, și îmi pare rău, în chipul cel mai sincer și mai adânc, că s'a putut jigni sentimentele legitime ale oricui. N'a fost nici dovada unei urî de clasă; studenții și studentele cari vin necontentit la conferințele românești de înfrățire întru idealul național, pe care femeii nobile, luminate și într'un grad înalt conștiente de menirea lor socială le-au organizat de mult în chip spontan și le patronază la Societatea Femeilor Române, bucuria cu care colegii mei colaborează la această mare faptă bună, osteneala pe care mi-am dat-o în chip cu desăvârșire gratuit timp de doi ani de zile, ținând acolo, îndată ce s'a făcut apel la mine, conferințe despre trecutul nostru, tragerea de inimă vădită pe care oricine a putut-o constata la mine când vorbiam la Societatea Femeilor Române, sînt cea mai strălucită dovadă despre aceasta.

Noi, tinerimea de astăzi, nu sîntem socialiști și nici propagatori de ură socială, ci luptători pentru binele tuturor în forma superioară a unității sufletești.

Cu astfel de sentimente și de intenții, supt înriurirea atitor învinuirii nedrepte și atitor amenințări șoptite care nu mă pot atinge sufletește și pe care trupește sînt acum ca și totdeauna în măsură de a le răspinge oricînd, m'aș fi retras în izolarea jignirilor mele. Fîndcă sînt însă încredințat și acum că sfîntul nostru ideal național a pătruns puternic și în clasele de sus, fîndcă am încredințarea că el nu întîmpină în cer-

curi ca al Societății Femeilor Romine mai puțină iubire decît între noi scriitorii, profesorii și între inimoasa tinerime a școalelor, voi veni Lună la oarele obicinuite pentru a ținea la Societatea Femeilor Romine conferința despre monede pe care o anunțasem. Voi veni cu încredințarea că astăzi sîntem mai aproape sufletește, — noi Rominii din toate clasele —, decît cum eram erî. În ciuda tuturor jignirilor, de o parte și de alta, care nu pot avea decît o valoare personală disparentă și nu pot întuneca scopuri ca ale scrisului și cuvîntării noastre și ca ale Societății însăși, — voi veni decî senin și cu iubire în credința că mi se cuvine în schimb, pentru greaua mea muncă de douăzeci de ani, pentru intențiile mele curate și pentru binele ce am putut îndeplini pînă astăzi, o deplină seninătate, — și chiar și puțină iubire ¹.

(Din «Epoca».)

N. IORGA.

Întîmplările.

Îndată ce vardiștii poliției și-au făcut loc spre intrarea teatrului lovind cu tesacele în dreapta și 'n stînga, s'a simțit în nemărgenita mulțime care înțesa străzile din jur o mișcare de răscoală. Ca valuri zburcimate se tălăzua îngrămădirile dese, într'un zgomot surd, de-asupra căruia răcnete desperate se înălțau, chiuituri și fluierături sfredeliau văzduhul.

Cîteva drapele se innălțaseră de-asupra capetelor în mișcare, filfiind, purtate de suflarea zgomotoasă

¹ Din anume motive, conferința nu s'a putut ținea totuși.

a marelui mulțimi, prin înserarea care căzuse mai răpede parcă. Becurile erau aprinse, dar luminau slab, o lumină săracă și tristă, care parcă prevestia întâmplări dureroase.

Și vuietul și țipetele mulțimii creșteau tot mai tare. Grupe de manifestanți, îngrămădite de oamenii poliției la intrarea Teatrului, erau strînse între piepturi, bătute cu tesacele. Trupurile se zvîrcoliau în cea d'întăiu încleștare, și mulțimea, o clipă depărtată, acuma dădea năvală, ațîțată.

Atunci, pornite de același ordin nesăbuit, intrară în mulțimea de oameni fără apărare șiragurile de jandarmi pedestri cu baioneta la armă. Într'un iurăș iute, mulțimea e sfîrtecată, se izbește în toate părțile, umple gangurile și curțile din apropiere. Cu toate acestea, grămezi de studenți îndârjiți rămîn, se încaieră cu armata, sînt luați în baionete. Ceii cari s'au retras, se întorc cu pietre și cu lemne: încep a da și ei, cu o minie care crește, cu cît înfierbîntarea cuprinde toate trupurile. Dintre soldați cad răniți, studenți străpunși de baionete, izbiți cu paturile puștilor în piept, pătează cu cel d'întăiu sînge caldarîmul. Ațîțați de glasuri din urmă, unii din soldați se răpăd orbește învîrtind armele, mînați ca de un vînt de minie, supt ploaia de pietre, — și 'ntr'un moment de retragere a mulțimii, într'o izbucnire iute, răzlesc șiragurile de baionete, lovind în toate părțile. Atunci cad în țandări geamurile berăriei *Cooperativa*, mulțimea luptă cu ce poate, trimițînd spre năvălitori sticlele, scrumelnițele, tot ce găsește în jur; iar soldații, mînați din urmă, se năpustesc pe uși și pe ferestre, se zvîrl asupra tuturor celor din calea lor, trec peste trupuri de femei leșinate, peste copii în

spazmuri, bat cu patul puștii, împung cu baioneta în mulțimea îngrozită care caută scăpare pretutindeni; oameni bătrîni, nebuniți de groază, cad în genunchi, cer iertare: «Nu mă omoriți, că n'am făcut nimic!». Jandarmii trec înnainte, se năpustesc spre scări, amenință să sfarme ușile chiriașilor de la rîndul al doilea și al treilea; unii din locatari iese cu revolverele în uș; în toate părțile e o rostogolire furtunoasă, prin întunec, o ciocnire neîntreruptă de arme, pe cînd vaietele răniților, ale striviților, se ridică de pretutindeni de prin unghere, și pe cînd din piața iarăși ocupată de manifestanți, tot mai amenințător se înalță freamătul mulțimii îndirjite.

În vremea asta, din spre Strada Regală încep a curge pietrele și cărămizile asupra năvălitorilor. Acolo felinarele au fost stînse, și printre zidurile nalte parcă vine un vînt de amenințare. — Prin mulțime, un strigăt tresare, prelung, urmat de țipete ascuțite: «Jandarmii călări!». Tropotul greu al copitelor răzbate prin Strada Cîmpineanu; în goana cea mare năvălesc caii, coifurile și săbiile scînteiază în luciri fugare; prin grindina furioasă de pietre escadronul își face loc; cu o răpeziciune de vînt mulțimea e prăvălită în toate părțile, tălăzuită pe trotuare, prin magazinuri, pe cînd caii mușcați de pintenii dau năvală, se urcă pe trotuare, strivind șiragurile de oameni de ziduri, pe cînd săbiile bat fără cruțare în capete. O furnicare grabnică, peste care trec iute rîndurile călări. În învălmășeală, oamenii se izbesc și se zdrobesc unii pe alții.

Dar, ca un arc strîns care se destinde iar, manifestanții se întorc; cu pietre desfundate din pavajul de granit, cu cărămizi adunate din împrejurimi, încep a bate în călăreți. Nu se mai tem nici de săbii, nici

de copite, nici de baionetele jandarmilor; înnebuniți sau îmbătați de sîngele care a curs, care li-a pătat mînilor, care pe mulți i-a stropit în față, înaintea în valuri adînci, se retrag, iar înaintea în răcnete sălbatece. E o furioasă descărcare a miniei populare, e ca o prăpastie vîrtejului acela în care se zvîrl cu toții; și sînt și clipe de înduioșare, cînd unii din ofițeri se reculeg, se opresc, staî la îndoială să dea în mulțimea aceasta care a fost pusă în mișcare de o idee pentru care și inimile lor tresar. Dar acum nu mă pot fi clipe de reculegere, minia e dezlănțuită și dintr'o parte și din alta; jandarmii călări bat cu săbiile, pedestrii dau cu baionetele, vardiștii abrutizați, oamenii ai meseriei lor crude, cari aș fost porniți pentru *partid* (după cum ei înșiși mărturisiau, fără să știe totuși ce însemnează aceasta) nu mă cunosc margini; răniții trec duși răpede pe brațe spre Teatrul nostru Național, care e transformat în spital, în care se joacă o comedie rușinoasă, răspunzînd tragediei de afară; talazurile de manifestanți în sfîrșit se sfîrîmă, și se adună iar într'o fioroasă putere a miniei.

Maî îndirjiți, maî strînși, după ce aș primit vestea că unul din ai lor a murit din rana unei baionete, cei tălăzuiți în Strada Regală, de multe ori încercînd să răzbată spre Teatru, de multe ori răzbiți cu baioneta, — aș încunjurat în sfîrșit tramvaiele care sosiau de la *Sfîntul Gheorghe* și nu puteau înainta din pricina îmbulzelii, în cîteva clipe le-aș scos de pe șine, le-aș tirît în trei părți și aș făcut baricade cu ele: două le-aș așezat în Strada Regală, de-a curmezișul, spre Teatru, unul pe Strada Academiei spre biserica Enii, altul pe aceeași stradă spre Ministeriul de Interne. În-

chiși în această cetățuie, adunați în număr din ce în ce mai mare, pregătiți în întunerecul răspîntiilor, în jurul grămezilor de bolovanî pe care le adună cu droagele de gunoiu *auxiliarî*, băieții dela prăvălii, dela tipografii, — aceștia păreau hotărîți pentru o luptă îndelungată, «o luptă pe viață și pe moarte», cum strigau mulți. Vorbitori înflăcărați zvîrliau discursuri eroice, suiți pe tramvaie și filfiind steagul tricolor; grămezi, grămezi se zvîrliau minioase spre trăsurile și cupeurile care cercau pe aceste străzi dosnice să răzbată spre Teatru. Mulțimea striga furioasă: «Jos ciocoi! Jos înstrăinații!». Biete femeii îngrozite scoteau țipete ascuțite, bărbații își căutau pe jos jobenurile turtite, pe cînd vizitiii, întorcînd în loc, dădea bice cailor, căuta scăparea în fugă.

Dar și spre această mulțime mîniată cercau să răzbată jandarmii cu baionetele. Prin strîmtorile dintre ziduri și tramvaie era însă greu. Bolovanii mari curgeau zvîrliți de puteri înzecite parcă, și bieții soldați trebuiau să se întorcă, sîngerăți, cu capetele sparte, cu brațele strivite, cu toții neștiutori de ce caută să alunge lumea cu baioneta și de ce sînt bătuti cu bolovanî. Două patrule de jandarmi călări cu greu străbătură în fugă de pe străzi lăturalnice spre Teatru, pocnite din toate părțile de mulțimea sfărîmăturilor ascuțite de granit.

Apoi, de-odată, din spre biserica Enii se arată batalionul de vînători, în grămadă strînsă, gata de asalt. Cînd sosi ordinul, porniră în goană strînși, cu ofițerii în frunte. Dar mulțimea a avut o izbitură așa de puternică de pietre, încît într'o clipă, cînd a sosit la tramvaiul-baricadă, s'a înțors pe loc și a pornit îndă-

răt într'o goană învălmășită, ca într'un vînt de groază, urmăriți de urletele de nebunie a celor rămași.

Un întunec adînc domnește în Piața Teatrului; o mare răscolită mugește în întunecul acela; miniile dezlănțuite se frămîntă, izbesc grămezi de oameni peste grămezi de oameni, într'o zvîrcolire adîncă și înfri-coșată. Trec cai, cu călăreți plecați pe coame, cu săbii, cu lănci, lucind scurt, și mugetul adînc crește amenințător, pe cînd, cu talazuri grozave de minie, din Strada Regală străbat urletele nedomolite și plouă pietre peste tramvaiele puse de-a-curmezișul.

Nu mai erau oameni. Cursese sînge. Fuseseră go-niți ca fiarele sălbatice, fuseseră sîngerăți fără milă; și acuma toată mulțimea aceia nu mai putea asculta de nici-un glas împăciuitoar. Să mai fi urmat un șfert de ceas de ațîtare și îndîrjire, și toți aceia cari începuseră cînturi blajine, ar fi sfîrșit, trecînd prin această înflăcărare, ca o grămadă de sălbateci în care nu mai rămîne nici-o scînteie de simțire omenească.

Dar, deși prea tîrziu, veni ordinul ca armata să înceteze goana. Batalioanele se scurseră în grabă pe străzi dosnice, cavaleria cu lănci se rîndui în ordine în fața teatrului-spital, și în scurt liniștea veni, mulțimea începu a luneca domolită pe Calea Victoriei ca un rîu după furtună.

Dar cîți flăcăi în uniforme zăceaū pe spate, în sînge, învăluiți în mîntălile lor! Pentru limba pe care o vorbesc ei și milioanele fraților lor fusese această învălmășeală și vărsare de sînge, nemaî pomenită în istoria celor din urmă cincizeci de ani ai Capitalei noastre. Pentru aceasta aū fost aduși ei să spîrcuiască și să întărite pînă la nebunie o mulțime care putea

fi și pașnică. Pe scena pe care nu era nevoie și nu era drept să se vorbească o limbă străină, mai ales cînd o mulțime mare cerea aceasta, un drept al neamului, — s'a adus răniți al căror sînge a pătat scîndurile pe care unii aū vroit să joace cîteva comedioare cu vorbe de spirit și destul, prea destul de netrebuincioase.

Mi s'a strîns inima cînd am văzut pe cel d'întăiū flăcăū rănit, întins pe targă, învăluit peste fața plină de sînge. Zăcea supt un zid, și cei cari-l duceau, triști, supt un felinar, într'o stradă tăcută, tăceau uitîndu-se în pămînt în locul unde se opriseră o clipă, cu fețele palide, cu inimile amărîte.

Iar în Teatrul Național, într'un miros aspru de spital, studenți galbeni gemeau alături de soldați cu capetele crunte de sînge, în împăcarea durerii. O amară sfișiere înfiora inimile, căci se izbiseră frați cu frați pentru un lucru care era sfînt pentru toți, pentru un lucru care însemna *frăție desăvîrșită*.

Și astfel s'a sfîrșit acest episod tragic, astfel s'a sfîrșit în libera Romănie o tristă luptă pentru libertatea limbiī poporului.

Cu zori de sînge a venit ziua de 14 Mart. Totuși zorile de sînge să nădăjduim că nu pot prevesti decît ziua împăcării, în viitorul nostru al tuturor, ziua împăcării și a luminii.

Dreptatea totdeauna se înnalță cu o cunună sîngerată.

MIHAIL SADOVEANU.

În legătură cu întâmplările serii de 13 Marte 1906.

În dimineța de 14 c., zi de sărbătoare națională, trebuia să se trimeată o companie cu musica și drapelul, la Mitropolie, unde avea loc sfinta slujbă. În așteptarea acestei parăzi, *unii* au fost nerăbdători, și, vrînd să-și arăte neastîmpărul patriotic, au scos, cu o seară mai înainte, întreaga garnisoană bucureșteană. Trupele au ieșit, dar fără musicile ce erau să cînte marșurile naționale, fără drapelele care, în sclipirea celor trei colori, cuprind ideia de țară, de credință, prin urmare și de *limbă*, — de limba în cuvintele căreia ni înălțăm rugăciunile, ni închegăm dragostea pentru moșie. La războiul soldații merg cu drapelul, purtîndu-l cu ei ca pe un crîmpeiș din pămîntul lor, ca pe un colț din căminul lor îndepărtat, ca pe o vie dovadă a credinții și graiului lor. Acesta e *drapelul* în afară de pînza tricoloră, în afară de vulturul aurit, în afară chiar de cei ce-l poartă.

Așa fiind, acei *unii* n'au avut nevoie nici de marșurile naționale, nici de acest măreț simbol. N'au avut nevoie decît de o singură culoare a tricolorului, de *roșul* ce ar fi pătat și steagul și uniforma, dacă cei ce poartă această uniformă, n'ar fi arătat — atunci cînd au știut de ce e vorba — că altfel înțeleg măreața, ideala datorie de jertfă, pentru care au jurat credință, pe viață și pe moarte, Regelui lor. Această înțelegere a îngăduit ca studenții și ofițerii să steie unii în fața altora în deplină înțelegere sufletească, arătînd celor ce au abusat de răbdarea unora și de jurămîntul celorlalți, cît de puternică e legătura ce

dăinuiește între inimile tinere, și ce prăpastie le desparte pe acestea de clasa care se deprinsese a ținea înlanțuită supt voința ei, voința unui popor care nu e de un sînge cu dînsa.

Vor fi ris acei *unii* de picăturile sîngelui vărsat, vor fi zîmbit la gîndul că ofițerii romîni aŭ poruncit soldaților romîni, în limba românească, să lovească cu baioneta și sabia pe studenții romîni, veniți să cînte Imnul Romănesc, întru apărarea graiului romănesc! Și vor fi avut un iscusit spirit franțuzesc pe care desigur Francesii nu l-ar fi aruncat studențimii și armatei lor. Să fie însă încredințați că picăturile acelea de sînge aŭ fost scoase de baionete purtate de mîni ieșite de supt cîrmuirea minții și a sufletului, de mîni stăpînite de îmboldul înfierbîntat care te mîină încotro? — nu știi — și de care e nevrednic să te slujești, tu care stai de-o parte și cum pînești faptul. Dacă nu — și atunci acei ce-aŭ uneltit să se înțeleagă aceasta, aŭ făptuit o crimă — de baionete purtate de mîni ce credeau că-și apăra pe Prințul lor, apărat oricînd, și 'n orice loc, prin vrednicia și supunerea poporului ce va cîrmui, dar cari, n'aŭ știut o clipă că-s puse în serviciul farselor franțuzești menite să pîngărească scena Teatrului Național.

Dar zimbetul de mulțămire al aceluia cari aŭ crezut că varsă vrajba, s'a schimbat într'o grimasă, atunci cînd vor fi auzit că ofițerii aŭ stat dezgustați la acea privesc, că unii opriau săbiile celor ce se ridicau de-asupra capetelor nevinovate, și că, lucru nemaî întîmplat la noi, alții aŭ ieșit din rînduri ca să fie dinșii împușcați și pe urmă *camarazi* lor, *ofițerimea în rezervă*, cum e, în mare parte, studențimea universitară. Cîntea e a lor! Căci nu se va găsi tri-

bunal militar care să pedepsească purtarea unor eroi ca acei ce, cu prețul vieții, nu și-au pus sabia și porunca în slujba celor ce n'au fost și *nu pot fi* chemați să deșerte căsărmile, ca să umple ulițele de vaietele celor întruniți să cînte Imnul Regelui.

E vremea să se gîndească bine acei ce investesc unele autorități cu drepturi atît de mari. E vremea să se deie ființă legii prin care să se prevadă că *numai în casurile cele mai deznădăjduite* să se poată scoate armata; și că nimeni să nu aibă dreptul a o mișca din căsărmă, în mase ca la război, decît Acel în numele căruia dînsa a jurat, decît Acel ce o comandă și care pentru toți înfățișează *Țara, Credința, și Limba noastră*.

E vremea să se înțeleagă ce nenorocire ar fi vrajba între popor și armată, ba între soldat și soldat, căci toți am fost și sîntem soldați credincioși Regelui și Țerii.

Să fim lăsați în iubirea ce avem pentru oastea noastră; să fim lăsați în adîncul respect și recunoștința ce purtăm Marelui ei Căpitan și Familiei sale; să nu ni se ieie bucuria priveliștii înălțătoare a trupelor ce înaintează mîndre supt filfiirea steagului mîndru, în zilele scăldate de razele soarelui, schimbînd-o cu trăgănarea sinistră a soldaților înfrigurați de durere, în nopțile întunecoase în care nu ne putem cunoaște, dar putem în adevăr a ne ascunde rușinea. Să ni se lese armata de care sîntem legați frățeste, în care punem toată nădejdea viitorului acestei țeri; să ni se lase *curată* puterea chemată să ni apere *pămîntul și limba*.

Iar acei ce n'au decît palate pe pămînt străin,

acei cari n'aũ o limbă pentru că nu o aũ pe aceia a țerii din roada căreia și-aũ ridicat avuțiile, aceia să-și tocmească armată de mercenari — sînt atîția cari nu-și aũ o țară și n'aũ bucuria unui graiũ al lor! —, să-și tocmească legiunî care să li apere gusturile, dar să ni lese armata noastră — nouă, cari o alcătuim.

14 Mart 1906.

EM. GÎRLEANU.

13/26 Martie.

Mulți își vor fi făcînd după cele publicate prin ziare o idee greșită despre hotărîrea bărbătească, cu care tinerimea din București a intervenit, ca să facă peste pîtință reprezentatiunea teatrală pusă la cale de societatea «*Obolul*».

S'aũ dat adese ori și fără îndoială că se vor mai și da la Teatrul Național din București reprezentații în limba francesă, dar de artiști francesi cu mare renume, ale căroră reprezentații ridică nivelul moral al publicului. Sînt cu toate aceste mulți oameni cari se simt jigniți cînd își dau seamă că teatrul român și arta romînă, în genere, tînjește în lipsa de sprijin moral și material, în vreme ce artiștii străini exploatează fără de cruțare publicul român. Acest simțămînt de jignire s'a generalizat cînd a mers vestea că societatea «*Obolul*» iar vrea să pună la cale o reprezentație în limba franțuzească.

În dările de seamă ce s'aũ publicat prin ziare se vorbește mult despre «*elita*», pe care ar fi represintînd-o «*Obolul*». Vorba aceasta n'are însă să fie luată

în înțelesul ei adevărat. Adevărata «*elită*» a societății române sînt urmașii boierilor pămîntenî, cari aũ fost totdeauna și sînt și astăzi susținatorii călduroși ai vieții naționale. România e însă un fel de Americă, în care se adună flămînzii tuturor țerilor. Mulți dintre aceștia se îmbogățesc prin fel de fel de mijloace și, îmbogății odată, intră în rîndul boierimii pămîtene, care nu e exclusivistă ca castele din țerile apusene. Nu însă toți se și asimilează: aceia cari nu ajung să încheie legături familiare cu Romîni, rămîn tot străini în întregul lor fel de a fi și nu sînt în stare să iea parte la viața culturală a țerii.

Acei străini încă neasimilați, «*greco-bulgărima*» lui Eminescu, sînt «*elita*», care a pus la cale reprezentația. Sînt oameni cari țin să profite și profită cu prisos de «*calitatea*» de Romîni, dar altfel nu se simt Romîni și ne socotesc străini pe noi Romîni din alte țeri, deși luăm parte la viața culturală românească.

Cu toate că nu odată și-aũ dat fără de sîială pe față desprețul față de ceia ce e românesc, ei sînt, nu numai tolerați, ci chiar bine văzuți în societatea romînă. De cînd însă cu descoperirea uneltirilor grecești s'a produs un curent din ce în ce mai puternic contra lor, căci a ieșit la iveală că mulți dintre dinșii aveau legături intime cu cei compromiși, ba unii erau compromiși și ei, — ceia ce a făcut să se pună capăt urmăririlor.

Era dar o îndrăzneală neiertată, ca și acum, după perioada de agitațiunii naționale, să stăruie în hotărîrea lor de a-și rîde de Romîni, dînd o reprezentație de franțuzească la Teatrul Național românesc — ca și cînd reprezentațiile românești ar fi numai pentru moșicime, iar nu și pentru «*elită*» — cu «*nas supțire*», cum zice Eminescu.

D. Nicolae Iorga, care nu are numai cap, ci totdeauna și inimă și virtute bărbătească, a dat pe față simțămîntul obștesc, cînd a protestat contra acestei îndrăzneli, și tinerimea universitară și-a luat hotărîrea din voința tuturor.

A trecut acum, și bine a fost cum a fost: o să se știe în viitor că Romîniî nu vor să jignească pe nimeni în felul lui de a fi, stimează pe toți după vrednicile lor, dar nu sufăr ca limba lor să fie desprețuită de cei ce nu și-au dat cuvenita silință s'o învețe.

Și încă ceva.

N'ar fi o prea mare exagerare dacă i s'ar da dreptate lui Eminescu, care zicea că tot «greco-bulgăria» lipsită de simțămînt național e cea mai rea propagatoare a demoralisării, ce se ivește pe ici pe colo în societatea romînă. Era dar o cestiune de înaltă moralitate să li se dea o mică satisfacție femeilor care își iubesc neamul și cultivă mojiceasca limbă românească — de și știu și ele franțuzește.

(Din «Tribuna»).

IOAN SLAVICI.

Scriitorii romîni aveaî acum chemarea de a-și afirma credința în drepturile limbii, literaturii și culturii Romînilor. Poetul Vlahuță se adresează încă de la 15 Marte către dînșii toți fără deosebire de școală și de direcție estetică, prin următoarea călduroasă chemare:

Chemare.

Multe ne vor fi dezbinînd și pe noi, scriitorii, dar dezbinările noastre sînt trecătoare, și în certurile noastre noi ne lovim cum se lovesc, în bătaia vîntului, ramurile crescute în aceeași tulpină.

În totdeauna, și cu toate durerile pe care ni le-am putut face unii altora, am simțit că e, între noi și mai presus de noi, o putere care ne înfrățește, o taină care ne leagă pe toți de marele, de sfântul suflet al poporului nostru: e adînca iubire a limbii strămoșești, și e credința nestrămutată în continuitatea istorică a neamului, care de două mii de ani își cîntă doina în limba aceasta.

Împrejurările au făcut ca o mică parte din neamul nostru să cugete într'o limbă străină, și-î dureros că unii par a-și face o mîndrie tocmai din această rușine. Datoria noastră, a celor mulți, e *să-î asimilăm* — să fim misionarii vieții românești pentru toți rătăciții și înstrăinații bunului nostru popor.

Și la opera aceasta de solidaritate națională cu toții trebuie să lucrăm, iar mai ales sînt chemați să lucreze profesorii cari pregătesc oastea muncii de mîine împreună cu literații, cari sînt *profesorî* și ei. Trebuie să ne îngrijim și să punem la cale împăcarea aceasta, căci e nedrept, și e păcat, și e nespus de trist să se creadă că sînt două neamuri vrăjmașe pe pămîntul terii acesteia.

Și, cu toate acestea, sălbătăciile petrecute în noaptea de 13 Martie au dat inimilor noastre fiorul unei asemenea nenorociri. Ne întrebăm încă uimiți: «Pentru ce atîta desfășurare de forță armată și atîta sînge vărsat în deșert, cînd așa de ușor se putea înlătura orice neînțelegere? În contra cui, și în sprijinul căreia idei mari s'au năpustit în stradă cu săbiile scoase călăreți de aceia falnicî, în vitejia cărora noi punem altfel de speranțe? Și unde avem să ajungem și ce viitor ni pregătia?...»

Societatea de binefacere «Obolul» anunță o reprezentație la Teatrul Național; reprezentație din care trei părți aveau a fi într'o limbă străină. Studenții ridică din nou glasul împotriva acestui despreț al celor cari s'a înstrăinat de noi, îl ridică pentru limba și literatura țerii în care trăim. Ei fac o întrunire de protestare, iar unul din cei mai aleși cugetători ai neamului nostru publică prin «Epoca» de Duminecă, 12 Martie, un foarte cuminte și atingător articol, prin care însuși poporul românesc pare că se tîngue și ne roagă așa de frumos: «...Rugăm pe oricine aude glasul poruncitor al singelui său, pe oricine se poate gândi la strămoșii săi, trăiți cinstiți, în țară românească, cu grai românesc, cu suflet românesc, rugăm pe oricine nu vrea să-și arunce copiii în vâlmășagul neamurilor fără să știe în ce limbă îi vor pomeni aceia cari vor veni după dînșii, îi rugăm, cu o căldură ce nu se poate coborî în cuvinte, să nu vie la «Teatrul Național» în seara de 13 Martie și în seara de 15 Martie 1906. Aū luat bilete; aū făcut o faptă bună pentru săraci. Să nu vie la reprezentații, căci ar face o faptă rea față de sufletul chinuit al acestui popor.»

Este vreun Român printre cei ce în adevăr simt și gîndesc românește, care să nu iscălească aceste în-nălțătoare cuvinte?

Dar s'a zis că spectacolul, fiind afișat, nu se mai poate schimba, nici amîna. Atunci s'a oferit fruntașii literaturii noastre să ție conferinți și să cetească poesii românești în locul acelor buni Romîni, cari voiaū cu orice preț să joace în franțuzește piese franțuzești pe scena Teatrului Național.

Studenții ar fi sărbătorit pe doamnele din înnalta societate, care ar fi îngăduit o asemenea cinste limbii

și literaturii românești. Și ce frumoasă și cuminte ar fi fost dezlegarea aceasta! Dar n'aũ vrut s'o primească. Își vor fi zis, de bună samă, că amintirile lui Creangă, sau poeziile lui Eminescu, n'aũ ce căuta în lumea aceia doritoare de altfel de petreceri. Și astfel, în locul unei liniștite și demne reprezentatii românești, în sala Teatrului Național, am avut acea odioasă manifestație de stradă, în care brutalitatea baionetelor s'a încercat să înnece în sînge cea mai curată și cea mai nobilă și mai sfîntă cauză de care s'aũ însuflețit vreodată studenții noștri, bieții noștri studenți. Să dea Dumnezeu ca aceasta să fie cea din urmă jertfă pentru izbîndirea idealului lor și al nostru al tuturor! Să dea Dumnezeu, ca această pagină de durere și de rușine să încheie pentru totdeauna lupta ce de atita amar de vreme se dă pentru ideia asta mare, și dreaptă și mîntuitoare: *Unirea în același gînd și grai românesc a toată suflarea neamului nostru.*

La această unire chemăm cu drag, chemăm și noi cu adîncă rugăminte, pe toți acei cari, fără voia și fără știrea lor, s'aũ rupt și s'aũ înstrăinat de noi. Sînt milioane de suflete care-i așteaptă, care-i roagă să intre și să se amestece în puternica lor mulțime. Să lucrăm din toată inima și cu toată blînda tărie a mijloacelor noastre. Să lucrăm cu toții noi, literații și visătorii unor zile mai bune, pentru a reîntoarce acest crîmpeiũ răzleț la poporul de care s'a despărțit și care de mult îl așteaptă cu iubire să-l îmbrățișeze, și ca fiul risipitor să spună: «Pierdut aĩ fost și te-am găsit, mort aĩ fost și aĩ înviat». Vom fi numai atunci un neam întreg și mare.

Nici-una din viețele care-i aparțin nu se va mai risipi în deșert. Și numai așa, și numai atunci se va

înțelege de toți că avem și noi Rominii un rost și o chemare pe lumea aceasta.

AL. VLAHUȚĂ.

15 Martie 1906.

Luînd cunoștință de această chemare, se alătură la ea, pînă la o mare întrunire, care va vota o hotărîre definitivă, ce se va iscăli apoi și de represintanții din alte locuri ai literaturii noastre, următorii scriitori și artiști :

Gh. Coșbuc, Dimitrie R. Rosetti (Max), St. O. Iosif, Iuliu Roșca, Dr. Gh. Murgoci, Mihail Sadoveanu, Isabela Sadoveanu-Evan, Eugen Lovinescu, V. Cioflec, Al. Cazaban, Laurenția Gribincea, Gh. Bogdan-Duică, M. Gîrleanu-Emilgar, Aurel C. Popovici, P. Cerna, Dr. Ion Scurtu, Alice Călugăru, Petre Liciu, Dimitrie Anghel, Chimon Loghi, Ion C. Bacalbașa, Ștefan Luchian, C. Xenî, N. N. Beldiceanu, Gh. Vilsan, A. Mîndru, Gh. Ranetti, N. D. Țăranu, St. Mihăileanu-Stempo, Ludovic Dauș, D. Nichifor, Gh. Rigo, Leontin Iliescu, L. Rusu, I. Rizu-Corban, Corneliu Moldovanu, I. Dragoslav, Alexandru Gheorghiu, Nicolae I. Dunăreanu, I. A. Basarabescu (Ploești).

În seara de 16 Mart, corpul didactic bucureștean se adună și, după cuvîntările călduroase ale d-lor G. Bogdan-Duică și Munteanu-Murgoci, votează această moțiune :

Idealul limbii românești a fost făurit de boierii romîni. Ei ne-aũ creat marea noastră literatură veche. La începutul veacului trecut ei aũ dat mîna cu poporul, care primise în altarul inimii sale icoana aceluĩ ideal și îi închinase toate puterile : idealul era același pentru toate clasele.

Noi slăvim acele timpuri, pe care le putem lăuda cu astfel de cuvinte.

Acel ideal de cultură națională, este temelia nestrămutată a viitorului. Idealul a pălit astăzi în păturile de sus ale neamului nostru ; este deci o nevoie absolută ca el să-și recapete și acolo vechea lui vigoare.

De aceia noi, profesorii, salutăm cu iubire tinerimea care se încălzește de ideea reîntregirii sufletului românesc, ideie care trebuie să ajungă la izbîndă de-săvîrșită».

*

Toți profesorii și profesoarele care au lipsit de la adunare, dar împărtășesc convingerile exprimate în moțiune, sînt rugați și rugate a trece pe la cercul profesorilor secundari pentru a iscăli originalul ei.

Cei din provincie sînt rugați a trimite aderările lor în scris.

Studentii din Iași și-au arătat de la început înțelegerea lor frățească pentru acțiunea studențimii bucureștene. Ca să se arăte că toate cercurile culte și cinstite sînt de aceeași părere și de aceleași sentimente față de interesele limbii și de omenia pe care o pot cere niște demonstranți pașnici, s'a organizat pe ziua de 19 Mart o întrunire la Iași. După mai multe cuvîntări ale tinerilor Măcărescu, Barbu Constantinescu, Bogrea, Opranu, C. Botez, Filotî, Bodiu, ș. a. profesorul Iorga ține această conferință, menită să arate Ieșenilor adevărul asupra celor întîmplate și să încerce dacă din evenimentele din urmă nu s'ar putea trage și urmări mai însemnate, în sensul idealului nou: de viață culturală puternică, de frăție între clase, de îngrijire pentru cei ce zac în nedreptate și umilire, de înnălțare de-asupra duh-litelor miasme de partid, înțeles ca o asociație de interese mai mult nelegitime, pentru exploatarea celor ce nu se împărtășesc de puterea politică.

Publicînd această conferință după notele stenografice ale d-lui Stahl, alipim la broșură proiectul statutelor unei *dezrobitoare* «Frății a bunilor romîni» care cere adesiunea tuturor oamenilor cinstiți și patrioți. Ei vor dovedi astfel că nu fac parte din mulțimea sufletelor numerotate și conștiințelor stampilate, care, fără vre-un frîu al opiniei publice, taie cu cuțitul luptelor politice și înghit cu lingura bugetului munca unui întreg popor.

(Sala, în picioare, face d-lui Iorga ovațiuni entusiaste, mult prelungite.)

D-lor, sînt bucuros că pot aduce orașului copilăriei mele, orașului de unde se trage neamul mamei mele, orașului unde s'a rădicat cele d'întîiu mai înalte gînduri și simțiri ale mele, o veste bună care întrece cu mult veștile bune obișnuite ale fiecărei zile, adică veștile acelea bune că un partid este slab sau că un alt partid e tare, că o individualitate politică se ridică sau că o alta se apleacă. Vă aduc o veste care plutește mult mai sus decît aceste meschine interese ale zilei, care plutește mult mai sus decît deosebitele feluri în care e împărțită clasa noastră conducătoare, care plutește mult mai sus de ceia ce se poate vedea și simți în fiecare clipă, — vă aduc vestea că în seara de 13 Martie 1906, în capitala României s'a ivit o faptă mare care va revoluționa cugetarea românească și va îndrepta acțiunea noastră a tuturor în altă direcție. În acea seară de 13 Martie s'a născut conștiința românească. (Mari și entusiaste aplause mult prelungite).

Și anunț această înviere a conștiinței românești în ziua cînd, în acest oraș Iași, și în această zi de 19 Martie erau să se petreacă unele acte care nu ridică

fără îndoială nici prestigiul vieții politice a țerii, nici prestigiul acestui oraș. (Aplause).

În această zi de 19 Martie era să se judece, prin demonstrații de stradă, era să se judece în jurul unor banchete, meritate sau nemeritate, lupta între trei partide politice. În loc să asistăm la farfurii sparte și apetituri stricate, în loc să asistăm la atacuri de sergenți și de ostași asupra mulțimii îndreptate contra unui partid, asistăm la una din cele mai frumoase solemnități la care pot asista acei ce fac parte dintr'un singur popor: afirmarea frăției romine de la un capăt la altul, peste toate castele politice și clasele sociale. (*Mari și entusiaste applause*).

O reprezentație francesă era anunțată la Teatrul Național. Cu doi ani înaintea se dăduse, tot la Teatrul Național din București, o reprezentație francesă. Cele două reprezentații samănă foarte bine între ele, iar faptul că la cea de-a doua se anunța la început o piesă românească, ca un fel de *Vorspeis*, cum zice Neamțul (*ilaritate*), înaintea de cele trei piese francese nu constituie nici-o deosebire între reprezentația, șuierată de studenți, cari au fost bătuti după aceasta, acum doi ani, și între reprezentația care s'a dat supt ochii noștri cînd studenții au venit să cînte *Deșteaptă-te Romîne* pe piața Teatrului Național din București în sara de 13 Martie.

Față de întia reprezentație, opinia publică a manifestat în acel fel semnificativ pe care-l cunoaște toată lumea; a doua reprezentație n'a însemnat decî alt ceva decît o sfidare a sentimentului public, o sfidare a celor mai frumoase sentimente pe care poate să le aibă un popor, o sfidare a viitorului firesc către care trebuie să cercăm a tinde.

Nu numai atât : alături de aceste două represintații, s'a desfășurat în capitala României un număr de conferințe franceze care n'aveau atita caracterul de învățătură, cît un caracter desprețuitor pentru noi. Într'un institut din București, în împrejurări scusabile s'a desvoltat o serie de conferinți franceze care aveau să arăte că o parte din societatea romînă lasă bucuros la o parte conferințele romîne puse la cale de Societatea Femeilor Romîne la Ateneu și se îndreaptă către conferințele celelalte, pe care un oarecine, venit dela Paris, le ținea pentru afirmarea faptului că în Țara Românească și în capitala României altă limbă, limba francesă, are cel puțin tot atîtea drepturi cîte le are limba romînă. După această serie de conferințe se anunță la Ateneul Romîn încă una, despre iubirea în poesia populară romînă, conferință pe care trebuia să o țină în limba francesă un Frances de origine, profesor în România, care cunoaște destul de bine limba noastră românească și în nici-un cas nu era condamnat a vorbi despre iubirea în poesia poporului nostru.

Acestea sînt originea mișcării dela 13 Martie.

Această mișcare cred că oricine o socoate ca o mișcare cu desăvîrșire lipsită de orice legături cu partidele și personalitățile politice dela noi. Partidele își pot avea rostul lor într'un anume cerc ; acest cerc nu trebuie întrecut niciodată, și în nici-un chip n'ar fi trebuit să treacă prin minte cuiva că studențimea poate fi vîndută partidelor politice pentru a li apăra interesele supt masca frumos națională de afirmare a drepturilor legitime ale tuturor. (*Puternice applause*). La cel mai decăzut popor și în tinerimea cea mai conruptă nu s'ar fi putut vedea acest spectacol și acest

vicleșug. Nu s'ar fi putut să se vadă o tinerime, o tinerime universitară, în întregime minată cu baioneta, lovită cu patul puștii în Piața Teatrului pentru a ascunde în felul acesta silințele șirete pe care unele din partidele noastre le-ar fi făcut ca să cîștige puterea, Pentru ca să se capete puterea în astfel de împrejurări și cu astfel de lupte se pot găsi alți oameni cari se pot lăsa cumpărați și ispitiți, dar nu se pot — și aceasta trebuie să se știe de acum înainte — nu se pot cumpăra și ispiti pentru un asemenea josnic scop tinerii cari formează astăzi mîndria noastră, a profesorilor lor, și cari mîne vor fi sprijinul și mîndria acestei țeri. (*Entusiaste și mult prelungite applause*). Și cine poate socoti că un profesor, ajuns la vîrsta mea, ajuns la rostul la care am ajuns prin munca mea științifică, s'ar pune la dispoziția unui partid pentru ca acel partid, supt o astfel de egidă, și printr'o astfel de viclenie nevrednică, să ajungă a îndeplini scopurile sale de stăpînire, acela dovedește două lucruri : dovedește întîiu că nu poate să înțeleagă gradul pînă la care s'a ridicat nivelul clasei culte, nivelul clasei scriitoare și învățătoare a poporului român și, al doilea, că este în cea mai desăvîrșită necunoaștere a întregii activități de jertfă, în măsura puterilor mele, pe care o desfășur. Nu, d-lor, nici studenții, nici eu n'am fost mercenarii vre unui partid, ci am fost amintitorii trecutului României și soldații viitorului acestui popor. (*Mult puternice și înflăcărare applause*).

Represintația s'a mîntuit cum știți : s'a dovedit că nu se îngăduie încă a se cînta în fața Teatrului Național din București «Deșteaptă-te Romîne!». S'a dovedit că nu se îngăduie încă a se cînta în mijlocul

Capitalei României imnul regal, s'a dovedit că nu se îngăduie a se juca danțurile naționale pe care tinerimea avea intenția să le joace, — și, în această duioasă intenție, aduseseră, aceia cari erau de la Conservatoriū, instrumentele trebuitoare pentru a cînta și a face pe ceilalți să joace. Cîțiva studenți aduseseră chiar un taraf de lăutari, zicînd, în zîmbetul copilăriei încrezătoare, că se duc să facă teatru popular românesc la porțile teatrului superior neromânesc care trebuia să se desfășure în acea seară. (*Surisuri, applause prelungite*).

Și în mijlocul acestei pastorale a tinerimii a venit jandarmii pedestrii, a venit sergenții de stradă, a venit jandarmii călări, a venit vînătorii, și a pătat cu o pată de sînge ce nu se va șterge niciodată de pe starea morală a persoanelor care sînt răspunzătoare de cele petrecute și care a pătat cu o pată de sînge această zi albă din dezvoltarea tinerimii noastre, a pătat cu o pată de sînge ce nu va dispărea nici în amintirea lor, pe care o va tortura, și nici în amintirea noastră, care se va înduioșa neconținut la vederea acestei pete roșii de sînge, a pătat crinul primăvăratec al tineretului nostru. (*Mult prelungite applause*).

Astăzi, studenții aū declarat că vor satisfacție, și nimeni nu va crede că această satisfacție este nelegitimă. Este cu neputință ca un om neinteresat și nepătimaș, care înțelege o înălțătoare schimbare săvîrșită la un popor, să nu zică că se cuvine o satisfacție acestei tinerimi. Nu o satisfacție pentru capetele sparte, nu o satisfacție pentru trupele umilate, nu o satisfacție pentru inimile îngrozite, ci o

satisfacție pentru ceva care se ridică mult mai sus de această înfățișare materială a suferinții, o satisfacție pentru acel sentiment de dreptate pe care nimeni nu are dreptul de a-l deșurui din inimile tineretului.

Pentru acest simț de dreptate, și nu pentru altceva se cere satisfacție astăzi, și, când văd ușile Universității închise, nu mă tulbur, ci mă bucur că văd cum, pe această cale pașnică și demnă, școlarii miei și copiii țerii știu să-și apere dreptatea (*mari și prelungite aplause*).

Și dreptatea aceasta se va da sau nu se va da. Dacă se va da, se va arăta că oamenii cu păcatul se căiesc și nu vor mai face astfel; iar, dacă această satisfacție nu se va da, atunci se va vedea că într-o țară în care tineretul știe așa de frumos să-și apere dreptatea, o parte din bătrînii cari ne stăpînesc, știu și țin așa de urît morțiș la nedreptate.

*

În afară însă de chestia satisfacției sau nesatisfacției acordate tinerimii noastre, socot că o mișcare cum este aceea de la 13 Mart, cu toate urmările ce a avut în zilele din urmă, nu trebuie oprită aici. Ea trebuie dusă mult mai departe, de și nu prin acele turburări de stradă, care nu există decît cînd voiește poliția și nu există astăzi în acest oraș pentru că poliția *n'a* voit, pentru că am întilnit aici oameni cu spirit mai modern și inimă cu adevărat simțitoare care au îngăduit înalta priveliște ce se desfășură astăzi în această sală. Va să zică, după încheierea întâii părți din acțiunea începută la 13 Mart, trebuie trase consecințele ei cele mai depărtate, și aceste conse-

cințe nu pot fi de altă natură decit aceia de care aũ fost întipărite toate actele tinerimii. Aceste acte însă n'aũ tins la început decit a urmări în chip strălucitor înnaltele scopuri ale poporului român întreg. Dar întreb, dacã aceste înnalte scopuri ale întregului popor românesc pot fi urmărite înaintea de a se fixa, mai presus de toate deosebirile de partide, de a se lega, mai presus de toate coteriile interesante, de a se înnoda, mai presus de toate patimile și de întreg tîrgul de conștiințe care stăpînește în cea mai mare parte viața politică a poporului român din România de astăzi și pe care tineretul este hotărît să nu-l mai admită și să nu-l mai sprijine cu nici-un preț; dacã, decî, nu e de fixat, mai presus de toate aceste deosebiri, unitatea sufletească a poporului nostru într'o formă trainică, superioară.

Și, dacã am venit aici în Iași, n'am venit pentru acea manifestație, așa de frumoasă încît m'a înduioșat adînc, și așa de nepotrivită cu sentimentele mele, care n'aũ nimic a face cu trufia, încît m'a jenat; am venit cu alt scop. Am venit pentru a vă comunica gîndul pe care-l aũ cițiva din acest popor, cițiva din cari fac parte eũ însumi, cițiva chiar din clasa aceia care nu se alcătuiește numai din străinii franțuziți ce aũ pregătit lucrurile în seara de 13 Mart, ci în foarte mare parte încă din oameni cari aũ conștiința trecutului lor boieresc frumos și curat, cari aũ conștiința de datoriile lor ce vin din acest frumos trecut boieresc care este în același timp și trecutul țerii, și cari, în deplină conștiință, înțeleg să servească înnălțarea numelui lor și a situației lor, numai pe lingã scopurile mai înnalte ale poporului din care în adevăr fac parte.

Pentru aceasta am venit aducînd, o astfel de apro-

bare din partea celor buni cari se află în aceeași clasă cu mine.

Nu mă preocup de alții cari fac parte din clasa despre care am vorbit întâiu, și cărora nu li se cuvine ură. Acelor rătăciți, dacă nu se vor întoarce, granițele României li vor sta larg deschise, ele vor sta deschise acelor cari nu vor voi să se închine literaturii românești, limbei românești, idealului românesc. (*Mari și prelungite aplause*). Sau, ei se vor întoarce, și spre bucuria noastră se vor înfrăți cu noi cu toții în acel semn mîntuitor al limbii, literaturii și conștiinții naționale.

Prin urmare, răzimat pe aprobarea a două clase, pe aprobarea întreagă a uneia și pe aprobarea în cea mai mare parte a celeilalte, sînt sigur că planul acesta va găsi un răsunset simpatic și recunoștință în cealaltă clasă, care nu cuprinde numai cîteva mii de familie, ci cinci milioane de locuitori ai țerii, dintre cei mai harnici, cei mai răbdători și plini de merite, ciștigate cu sudoare și sînge.

Cu siguranța decî că într'o astfel de operă se pot uni toate clasele care alcătuiesc poporul român, vă propun a întemeia, aici în Iași, în această zi, — zi de concordie, zi de ideal, zi de frăție, mai presus de interesele materiale ce trebuia să sărbătorite sau atacate tocmai aici în Iași, — în această zi, vă propun ca în orașul de unde a plecat atîtea gînduri înalte, atîtea simțiri călduroase, unde s'a pus temelia atîtor acțiuni mari, să întemeiem Frăția Bunilor Romîni. (*Entusiaste aplause, ce mult se prelungesc*).

Iată care sînt clausele statutului preliminar al Frăției Bunilor Romîni :

1. *Se înființează o Frăție a Bunilor Romîni ;*
2. *Această Frăție, are scopul de a apăra și sprijini*

în orice împrejurare limba literatura și interesele cele mai înalte ale poporului român, privit ca o singură ființă sufletească.

Da, d-lor, ca o singură ființă sufletească, de la un capăt la altul al teritoriului ocupat de neamul nostru, ca o singură ființă sufletească peste toate granițele pe care timpuri vitregi și nedrepte le-au tăiat în trupul neamului românesc. (*Prelungite aplause*). Ca o singură ființă sufletească peste toate clasele acelea care sînt astăzi și pot să nu mai fie mine, ca o singură ființă sufletească peste interesele acelor partide care pot să aibă o chemare mai mult sau mai puțin legitimă în timpul nostru, dar care n'au dreptul să ni ceară să jertfim ceia ce constituie bunul cel mai prețios și mai curat și garanția cea mai puternică pentru viitorul nostru, care e mai presus de hotare, mai presus de clase, mai presus de partide. Propun întemeierea Frăției Bunilor Romîni din toate părțile, care să reprezinte într'o formă materială definită sentimentele de iubire care s'au provocat în zilele din urmă în inimile tuturilor Romînilor. (*Entusiaste aplause*).

D-lor, din împrejurări pe care nu le judec, dar pe care le constat cu regret, o parte din poporul românesc nu întrebuițează limba românească, nu o întrebuițează niciodată în conversațiunile dintre ei, nu o întrebuițează, nu numai în aceste conversații dintre ei, dar nici cînd vin în contact cu alți cetățeni, cari au alte sentimente decît dinșii. Nu o întrebuițează în presa pe care o scriu și pe care o cetesc mai mult, căci în România există două foi franceze: «Independența» și «La Roumanie», care nu sînt pentru străinii ce ar vrea să afle rostul nostru, ci mai ales pentru

acei Romîni cari nu pot să-și spurce ochii cetind românește. (*Frenetice alause*). Și, d-lor, mi se spun lucruri pe care nu-ni vine a le crede, mi se spune de cōnsilii de minștri în care dezbaterile se fac în limba francesă; mi se spune de dezbateri judiciare făcute de anumite instanțe, pînă mai ieri, tot în limba francesă, — cînd nu se făceau în limba grecească; mi se vorbește de alte asemenea lucruri care uimesc și indignează în același timp.

Pentru a împedeca acest lucru, a doua clausă a proiectului de statut cuprinde următoarea prescripție:

3. *Toți frații se îndatoresc a întrebuița cu iubire, în orice împrejurări ale vieții românești, limba românească. (Aplause prelungite).*

D-lor, s'a întîmplat ca adese ori, supuși influenței străine absorbante, ciștigate prin călătorii, prin dascăli străini, prin înrudiri și prin tot felul de relații cu străinătatea, s'a întîmplat ca adeseori boierimea românească să-și fi pierdut rostul românesc pe care fiecare trebuie să-l aibă, spre folosul nostru al tuturor.

S'a întîmplat și se întîmplă pînă astăzi, că clasa mijlocie a negustorilor nu e alcătuită din elemente românești, se întîmplă că această clasă mijlocie este alcătuită în Muntenia în mare parte din Greci și Bulgari, cari sînt romanisați și nu prea (*surîsurî*). Pentru că, voiă adăuga, ca lămurire, un lucru care vă va mira iarăși pînă la indignare: într'un oraș cum este Galații există pînă și în Liceul Național de acolo o castă de elevi, din anumite familii mai mult sau mai puțin grecești și levantine, care-și fac ca o datorie de onoare să nu vorbească niciodată limba românească, și s'a întîmplat ca un profesor, care a propus iarna trecută ca

acei elevi să ia parte la o reprezentație de caritate, că acel profesor a întimpinat din partea acestor elevi cel mai absolut refuz, întovărășit cu zimbete de despreț.

Aceasta s'a petrecut în cel d'întăiu port al României. Așa ceva se petrece fără îndoială și la Brăila și într'o parte a populației școlare din liceele celorlalte orașe ale României de peste Milcov.

Ceia ce arată că acea clasă străină, pe care marele nostru Eminescu a numit-o, știind bine ce este, greco-bulgărime, acea greco-bulgărime deci, de și a trecut prin împămîntenirea de merit saū de conrupție (*Frenetice aplause, mult prelungite*), păstrează sentimente de iubire pentru patria cealaltă pe care, dacă o iubia așa de mult, nu trebuia să o părăsească, spre binele acelei patrii, și nu tocmai spre răul nostru (*Mari aplause*), și ține așa de mult la acea patrie îndepărtată, încît s'a întimplat că în timpurile din urmă, la alegerile din Brăila, alegătorii favorabili candidatului biruitor l-au aclamat, nu cu vechiul strigăt românesc de «Trăiască!», ci cu vorba grecească «Zito!» (*Frenetice aplause. Strigăte repetate de: Jos, Rușine*).

Pe de altă parte, știți că clasa negustorilor din Moldova este alcătuită de o populație străină pe care o vom înlocui atunci cînd vom căpăta destoinicia, hărnicia trebuitoare pentru aceasta, și tocmai pentru că numai atunci vom putea recuceri cu desăvîrșire acest pămînt, trebuie să ni dăm cele mai înnalte silinți, să lucrăm cu toate puterile noastre și rășputerile noastre ca și în această ramură noi să fim stăpîni în țara noastră. (*Aplause înflăcărare, ce mult se prelungesc*).

Pe lîngă această clasă, care primește în momentul de față cele mai înnalte favoruri ale Statului (*surî-*

surî), este o clasă care nu s'a ridicat niciodată din munca ei cea grea, care nu s'a ridicat nici-odată din umilința ei cea tristă, care nu s'a ridicat nici-odată din acel întunec al minții pe care nimeni n'a ajutat să-l înlătore, o clasă de o nobleță în jertfă, cum nu se întilnește nici-odată în istoria altor popoare, o clasă care, pe un pământ stăpînit de străini, stăpînit de indiferenți, de oameni cari, Romîni sau ne-Romîni, nu se gîndesc nici a mia parte cît se cuvine la dînsa. Această clasă țerănească este aceia care prin brațele ei, prin munca ei, prin gîndurile ei, prin apostoliî desfăcuți din mijlocul ei, ni-a asigurat pînă astăzi dăinuirea pe pămîntul strămoșesc! (*Aplause înflăcărate, ce mult se prelungesc*).

N'avem cuvinte pentru a exprima recunoștința pe care o datorim acestor nenorociți păstrători ai zestreî străbunilor, n'avem mijloacele care ar fi în stare a plăti vre-odată marea datorie pe care am contractat-o față de acești cei mai curați și mai adevărați decît oricine dintre fiii neamului. (*Aplause*).

Și prin urmare, însemn ca al patrulea punct al proiectului de statut :

4. «Toți frații se îndatoresc a-și arăta oricînd recunoștința, iubirea și deosebită îngrijire pentru țeră-nimea muncitoare, care este partea cea mai însemnată, mai harnică și mai curată din poporul romîn.

«În amănunte frații vor lucra pentru întemeierea în orice centru de bibliotece ale poporului, pentru ținerea de șiruri de conferințe pentru luminarea poporului, pentru sprijinirea drepturilor încălcate ale poporului și pentru ajutarea lui frățească în toate nenorocirile ce-l pot atinge».

(*Aplause prelungite*.)

Dar, va zice cineva, aceasta nu ne privește pe noi, o societate de naivi, cînd atîta vreme aŭ vorbit oamenii practici, în curent cu toate nevoile, cu toate păcatele acestui Stat, cari sînt chemați să judece asupra țelului pe care-l urmărește acest popor românesc. Va să zică, aceasta nu ne-ar privi pe noi, naivii, ci pe acei vicleni pricepuți, cari sînt organizați în deosebite partide și cari ar fi în stare să îndeplinească misiunea pe care o aŭ și față de țeranul român.

Dacă sînt chemați să facă aceasta, eŭ întreb: ce aŭ făcut pentru țerănimea românească înaintea și după războiul acela care a fost cîștigat, pentru obrazul nostru, dar cu sîngele ei? (*Frenetice applause*).

Pe vremurile vechi, d-lor, era cel puțin între boieri și între țeranii acea frăție firească, care derivă din aceeași îngrijire a pămîntului: boierul stătea aproape de țeran, îl vedea în toate zilele, vorbea cu el, înțelegea nevoile lui. După ce aŭ dispărut acele timpuri, după ce ne-am modernizat, după ce am avut Constituție, partide, ce s'a făcut cu neamul românesc, ce s'a făcut cu fiii mulți și curați, muncitori și pierduți în suferințe ai acestui neam românesc? Vreți să știți?

La 1848, în Muntenia, unde revoluția a biruit și stăpînit luni de zile, s'aŭ gîndit domniii veniți de la Paris la toate lucrurile. S'aŭ gîndit la un steag tricolor, la defilări pe strade, la proclamații în toate direcțiunile. Dar, cînd Ioan Ionescu de la Brad a adunat într'o odaie pe represintanții țerănimii muntene cari aŭ arătat dorința călduroasă de a-și răscumpăra libertatea și demnitatea omenească, atunci a venit «părintele literaturii romîne», Ioan Heliade Rădulescu, și

a gonit de acolo pe turburătorii cari cereau aceste drepturi sfinte.

Aceasta a făcut-o revoluția de la 1848, și, dacă într'un anume moment nu s'ar fi găsit în Țara Românească doi oameni, dintre cari unul n'a avut în viața lui frică de nimic și a aruncat cu piciorul în Scaunul domnesc de cite ori a putut să fie o piedecă datorii-
lor și conștiinții sale (*Entusiaste applause*) și dacă nu s'ar fi găsit marele Moldovean, cel mai mare Moldovean din toate timpurile, Mihail Kogălniceanu, — (*Entusiaste și înflăcărate applause. Sala toată aplaudă în picioare; bătrînii agită pălăriile și batistele*), — care, în toată cunoștința trecutului acestei țeri și cu tot simțul viitorului ei a stat alături de prietenul său Vodă Cuza, expunîndu-se unei urî sociale cum nu se poate închipui, urî sociale care trăiește și pînă astăzi, ură de care se poate găsi un slab exemplu în timpul nostru, cînd noi, aceștia, am fost amenințați că vom avea capetele strivite de bande de bătăuși, dacă vom ținea să ne înfățișăm pentru a încerca să înfrățim clasele sociale dușmane în idealul și în cultura românească, — dacă zic, Mihail Kogălniceanu n'ar fi făcut acest act de jerfă și de primejdie, răscumpărarea țeranilor din adîncimea uitării, sărăciei și umilirii lor, — am oferi astăzi Europei acel spectacol extraordinar și unic, pentru care ar trebui să vie lumea din toate părțile să vadă, am oferi minunatul spectacol al singurei țeri de iobăgime din lume. (*Frenetice applause îndelung repetate*).

Toate partidele românești s'aun unit la un anume moment pentru a înlătura pe Cuza ca nevrednic, iar Kogălniceanu nu a mai găsit rol precumpănitor în nici-un partid de la noi. Era mare, și era jenant.

Vă întreb: ce s'a făcut pe urmă?

Cînd a  ie it satele, silite de foame,  i a  făcut răscoala de la 1888, s'a aruncat  er nimei ceva, ca o pomană, ca un act de milă care nu se cuvine unei clase sociale, căci are dreptul să ceară *dreptate*. Prin urmare, ca un act de frică  i de milă, la 1888 a  căpătat acel ceva  i prea pu in, care nu rezolvă nici pe a suta parte marea problemă  er neasc .

 i, c nd iese cineva din Bucure tiul acela inc nt tor, străbătut necontenit de echipagii luxoase, c nd p r se te cineva Bucure tiul cu at tea palate, cu străzi largi, cu oameni la nivelul oricărei clase st p nitoare civilizate din Apus  i se îndreaptă către acest Iași al trecutului, unde bucată de p m nt după bucată de p m nt este istorică, în care fiecare bucată de p m nt treze te în inimile noastre sentimente de m ndrie sau de  nduio are, știți pe ce drum merge. Pe un necontenit drum de sărăcie, pe un necontenit drum de sate fără umbră  i fără împrejmuiri, sate acoperite cu stof peste colibe cum nu se mai află decît în centrul Africei. (*Frenetice aplause.*)

Se va întreba cineva: dar Fra ii Bună Rom ni ce vor face ca să inceteze această stare de lucruri, nu numai ru inoas , dar  i primejdioasă pentru viitorul nostru? Căci să nu creadă cineva că un popor poate să trăiască mai departe când are în frunte o aristocra ie franțuzită, la mijlocul său o negustorime grecească, bulgărească  i jidovească (*Frenetice aplause*), c nd la capăt stă o țerănimea care, numai mulțamită  nnaltelor ei virtu i de răbdare mai suferă ceia ce suferă de veacuri întregi,  i c nd la mijlocul acestor clase se găsesc doar c  iva tineri de inimă pe cari partidele, sau  i confiscă, ca să nu mai facă nimic, sau  i r sping

(*Frenetice aplause*). Noi, frații aceștia de inimă, cari nu urmărim nici deputăție, nici senatorlic, nici situațiunii ministeriale, care numai sînt o onoare de cînd trupurile cele mai goale de minte (*Frenetice aplause mult prelungite*), de cînd trupurile cele mai grele de carne s'au perindat pe acele scaune pîngărindu-le. (*Frenetice aplause, îndelung repetate*)...

Noi, Frații Bună Romîni, voim să dăm țeranului lumină, acea lumină care-l pregătește pentru un rol politic pe care, înaintea oricărei clase, el este chemat să-l aibă (*Entusiaste și mult repetate aplause*), el este chemat să-l aibă în această țară pe care el a întemeiat-o, el a apărut-o și el o susține astăzi cu birurile lui cele grele și cu brațul lui.

Prin urmare, vom da în toate părțile bibliotecă populară țeranilor, li vom da sfaturi bune, li vom da toate mijloacele de a se apăra în orice împrejurare de acele nedreptăți fără sfirșit care-î acopăr și din partea stăpînitorului pămîntului, și din partea acelor cari formează una din cele mai corupte administrații din Europa. (*Frenetice aplause, mult repetate*).

Îi vom ajuta la boală, îi vom ajuta la judecată, îi vom ajuta la carte, și, cînd va veni timpul, pe care nu e unul din noi, în toată sinceritatea inimii, să nu-l dorească cît mai apropiat, atunci îi vom spune: aceasta este țara ta, ia-o în stăpînire; o poți cîrmui. (*Înflăcărate aplause ce mult se prelungesc. Ovațiuni*).

Și iată ce prevede încă o clausă din statut, pe care o supun aprobării d-voastre :

«Frații se îndatoresc a prețui legătura lor mai presus de interesele de clasă și de partid și a participa hotărît la orice alegeri, sprijinind numai candidații

cari vor fi dat dovezi că împărtășesc cu căldură sentimentele lor, dînd o deosebită luare aminte, față de orice alte chestii politice, chemării țerănimii la viața culturală și politică.»

Iată ce se întîmplă astăzi, d-lor: în ziare, în discursuri, în texte de legi, se spune că sîntem o țară de cetățeni. Este o minciună! Sîntem o țară de robi (*frenetice applause*). Chiar noi aceștia luminații, noi cari avem o oarecare situație, nu sîntem decît o castă de robi: partide despotice au luat în stăpînire cu desăvîrșire toate elementele poporului românesc, toate elementele lui materiale, și, în stăpînirea deplină a acestor elemente materiale, cu o disciplină de fier, care înnăbușă orice pornire liberă, orice independență, cele mai multe partide, lipsite de controlul opiniei publice, supun alegătorilor liste oarecare, liste de oameni și neoameni, liste de valori și liste de nulități (*frenetice applause*), pe care oricine și-a pus lanț de gît, pe care oricine și-a pus căluș în gură, din prostie sau din **corupție**, pe care oricine, decî, este dator a le vota cu ochii închiși, fără a întreba vre-odată dacă oamenii aceștia cari se trimet pentru a guverna și a preface țara alături de Suveran, dacă oamenii aceștia au în ei scînteia luminiî, iubirea inimii, dacă ei sînt chemați pentru a cîrmui, a îndrepta și a stăpîni pe ceilalți. (*Frenetice și entusiaste applause, mult repetate*).

Nu există, d-lor, nici o țară din lume care să ofere o astfel de încătușare a vieții unui întreg popor, nu există o țară care să atirne mai mult de formațiunii de acestea care poartă numele de partide politice.

Din fericire, partidele politice au lăsat ceva neatins încă, fiindcă nu-l pot cuceri. Acel ceva neatins

s'a crezut pînă mai ieri nimic ; astăzi, este **totul**. Acel tot, este ideia, este viața noastră sufletească a tuturor. (*Mari aplause*). Pe aceia n'a atins-o, n'a cucerit-o, n'a încătușat-o nici-un partid. În numele acestei vieți sufletești absolut libere, vă cer în acest moment să înceteze odată robia, pentru vorbe goale și interese ghiftuite, a unui popor întreg. (*Entusiaste aplause*).

Partidele nu vor dispărea, dar, cînd se va constata că există opinia publică, care nu era ieri, partidele se vor transforma, pentru că această opinie publică li va cere să se transforme, le va întreba la fiecare moment ce gîndesc față de anumite chestiuni și li va impune să răspundă pentru binele sau răul ce au făcut cu privire la aceste chestiuni. Și atunci, în țara noastră, ca în toate țerile luminate din lume, nu vor stăpîni toate asociațiile de captare de interese și de confiscare a conștiinței, ci acea opinie publică luminată, în serviciul celor mai înalte interese ale neamului, care va păstra numai acele partide, ce se vor supune, și vor înțelege poporul românesc, și-l vor servi cu adevărat, sincer și înălțător sentiment de jertfă. (*Entusiaste și mult prelungite aplause*).

Prin urmare, cînd partidele vor înfățișa la viitoarele alegeri lista lor de candidați, Frații Bună Romîni vor culege în această listă pe oamenii cinstiți, vor culege pe oamenii iubitori ai poporului, vor culege în această listă, fără deosebire de partid, pe oamenii cari represintă mai mult aspirațiile de astăzi ale poporului românesc. Și atunci nu se va mai vedea, cum se vede astăzi, ca o Cameră românească să cuprindă din partea Iașilor pe un om ca onor. d.

Chirilă și să nu cuprindă pe un A. C. Cuza (*Frenetic aplause, mult prelungite*).

Acesta fiind scopul Frăției Bunilor Romîni, trebuie o sancțiune.

Atunci, d-lor, pentru că trebuie o sancțiune, în loc de sancțiunea obișnuită, care consistă în a da omului o jumătate de hârtie de 100 sau numai de 20 înaintea votului și cealaltă jumătate după vot (*surîsuri, ilaritate*), în locul sancțiunii care consistă în a pune 'n vederea cuiva un anume loc, meritat sau nemeritat, în locul sancțiunii care consistă în a oferi cutare sau cutare lucru, în locul lor este o sancțiune înaltă prevăzută în statutele societății noastre. Această sancțiune este jurămîntul pe cinste și conștiință pe toată viața aceluia care l-a prestat.

(*Entusiaste aplause*).

Iată ce cuprinde ultima clausă a proiectului de statut :

«Acele îndatoriri se ieaă pe cinste și conștiință, pe toată viața, și acela care le-ar călca va fi socotit ca un ticălos și un nevrednic, împărtășindu-se fraților vinovăția lui și pedeapsa care l-a ajuns.»

Acuma, d-lor, coboriți-vă fiecare în conștiința d-stră, gîndiți dacă am venit aici pentru a apăra un interes personal sau un interes de partid, sau pentru cel mai înalt ideal al neamului. Cugetați la lucrurile pe care vi le-am spus aici și gîndiți-vă în toată sinceritatea inimii dacă aveți și tăria și curajul de a vă face frați buni ai poporului român.

Acei cari vor consimți la aceasta, sînt rugați, îndată după această întrunire, scrutînd conștiința lor, să-mi trimeată numele lor și adresa lor, cu aderarea ce se cuvine, la d. A. C. Cuza. Se va face astfel

o alegere între cei cari înțeleg viața publică ca un izvor de venituri și de satisfacțiune pentru dinșii și aceia cari înțeleg că timpurile cînd se tolerau aceste lucruri au trecut și că se pregătește astăzi un alt viitor acestui neam.

(*Aplause entusiaste ce mult timp se prelungesc. Ovațiuni.*)

VII.

Încă de la 15 Martie studenții ieșeni aclamaseră această

MOTIUNE

Studențimea universitară romînă din Iași, întrunită astăzi, 15 Martie a. c., în sala Pastia, sub președinția d-lui profesor universitar A. C. Cuza, luînd cunoștință despre gravele sălbăticii ale căror victime au fost colegii lor de la Universitatea din București, și adînc jigniți în sentimentele lor naționale și colegiale:

Protestează cu indignare contra criminalelor nelegiuiri săvîrșite de agenții forței publice și cere anchetarea faptelor petrecute și pedepsirea aspră a vinovaților, se solidarizează cu demna acțiune a colegilor lor din București, căroro li trimite expresia sentimentelor lor de frățescă iubire și admirație pentru bărbăția cu care au știut să apere drepturile sfinte ale naționalității romîne.

Roagă pe d. profesor universitar Iorga să primească prinusul recunoștinții lor, încredințîndu-l că vor fi mîndri de a-l urma pe calea culturală-națională.

Și declară că nu vor desarma pînă ce vinovații nu-și vor ispăși păcatele banditismului lor criminal.

După întrunirea de Duminică corpul profesoral din Iași votează și el o hotărîre asemenea cu cea a celegilor lor din București.

Președinte, **A. C. CUZĂ.**

VIII.

Peste cîteva zile se răspîndea această invitație către scriitorii:

Stimate Domn,

Avem onoare a vă invita la întrunirea publică ce se va ținea în ziua de Luni, 20 Martie, orele 9 seara, în sala *Dacia*, din partea scriitorilor și a celorlalți cărturari romîni, pentru a dovedi că dinșii pun mai presus de orice deosebiri în vederile lor estetice, interesele superioare ale limbii și literaturii românești, și, aplaudînd mișcarea tinerimii pentru apărarea acestor interese, reclamă impunerea unui caracter nestrămutat și pronunțat românesc tuturor așezămintelor de cultură și întregii noastre vieți sociale.

N. IORGA, A. C. CUZĂ.

În seara de 20, se adună în marea sală *Dacia*, nu numai scriitorii din toate alcătuirile și rosturile, dar și un număr de cărturari, de persoane iubitoare de literatură și foarte mulți studenți. Cei ce cunosc anelele «*Daciei*», spun că nici-odată un interes material, servit de partidele noastre, n'a strîns atîta lume cîtă se adunase, cu toate minciunile, intrigile și amenințările, în numele ideii.

S'aũ ținut cuvintări de d. Delavrancea, care a publicat sfaturile sale îmbrăcate într'o minunat de strălucitoare formă în ziarul «Epoca» din 28 Mart., de d. Slavici și de acel care strînge la un loc aceste acte.

Coferința d-lui N. Iorga în sala Dacia (20 Mart).

D-lor, vom ceti întâiũ telegramele și scrisorile primite din partea acelor scriitori romîni cari n'aũ putut asista la această întrunire.

Înnainte de toate vom ceti călduroasa telegramă pe care ni o trimite A. C. Cuza, bolnav în urma emoțiunilor și ostenelilor zilei de ieri. Îi pare foarte rău că nu poate fi aici, însă răscumpără lipsa sa prin o telegramă la a căreia frumusețe vă puteți aștepta.

(D. Emil Girleanu dă citire telegramei d-lui Cuza :)

Iași.

Rugînd să scusați lipsa mea de la întrunire, sînt în totul solidar cu voi, pentru a reclama impunerea unui caracter nestrămutat și hotărît românesc tuturor așezămintelor de cultură și întregii noastre vieți sociale. Să nu uităm că naționalitatea e puterea creatoare a culturii și cultura puterea creatoare a naționalității, că ele trăiesc și cad împreună, spre folosul său paguba mare a omenirii. Cine se înstrăinează pierde, cine nu se păstrează, păgubește civilizația umană; sînt dar de două ori trădători acei cari, părăsind limba, lovesc cultura neamului: trădători ai națiunii lor, trădători ai umanității.

Din bătrîna înstrăinata cetate sfîntă a Iașilor vă trimit îmbrățișările mele frățești, salutînd cu bucurie în acțiunea vitează și înțeleaptă a studențimii romîne aurora renașterii literilor, artei, științei, politice și economiei naționale.

A. C. CUZA.

D-lor, a doua telegramă dați-mi voie să o cetesc eu însumi. Această telegramă vine de la cel mai bătrîn dintre scriitorii glorioși și de la cel mai glorios dintre scriitorii bătrîni. Vin să cetesc eu această telegramă pentru că omul ce mi-a trimis-o a dat un strălucit exemplu de uitare a jignirilor sale personale și a unor vechi resentimente pe care le avea în potrivea aceluia care vorbește acum. Țin să exprim înaintea acestui auditor care a venit să asiste la serbarea înfrățirii intelectuale a Romînilor, să exprim adîncile mele păreri de rău că am putut jigni vre-o dată pe B. P. Hasdeu.

(Mari și entusiaste aplause, îndelung repetate).

Cerînd iertare că am putut greși față de bătrînețele acestui înaintaș al mieu și al celorlalți scriitori romîni, vă cetesc telegrama lui :

Cimpina.

Iubiți colegi! Fapta studenților a fost un frumos, adevărat avînt frances. Francesii ar fi făcut întocmai. Felicit însă, nu pe studenți, cari și-aî implinit o sacră datorie, dar felicit pe floarea profesurii curat românească din care face și nu voiî înceta de a face parte.

HASDEU.

Un alt bătrîn scriitor, ale cărui povestiri ocupă un loc de frunte prin bogăția și frumuseța senină pe care el le-a păstrat de la începutul vieții sale pînă acum, Nicu Ganea din Iași, trimete această frumoasă telegramă :

Iași.

Nu poate fi Romîn cu inima la locul ei să nu aplaude la mișcarea ce tînde a aduce la cinste limba strămoșească

care mărturisește vechea și nobila noastră origine și care singură ni dă drept la viața individuală etnică între popoarele lumii. Trăiască tineretul studentesc, cum și toți scriitorii cari din mînuirea dulcii noastre limbî și-au făcut un scop al vieții lor.

N. GANE.

Un scriitor tînăr, un ofițer, d. Vulovicî, din Craiova, trimete telegrama următoare :

Craiova.

Vă salut cu drag din cetatea Banilor, apostoli ai neamului, scriitori și cărturari, cărora inima vă palpita și pe cari sufletul vă doare pentru literatura și graiul românesc.

VULOVICÎ.

D-lor, este și o scrisoare venită din partea întregii studențimî romîne din Buda-Pesta (*aplause*). Și vrea, d-lor, ca această scrisoare să vă fie cetită, nu de un Român de aici, ci de un Român de dincolo, care a venit de și-a luat locul său între scriitorii romîni din România. Da, d-lui I. Scurtu această scrisoare a studenților din Buda-Pesta.

Budapesta.

Onorate Domnule Profesor,

Dacă ar fi proorocit cineva acum cîtiva ani, că în anul Domnului 1906 Romîni vor ajunge pînă la acea puternică conștiință națională, încît vor pune odată capăt stărilor rușinoase de desprețuire a limbii, literaturii și culturii românești, tocmai din partea acelor cari ar fi în prima linie chemați să lupte pentru ele, ar fi fost luat în rîs.

Și totuși s'a întâmplat, mulțumită apostolatului cultural al bărbaților mari ai neamului nostru, cari au pregătit terenul frumoaselor manifestații de acum. Iară în fruntea tuturor și la locul de cinste stați d-voastră. Activitatea d-voastră atât de sănătoasă, puternică și fără preget își va aduce cu prisos roadele. Al d-voastră e meritul pentru rezultatul de azi!

Permiteți să ne alăturăm și noi la omagiile de sinceră și entusiastă recunoștință și admirație ce vi s'au adus!

Vom considera de cele mai fericite zile ale vieții noastre vremea, când vom putea să vă ascultăm și urmăm cuvîntul din nemișlocita apropiere, când ne vom putea adăpa la izvorul culturii românești, în metropola românească.

Dela d-voastră, dela toți promotorii culturii românești, dela mișcarea aceasta sfîntă în fruntea căreia stați, așteptăm noi cei mici, cei de departe, împlinirea visului nostru de unitate națională în limbă, literatură și cultură, care ni va da puterea de a exista și de a înainta spre sfînta-ni menire.

Cu speranța în Dumnezeu, în d-voastră și în toți bărbații noștri mari, vom lupta și noi, după puterile noastre, pentru ajungerea idealurilor mărețe ale neamului!

Așa să ni ajute Dumnezeu!

STUDENTIMEA UNIVERSITARĂ ROMÎNĂ.

D-lor, cu aceleași sentimente duioase de frăție veți asculta telegrama pe care o trimete unul din fruntașii boierimii romine din Bucovina, d. N. Flondor, dintr'o familie cunoscută în istoria Moldovei încă din secolul al XVII-lea; el vă trimete următoarele frumoase cuvinte:

*Coborîtor bucovinean al vechii boierimî moldoveneşti, în-
ţeleg pe deplin lupta d-voastră pentru limba noastră şi vă
trimit toată inima mea.*

NICU FLONDOR.

Un profesor ardelean aşezat în România, d. Aurel Şuluţiu, fiul preşedintelui Asociaţiunii romîne din Ardeal, care sprijineşte prin toate mijloacele dezvoltarea literaturii romîne de dincolo şi limba romînă atacată de duşmanii ei cunoscuţi din acele părţi, salută adunarea cu cuvinte:

Ploieşti.

*Din căldura entusiasmului vostru a răsărit o floare ce
o vom uda la nevoie cu sînge din inima noastră.*

AUREL ŞULUŢIU.

Delicatul nuvelist Ion Al. Brătescu-Voineşti vă trimete rîndurile următoare:

Tîrgovişte.

*Îmi pare foarte rău că mi-e cu neputinţă să fiu în mij-
locul adunării d-voastră vrednică de laude. Aplaud din
adîncul inimii şi fără nici-o rezervă orice mişcare menită
să ni apere neamul de orice primejdie de înstrăinare.*

Iscăliţi în locul mieu orice hotărîre se va lua cu acest scop.

IOAN AL. BRĂTESCU-VOINEŞTI.

Un alt fruntaş între tinerii nuveliştii romîni, Ion Basarabescu, trimete aceste rînduri:

Ploiești.

Sînt eu inima în mijlocul vostru: apărarea intereselor limbii românești e una din garanțiile viitorului nostru național și prin urmare o sfîntă datorie patriotică. Am deplină încredere în triumful frumoaselor idei aî căror apostoli sînteți.

IOAN A. BASARABESCU.

Și iată, d-lor, ceia ce vă trimite o poetă romînă, d-na Fatma (Elena Farago), care a publicat de curînd în mai toate revistele versuri armonioase:

Brăila.

Din tot sufletul mă unesc cu acei cari luptă pentru dreapta și sfînta cauză.

ELENA FARAGO-FATMA.

Un traducător meșteșugit din poeziile francesi contemporani, d. G. Orleanu din Galați, zice:

Galați.

În lupta pentru reînvierea romînismului ce ați pornit-o, cum și aducerii la calea adevărului a celor rătăciți, din tot sufletul vă rog, iubiți apostoli aî umilitului nostru nec.m, să-mă faceți deosebita cinste de a mă socoti de-a-pururi nedespărțit de d-v. și pe mine, ostașul de rînd al sfîntei noastre cruciade.

Pe de-asupra partidelor noastre politice și a frămîntărilor noastre zilnice, un singur gînd să ne însuflețească, un singur far să ne călăuzească, un singur sunet să ne adune: Deșteaptă-te Romîne! Și vom birui.

GEORGE G. ORLEANU.

Tinerimea din Brăila, adevă profesorii și cu elevii lor, vă spun următoarele :

Brăila.

A. C. Cuza și Iorga.

Tinerii Brăileni, entusiasmați de vrednica manifestare a studențimii noastre călăuzită de româneștile sentimente ale fruntașilor neamului nostru profesorii Cuza și Iorga, conducătorii sufletești ai tinerimii, trimit prinusul lor de admirațiune și recunoștință acelor cari au înfierat purtarea nedemnă a unor părți din societatea noastră, ce a terfelit cea mai sfântă comoară a neamului, săpînd o prăpastie între fiii aceluiași popor ; în acest timp, cînd neamul românesc de pretutindenă caută să-și afirme ființa lui națională, e o rușine să mai stăruim în maimuțărirea cutării sau cutării limbii străine, și în desprețul limbii romîne. Mergeți dar înnainte: un neam întreg e cu voi.

TINERIMEA BRĂILEANĂ.

Profesorul de românește de la gimnasiul din Roman d. N. Apostol, și doctorul Popovicî din același oraș scriu :

Roman.

Aderăm din suflet la inimoasa voastră mișcare pentru îndrumarea noastră pe calea de salvare a romînismului.

N. APOSTOL, DR. POPOVICÎ.

Un filantrop din Bîrlad care nu odată a avut prilejul să ajute bisericile de dincolo sau școlile de aici și care a dăruit de curînd o sumă pentru ajutorarea studenților răniți în turburările neprovocate

de dinșii în săptămîna din urmă, Stroe Beloescu, împreună cu d. G. C. Râmniceanu, trimite următoarele:

Bîrlad.

Considerați-ne în mijlocul dv., aprobînd idealul sublim ce urmăriți cu însuflețire pentru limbă și neam.

STROE BELLOESCU, G. C. RIMNICEANU.

În sfîrșit mai toți profesorii din Craiova, — zic așa pentru că sînt foarte mulți — trimet acestea:

Craiova.

Protestarea dv. energică față de nesocotința statornică a limbii și datinilor noastre din partea celor cari țîn a dovedi înstrăinarea lor sufletească, a aflat în inimile noastre un puternic eco. Vă rugăm a primi și cu acest prilej din parte-ni expresia celor mai curate sentimente de admirație.

N. BĂNESCU, MARIN DEMETRESCU, MIH. DEMETRESCU, CONST. ERBICEANU, GR. T. GHERGHEL, I. M. MARINESCU, V. MIHĂILESCU, NACHE NICULESCU, ELIE MIHĂILESCU, ANDREI LĂZĂRESCU, C. D. STĂTESCU, V. TURTUREANU, profesori secundari, NICULESCU, inginer.

Acum e un rînd de telegrame pe care nu le-am cunoscut de acasă. Să vedem prin urmare ce ni rezervă.

Iată una dintr'insele. Am mîna fericită: găsesc aci scrisoarea unui alt fruntaș al nuvelei romîne între scriitorii tineri, — scrisoarea d-lui Ion Adam, care zice:

Constanța.

E trist ca noi, națiune tîndră, încunjurați de semînții străine care ni-aũ pîndit în totdeauna hotarele, am ajuns

să facem acte de bravură dintr'un sentiment natural, care singur numai ar îndreptăți ființa noastră ca Stat. Trebuie să se știe cine reprezintă în țara aceasta demnitatea și aspirațiunile noastre naționale. Cei de sus ni-au înșelat încrederea. De când au fost înlăturați cărturarit și literați delă îndrumarea sufletească a poporului românesc, nu mai este inimă și jertfă în acțiunile noastre. Să rupem cu resemnarea și cârtirea numai prin cărți și să ieșim fățiș în luptă pentru regenerarea sufletească a poporului românesc.

IOAN ADAM.

D-lor, a doua telegramă va fi tot așa de îmbucurătoare ca și cele mai îmbucurătoare din cîte le-am citit pînă acum. Ea vine de la una din frunțile poeziei noastre, de la doamna Matilda Poni. (Mari și entusiaste aplauze).

Să trăiască....

Iași.

A. C. Cuza.

Să trăiască toți acei cari cu inimă curată lucrează pentru țara românească.

MATILDA PONI.

Fostul primar al Craiovei, om cu inimă tînără și care a păstrat totdeauna legături cu tinerimea romînă, ni telegrafiază :

Craiova.

Ader din toată inima.

ROMANESCU.

Nuvelistul Dunăreanu scrie :

Alexandria.

*Unde m'aș simți mai fericit decît în mijlocul acelorora cari
luptă pentru înălțarea limbii și literaturii românești!*

*Din toată inima : trăiască limba românească, trăiască
luptătorii !*

DUNĂREANU.

Cînd vă voi zice numele lui Alexandru Șmelț, mulți din d-voastră nu vor înțelege și nu vor ști poate să prețuiască pe acela care a dat publicului românesc, strîngîndu-le în împrejurări grele, poeziile talentatului poet Ion Păun-Pincio.

Al. Șmelț, care ni-a dat poeziile lui Păun-Pincio, scrie :

Botoșani.

*Ader cu inimă și suflet la frumoasa și înalta mișcare
națională menită, pe de o parte, să apere limba și literatura
românească de cotropirea limbilor străine, iar, de alta, să
cheme țărînimea oropsită, înneacă în miserie și copleșită
de întunec la o viață omenească culturală și politică.*

ALEXANDRU ȘMELȚ.

D-lor, de curînd, din mijlocul acelei direcțiuni politice care se numia odată socialistă și care, pentru binele și dezvoltarea poporului român, s'a alipit la un partid cu un caracter întru cîtva deosebit, de la revista ieșeană «Viața Românească», care întrunește în același timp iubirea pentru poporul de jos și pentru viața în forme naționale, de la această nouă revistă

«Viața Românească», una din cele mai însemnate reviste tinere, primim următoarea telegramă :

«Viața Românească», încredințată că scopul ce urmărești nu poate fi realizat decât atunci când țărâtimea noastră va ajunge un factor activ în viața noastră publică și culturală, în credința că a venit momentul ca toți cărturarilor români să fie pătrunși de acest adevăr, urează tuturor frunțașilor României intelectuali adunați astăzi la «Dacia», tărie morală și înălțarea sufletească spre a nu se abate dela glasul datoriei și dela calea cea dreaptă.

Redacția Revistei «VIAȚA ROMĂNESCĂ».

Poetul Silvan telegrafiază astfel :

Ploiești.

Împărtășesc mișcarea Dv. salutară, și îi doresc izbînda deplină.

SILVAN.

D. Scarlat C. Moscu trimete și d-sa o caldă telegramă.

D. Lupu Costachi, un frunțaș politic al Moldovei, telegrafiază. Un bătrîn foarte venerabil și foarte cum se cade. (*Rîsete*). Rîdeți, dar pe urmă o să vă înălțați din ce spune d-lui măi departe. (*Ilaritate*).

Primit abia astăzi invitația. Regret a nu putea veni. Sînt cu inima în mijlocul dv., mîndru de sîngele străbunilor mei vărsat pentru cauza sfîntă a neamului.

Boier de viță veche (*aplause*), rudă cu Veniamin Costachi, cu marele Mitropolit al Moldovei. De aceea v'am zis : așteptați și vă veți înălța.

Voci. Să trăiască. (*Aplause*).

Fiul mieu fiind departe, regretă a nu fi conlucrat la 13 Mart la manifestația pentru vorbirea aulce românească. (Aplause prelungite).

Și mai departe: *Mă însărcinez a vă trimite 100 lei din economiile sale pentru a veni în ajutorul studenților suferinzi. (Aplause).*

D. N. Iorga. Acum, d-lor, să-mi dați voie, tocmai în legătură cu unanimitatea acestor telegrame și cu sentimentele atit de onorătoare și de sincere care se exprimă în ele, să vă arăt dorințile noastre, ale tuturor scriitorilor de acum, cred, în ce privește chemarea literaturii românești de astăzi. Mișcarea din urmă s'a făcut pentru limba românească care servă drept veșmînt cugetării românești și dă astfel naștere literaturii românești.

Literatura aceasta pînă mai dăunăzi era socotită numai ca un fel de podoabă, sau, cu o chemare vulgară, ca un fel de «floare la ureche». Pe lângă atitea lucruri practice și folositoare era și această literatură românească, un număr de cărți, risipite prin vitrine, pe lângă multe cărți numai franțuzești odinioară, franțuzești, italienești, nemțești și englezești în timpul din urmă. Cugetarea românească era un element folositor numai în ceia ce privește aplicațiunile ei practice; oratoria românească era necesară numai în ceia ce privește legăturile ei cu viața deosebitelor partide. Cit privește ideia românească, ea era considerată ca o utopie a citorva naivi, a citorva nebuni, sau, ca să întrebuițez un termen mai recent, a citorva «deschilbrați». (*Marî și prelungite applause*).

Prin urmare se zicea : sîntem mulțămîți cu viața practică, sîntem mulțămîți cu viața cu desăvîrșire materială pe care o trăim de la o bucată de vreme.

În viața această materială, practică, preocupată de probleme politice de ordin nu tocmai superior, preocupat de probleme economice nu tocmai bine studiate, preocupată de interese particulare, în aceasta își are rostul poporul românesc.

Această concepțiune era o mare greșală din mai multe puncte de vedere : poporul românesc nu reprezintă numai cele șase milioane care locuiesc România. De o parte și de alta a granițelor noastre trăiesc Romîni. Unii dintr'înșii aũ fost odinioară împreună cu noi, atunci cînd Prutul nu era o graniță a noastră și atunci cînd partea de Nord a Moldovei nu fusese înstrăinată; trăiesc alți Romîni cari n'au făcut parte nici-odată din viața de Stat a noastră și trăiesc atîția, și dintr'o categorie și dintr'alta, cari poate nu vor avea nici-odată bucuria de a sta supt același steag cu noi. Și legăturile acestea între Romîni de aici și Romîni din părțile celelalte, între Romîni de peste Molna, de peste Prut și de peste Carpați și chiar între acei Romîni cari trăiesc în regiuni îndepărtate, legătura între toți aceștia nu poate să fie nici țaria partidelor de la noi, nici interesele economice, nici interesul politic, nici interesul care poate călăuzi pe unul sau pe altul. Între toți acești Romîni dezbinați, între toți acești Romîni din cari o parte numai se găsește supt steagul regelui Romîniei, între toți acești Romîni înstrăinați sau dezrobiți, poate să fie totuși o legătură mare, trainică, o legătură sfîntă. Și această legătură, care nu e de ordine materială, care nu are a face cu oamenii practici, această le-

gătură care nu e pozitivă ca a nevoilor și a întâmplărilor de toate zilele, această legătură este marea legătură morală, este marea legătură tare a limbii noastre literare, este marea legătură a limbii unitare în care ni se întrupează și trecutul și aspirațiile viitorului. (*Aplause*).

Pot să facă, domnilor, politică de realism, pot să facă politică de oportunism — de și o fac cu jertfirea multor interese, — acele popoare care se găsesc reunite în același Stat, reunite într'un Stat unic, care are toate mijloacele sale de acțiune, care are toate garanțiile sale pentru viitor, care are toate asigurările sale în prezent.

Dar aici ne găsim numai o parte din poporul nostru; numai o parte este într'un Stat, periclitat și acela, pe cînd atîtea elemente vrednice din același popor român se găsesc supt stăpînirea străinilor.

În asemenea împrejurări nu putem face politica zi de zi, ceas cu ceas, clipă de clipă pe care o pot îngădui neamurile unite, neamurile fericite. Și numai atunci vom putea ști unde să îndreptăm silințele noastre și unde să revărsăm sentimentele noastre, cînd ni vom da seamă pe deplin de adîncimea nenorocirii în care am trăit totdeauna și trăim până azi. Până cînd nu ni vom îndrepta toate silințele pe care le putem face, și trebuie să le facem, pentru a trăi în unitate în mijlocul de primejdie și de suferință în care ne găsim, până atunci legătura aceasta nu va fi pe deplin desăvîrșită. Prin urmare, cu un popor împărțit, cu un popor periclitat, pîndit și amenințat, cu un popor care nu poate întinde către frații săi alt mijloc de ajutor decît numai ajutorul acela care vine din vorbirea limbii, din cultivarea literaturii, din

dezvoltarea idealului, cu un astfel de popor nu putem sta alături de popoarele realiste, socotitoare, nu ne putem mulțami cu pomana de viață practică pe care o aruncă fiecă zi, ci toate silințele noastre trebuie să se îndrepteze într'acolo ca să facem cât mai puternică, cât mai trainică legătura tuturor Românilor într'un cult și într'o idee! (*Aplause*).

Și mai este un motiv, d-lor. E foarte greșită părerea aceia care crede că materialitatea unui popor vine din alte fenomene materiale, care crede prin urmare că dintr'o organizațiune curat brutală se trece la altă organizațiune brutală, că din lucrurile care se văd, se simt, se pipăie, se trece la alte lucruri care se văd, se simt și se pipăie! Toată înfățișarea unui popor într'un moment nu-î altceva decît efectul unei idei apropiate sau depărtate, tot ceia ce se află la un popor într'un anume moment, nu pornește decît de la această dezvoltare a ideiei, până ce ideia ajunge la deplinătatea ei luminoasă, la toată puterea ei învietoare, până ce ea se poate transforma prin urmare în materialitate trainică, durabilă. Tot ceia ce avem astăzi, vine de la o idee mai veche, vine de la o luptă în numele ideilor; ea nu este decît efectul unor lungi dezvoltări ideale pe care părinții, moșii și strămoșii noștri au continuat-o veacuri întregi. Și cînd noi datorim totul unor astfel de idei mîntuitoare, nu putem zice: ce ni pasă nouă de asemenea idei? noi trăim din viața noastră de astăzi, din pînea trupească de toate zilele...

*

Pentru ca să vedeți că toată dezvoltarea noastră vine de la mersul ideilor mîntuitoare, vă voi arăta

ce a făcut literatura românească pentru acest popor. Se va vedea că tot ce stăpînim astăzi nu-î mai la urmă decît efectul desvoltării unei literaturi, pe care-o putem urmări din secolul al XVII-lea până în timpurile noastre.

Să ne gîndim ce era neamul nostru în acel secol al XVII-lea. Eram supuși robiei turcești. În țara noastră, o mare parte din clasa dominantă nu era de origine romînă; cultura noastră nu era în cea mai mîndră parte cultură romînă, ci cultură slavonă sau grecească. Societatea românească din Moldova sau din Țara-Românească părea o societate menită peirei.

În aceste momente aș apărut cîțiva oameni luminați, cari s'aș adăpat la izvoarele civilizației europene, ale Poloniei vecine, și aș stabilit în Moldova marea școală a cronicarilor, a Costineștilor și a urmașilor lor vrednici.

Dintre aceștia, Dimitrie Cantemir a afirmat în auzul unui popor menit unei decăderi răpezi și dispariției din rîndul neamurilor, a spus în urechea acestui popor că, cu toată umiliința prezentului, el este vrednic a se socoti între cele d'întăi neamuri din lume, de oare ce originea lui este o origine care nu cedează în ceia ce privește însemnătatea și nobleța și care nu poate inspira mai puțină mîndrie decît originea celor d'întăi popoare ce se află în lumea civilisată. Costineștii: Miron, Nicolae Costin, urmași de Constantin Cantacuzino Stolnicul și de D. Cantemir, aș spus Romînilor de pretutindenă, și nu numai Romînilor din Moldova, căci atunci pentru întăia oară s'a vorbit despre Romîni din toate părțile și de peste toate hotarele de sfășiere, li-a spus decî: voi veniți de la *Romani*, străbuni voștri aș făcut parte din acel neam

care a stăpînit odinioară lumea întreagă, niciodată nu v'ați clintit de pe pămîntul acesta românesc, neam de neamul vostru l-ați apărat cu toate puterile lor de jertfă; nu v'ați depărtat niciodată de pe acest pămînt sfințit prin muncă și luptă și prin urmare, de la depărtații coloni romani și până în timpurile din urmă a fost în aceste părți o continuitate, o singură și nedespărțită viață românească, ce pornește de la Roma eternă. (*Entusiaste applause*). Și neamul acesta, care părea menit peirii, care stătea umilit înaintea tuturor celorlalte neamuri, neamul acesta care era strivit supt călcîiul Turcului și strîns de gît de foamea răpareță a Grecului, neamul acesta a înțeles pentru întâia oară că este pentru dînsul o chemare, că are pentru ce întrebuița silințele sale, și în puterea ideii neamului a înțeles că *este* pentru dînsul un viitor, că are pentru ce întrebuița zel și putere. Și, acestea descoperindu-le, ai noștri au întreprins o mare luptă, luptă pe urma căreia ne-am regenerat. Forțe materiale, d-lor, erau, erau toți, Domnul, boierii, oastea, negustorii cei bogați și puternici, din toate ramurile vieții românești; dar nu prin forțele acestea materiale am înviat, nu prin forțele acestea materiale ne-am ridicat din adîncă umilință și din marele despreț de noi înși-ne; ne-am ridicat prin ideia pe care trei-patru oameni, numai trei-patru oameni ai unui popor de mai multe milioane au făcut-o să scinteie pentru a ne mîntui. (*Applause*).

Aceasta este cea d'întîi datorie pe care o avem față de ideie, acesta este cel d'întîi serviciu vrednic de recunoștință pe care ni l-au făcut scriitorii, cronicarii deocamdată, pentru dezvoltarea principiului românesc în trecut. Și, mulțămîta acestor cronicari,

nu ne-am pierdut cu totul. În veacul al XVIII-lea marele curent al grecismului, cu școlile înalte grecești, cu parte din clerul înalt aparținând naționalității grecești, cu atâtea instituții de caracter străin ne-ar fi înghițit. Dar s'a menținut ceva din acea notă de mândrie în tot cursul secolului al XVIII-lea, și aceasta a făcut să ne păstrăm.

*

Și aș venit după aceasta o mână de oameni cari aș trezit această idee, cari i-aș dat iarăși strălucire, și, răspîndind-o din nou, ne-aș ajutat în chipul cel mai puternic ca să ajungem la stările deastăzi.

Alături de noi, în țară străină, erau Românii din Ardeal. Orașele le avea acolo Sașii dușmani ai neamului nostru, cea mai mare parte din stăpînitorii de moșii erau Ungurii, cari priviau pe țeranii romîni ca pe niște dobitoace legate de brazda lucrată din neam în neam în folosul altora; țeranul nostru din Ardeal n'avea nici-un drept: nici măcar dreptul la compătimire, nici măcar dreptul la milă nu-l avea țerănimea românească din Ardeal. Ea nu avea nici o clasă conducătoare: Preoții erau într'un rînd cu țeranii, preoții ca și ei abia dacă știaș să citească; și dînșii tot așa nu erau cruțați de domnii pămîntului, de orașenii din țirguri, ci desprețuiți întocmai ca țeranii.

Și în mijlocul țeranilor acestora s'a ridicat o treime de preoți săraci, o treime de călugări umili, fără nici-un fel de bogăție, fără nici-un fel de sprijin, fără cițuși de puțină nobleță a singelui. Ni se pare ciudat cînd ne uităm în depărtarea veacului al XVIII-lea ca să vedem pe începătorii regenerării noastre naționale, că, în loc să găsim cine știe ce însemnătate de pu-

tere, de bogăție, de rost material, descoperim pe acei trei săraci clerici, Samuil Micul sau Klein, Gheorghe Șincai și Petru Maior. Iarăși numai trei oameni, cari, aceștia, nu stăteau bine nici măcar cu Biserica lor. Biserica lor era Biserica unită din Blaj. Acolo, la acea Biserică, era un Vlădică foarte bogat, care a întemeiat atâtea așezăminte, despre care s'a vorbit cu multă laudă în timpul său și cu multă laudă după timpul său; acel Vlădică însă, Ion Bob din Blaj, care n'a înțeles pe Șincai, pe Micul și pe Petru Maior, acel Vlădică a fost puternic prin mitra și cirja lui, prin bogăția lui, prin sprijinul ce-î dădea cîrmuitoarii, dar, dușman al conducătorilor înțelepți ai poporului nostru, el a căzut îndată după moartea sa în desprețul tuturor generațiilor următoare. Și acei trei bieți cărturari, dintre cari Samuil Klein a murit în miserie, dintre cari Gheorghe Șincai a rătăcit pribegind și abia a găsit un adăpost la un școlar al său, la un străin, abia a găsit un locșor unde să moară, cu mult înainte de sfîrșitul firesc al zilelor sale, și acel Petru Maior care a fost mulțămît cu o bucățică de pîne în situația mică de protopop al unui îndepărtat ținut muntos țerănesc din Ardeal, și care s'a bucurat apoi fără de margini că și-a găsit hrana în corectarea cărților românești ce ieșeau în Buda,—acești trei au fost oamenii mari ai Romînilor din secolul al XVIII-lea. Ei au putut face mai mult decît toți canonicii lui Bob, au putut face mai mult decît toată bogăția lui Bob, au putut face mai mult decît toată stăruința în a ne ținea supuși, în a ne împiedeca dela cultură, și a Sașilor, și a Ungurilor, și a guvernului împărătesc chiar, la o anumită vreme. Și faima scrisului lor, și ideia care pornia de la acest

scris nu s'a oprit numai în Ardealul rob, ci a mers mult mai departe; ea a străbătut și la noi. Și a venit o clipă cînd unul care era să fie episcop în Sibiiu s'a coborît ca dascăl sărac în Țara-Românească, — Gheorghe Lazăr, a căruia statuie, de marmură albă ca sufletul său, se ridică în fața celui d'intîiîu așeză-mînt romîn de cultură a tinerimii, în fața Universității din București.

Gheorghe Lazăr a venit ca pribeag, abia îmbrăcat în haine proaste, fără nici-un ajutor din partea nimănui, fără nici-un viitor care să se deschidă înna-intea lui. A venit ducînd cu dînsul numai învățătura lui, care cuprindea în sine ideile mîntuitoare ale celor trei călugări și preoți săraci din Ardeal. Cu aceste idei mîntuitoare și cu nemărgenita bunăvoință și căldura sinceră care stătea în sufletul său, a venit el la noi. Și n'aŭ trecut douăzeci de ani și toată viața românească a fost prefăcută, și în Muntenia și în Moldova, prin acțiunea acestui pribeag sărman, coborît din Ardealul iobagilor. Iată ce poate face ideia în dezvoltarea unui popor! (*Entusiaste aplause, mult prelungite*).

Și supt acțiunea acestei idei s'a întemeiat la noi de prin anii 1830 și a ținut pînă la 1859 — deci vreme de vre-o douăzeci de ani — o literatură cu efecte așa de binefăcătoare, în cît abia acum putem să le prețuim. Literatura aceasta avea în fruntea ei, nu numai oameni meșteri în a așeza cuvintele unele după altele, nu numai oameni meșteri în a găsi cuvintele care strălucesc și uimesc, nu numai oameni meșteri în a descoperi și realiza frumosul, ci a găsit *apostoli* așa de adevărați ca scriitorii acestei literaturii, oameni

cu o adîncă bunăvoință față de tot poporul românesc, cu o înaltă conștiință de datoriile lor, oameni de jertfă, oameni de muncă, oameni de solidaritate națională. Și atunci printr'un Asachi, printr'un Eliade și prin toți acei cari au venit pe urma lor, s'a întemeiat pe pămîntul acesta românesc pentru întâia oară o literatură modernă, ale căreia principii binefăcătoare ne-au trezit din starea în care rămăsesem până atunci.

Și a venit anul 1859, al Unirii, a venit o vreme nouă pentru noi; era firesc lucru să se aștepte ca literatura românească să îndrumeze și mai departe dezvoltarea politică și socială, să îndrumeze înaintarea poporului românesc. Dar atunci, d-lor, de pe la 1859 înainte, literatura noastră face o mare greșală, care a împiedecat foarte multă vreme dezvoltarea noastră normală în secolul al XIX-lea. Literații veniți pe urma lui Lazăr și a scriitorilor de la 1830-1859, n'au înțeles misiunea lor în același fel cum o înțeleseseră înaintașii lor. Ei n'au înțeles că literatura unui popor cu originea depărtată trebuie să urmeze totdeauna o îndrumare normală, căci nici-unei generații nu-i e îngăduit să înceapă din nou calea începută și dusă pînă la o bucată de vreme de înaintași.

Ei n'au înțeles că trebuie să fie o continuitate desăvîrșită între urmași și înaintașii lor, n'au înțeles că literatura trebuie să se inspire înaintea de toate de la nevoile și aspirațiile poporului în mijlocul căruia trăiește, n'au înțeles că numai cu această condiție literatura are, în același timp, și caracterul trainic și caracterul mintuitor, că numai pornind de la toată cunoștința poporului în mijlocul căruia se ivește, numai înțelegînd toate nevoile acestui popor,

numai prevăzînd întregul lui viitor, numai inspirîndu-se din toată bogăția trecutului și prezentului său, literatura ajunge un factor esențial în dezvoltarea neamului.

*

Prin urmare ce aū făcut scriitorii de la 1860 pînă la 1880, în curs de alți douăzeci de ani? S'aū îndreptat cu lăcomie către civilizația Apusului, cu lăcomie, dar nu cu pregătirea ce trebuia pentru a înțelege și întrebuița și literatura cea veche și literatura cea nouă a Apusului. Ei n'aū făcut o alegere, n'aū făcut o prețuire, nu s'aū gîndit ca din întrebuițarea *literaturii universale*, din toate timpurile și de la toate popoarele, ea are chemarea să scoată învățăturî mîntuitoare, să întrebuițeze modelele veșnice pentru binele și propășirea poporului românesc. Aū uitat scriitorii aceștia că este un popor românesc, că poporul acesta românesc trăiește în multe țeri, supt multe stăpîniri; aū uitat scriitorii aceștia că se datorește ceva acestui popor românesc, că i se datorește cu atît mai mult, cu cît el este rămas mai în urmă, cu atît mai mult, cu cît îi trebuiesc mai multe silințe pentru a sta alături cu alte popoare —, căci poporul care rămîne în urmă este distrus de celelalte popoare. Acest lucru nu l-aū înțeles scriitorii de la 1860 la 1880, ci s'aū îndreptat cătră un singur izvor de civilizație, către minunata civilizație francesă.

Face un păcat acela care nu recunoaște însemnătatea acestei civilizații, precum face un păcat acela care nu înțelege marea faptă bună pe care poporul frances, tocmai în acest timp, o îndeplinise față de

noi ajutînd Unirea și ajutînd viața modernă a poporului românesc! (*Aplause*).

În loc să aducă însă o înțelegere desăvîrșită pentru literatura francesă cea bună și cea clasică, veche, în loc să aducă sentimente de recunoștință adevărată pentru poporul frances al căruî Împărat, Napoleon al III-lea, ajutase așa de puternic și așa de frățește silința noastră către Unire și către viața modernă, în loc să facă aceasta, ei s'aû îndreptat numai către o parte din literatura francesă, către partea nouă și către partea mai puțin bună a literaturii nouă. Și atunci, în loc să avem o literatură românească înrîurită în sens favorabil, în sens cuminte și folositor, de literatura francesă, am avut o imitație proastă a acelei literaturii francese, iar unii din public s'aû putut întreba: dacă este să cetim într'o românească ce numai este decît o românească împestrită cu atît de multe cuvinte francese, încît alcătuiește un fel de jargon nou, un volapük franco-romîn, decît să cetim în limba aceasta franco-romînă imitații ale poeziei și povestirii francese, să ne ducem la însăși această poezie, să ne ducem la însăși povestirea francesă. Și astfel, d-lor, s'a deprins pentru întăia oară lumea să lase la o parte cu desăvîrșire literatura românească și să se îndrumeze cătră civilizația francesă, care dădea o literatură mai desăvîrșită, o literatură mai spontaneă, mai originală.

Acest păcat, care a îndreptat, cum vă spun, în chip hotărîtor o mare parte din public către izvoarele literaturii noastre mai nouă, a făcut ca acea mare parte din public să piardă interesul pe care-l avuse, marele interes de iubire pe care-l avuse până atunci, pentru literatura românească originală, a făcut, pe de altă

parte, pe scriitorii să se învețe cu o situație artificială, cu acea situație ciudată a scriitorului care n'are nici-o legătură cu poporul său, care trăiește într'un cerc restrâns, ca și izolat, și care face literatură numai pentru tendințele și trebuințele sale individuale.

După anul 1880 a început o schimbare în aceste împrejurări.

Pe de o parte, s'a cunoscut mai bine, mulțumită și *Junimii* din Iași, literatura germană, și cunoașterea acestei literaturi germane, aducînd încă un factor de influență întru formarea literaturii noastre moderne, a fost de un mare ajutor.

Vechea iubire pentru literatura francesă s'a îmbinat cu iubirea nouă pentru bogata literatură germană, așa încît cei ce au venit de la 1880 până în timpurile din urmă au curățit iarăși limba românească și gîndul românesc, întrebînd apoi tot trecutul nostru, întrebînd toate cărțile literaturii noastre istorice. Ei au putut crea astfel o limbă care este în stare astăzi să exprime în forme desăvîrșite tot ceia ce exprimă alte limbi literare ale popoarelor europene (*aplause*).

Căci este sigur, d-lor, că astăzi în limba românească se poate exprima cugetarea cea mai fină, se poate exprima simțirea cea mai gingașă, se poate exprima cea mai mare înălțime a cugetării, că această limbă este tot așa de măiestrită cînd se află în mîna maiestruului cum sînt acele pe care le întrebunțează scriitorii cei mai mari ai Apusului civilizat.

Și acum, cînd avem o asemenea limbă, cînd avem o astfel de literatură, literații unei generații nouă tre-

buie să înțeleagă marea misiune care li se deschide înna-
 inte și trebuie să se îndrepte și mai mult către toți
 aceia cari pot fi înălțați sufletește prin graiul și scrisul
 scriitorilor, să caute a trece peste hotarele nedrepte
 ce ni s'aũ impus și să meargă pretutindenĩ ; ea tre-
 buie să caute a cuprinde, a resuma, a exprima în
 forme superioare întreaga simțire, întreaga cugetare,
 întreaga conștiință și solidaritatea unică a poporului
 român de pretutindenĩ.

Față de acest scop înnalt, rivalitățile personale sau
 deosebiriile de școală nu pot avea nici-o însemnătate
 hotăritoare.

Unii pot să dea o prețuire mai mare elementului
 țerănesc, alții pot acorda acestui element țerănesc o
 valoare mai mică ; unii pot fi pentru un împrumut
 mai mare de la literatura francesă, alții pentru un
 împrumut mai slab ; unii se pot inspira de anumite
 nevoi ale poporului român, alții de alte nevoi. Dar
 nici-unul din aceste deosebite categorii de scriitori
 nu poate,— față de grandioasele dovezi de solidaritate
 ale Rominimii de pretutindenĩ, dovezi care culmi-
 nează în evenimentele din urmă, nu poate să lase
 afară din privirea lui întregimea acestui popor.

Și, iarăși, se pot ivi între noi multe neînțelegeri,
 dar ele nu pot fi nici-odată așa de mari, încit să ne
 împiedece de a conlucra cu iubire frățească pentru desă-
 virșirea civilizației romănești, întru deșteptarea acestui
 neam. Să luptăm decĩ împreună, uitind toate duș-
 mâniaile trecutului, să luptăm frățește pentru scopul
 cel mai înnalt al vieții noastre întregi ! (*aplause pre-
 lungite*).

IX.

A d e s i u n ă .

Iași.

Regret a nu putea veni; salut cu bucurie mult dorita înființare a Frăției Române. Trăiască inițiatorii.

A. C. CUZA.

Suceava (Bucovina).

Ne alipim din tot sufletul mișcării pentru drepturile limbei române.

JUNIMEA LITERARĂ.

Burdujeni.

Să trăiască cei cu inima românească, să joace hora unirii pe pământul României.

I. LATEȘ.

Sarajevo (Bosnia).

Salutam cu însuflețire principiul onoarei și demnității naționale, ce l-ați arborat pe stindardul activității d-voastre.

MAI MULȚI ROMÎNI.

Brăila.

Va felicit calduros, luceferi ai poporului și neobosiți luptători pentru înălțarea neamului.

DR. I. BUTĂRESCU.

Iași.

Primiți entusiaste urări colegiale pentru bărbăția cu care apărați naționalitatea română.

A. C. CUZA.

Șoldănești.

Rog semnează pentru mine protestul, și te autorizez a usa de numele mieu în orice acțiune viitoare a luptei pentru triumful limbii românești.

ARTUR STAVRI.

Cîmpulung (Bucovina).

Cu deosebit entusiasm trimit inima și gândul supt steagul ideilor pentru care luptați.

ROTARIU ROTICĂ.

Iași.

Înflăcârați de idealul pe care-l sădiți în inimă tinerimii de azi, permiteți-ni să strigăm și noi: Trăiască limba românească! Trăiască îndrumătorii neamului.

Clasa a VIII-a din LICEUL INTERNAT!

Botoșani.

În cercetări adânci și rodnice, urmărind cu strădanie paginile trecutului, ați învățat cu sfințenie a cinsti neamul. Bătrînii de pe veacuri ne-aū apărut, cu sîngele lor, moșia strămoșească de cotropirea barbarilor; noi, împreună cu tine, cu entusiasmul tău, și împreună cu toți cei ce simt românește, se cuvine să ni apărăm, cu prețul vieții, poesia și grainul bătrînesc, amenințat să fie înnăbușit de buruiana rea, străină și dușmană neamului nostru.

VASILE BOBEICA, J. CIOLAC, TALPA, BOLFOS, SIRGHIEVICI, CHESIM inginer, BÎZNOȘANU avocat, ȘAHAN, ALEXANDRU ȘMELȚ, IVAȘCU, MISIR, PLACA, VOITINOVICI chimist-farmacist, ȘAHAN EMIL, VASILIU OCTAV, LUPAȘCU, CLIMESCU, OBREJA, HARA-LAMB, VELIȘOR, IOAN VASILIU, ANTIPA.

Bîrlad.

Admirație și dragoste nefermuită trimet Romîniilor bîrlădeni reprezentanților neamului. Adine mișcați sîntem alături de d-voastră și de mîndra tinerime universitară, apărători sinceri ai limbii strămoșești.

ROMÎNIILOR DIN BÎRLAD.

Bîrlad.

Neputînd lua parte la frumoasa și măreață d-voastră mișcare, cu sufletul cu tot sînt al rostru, urîndu-vă succes.

FOTINO.

Iași.

Regretăm că nu putem participa la întrunire; cu inima și sufletul însă sîntem alături de d-voastră cu toată căldura și entuziasmul. Trăiască limba românească, trăiască apărătorii ei.

SOLIDARITATEA.

Viena.

Adînc pătrunși de sfințenia luptei voastre pentru cultura națională românească, studențimea academică romînă din Viena ridică glas de protest împotriva acelor cari își bat joc de limba și cultura românească și vă dorește izbînda întru stîrpirea obiceiurilor bolnave care împiedecă dezvoltarea noastră cinstită națională. Înnăainte fraților! Toți Romîniilor cari își iubesc neamul, sînt cu voi.

STUDENTIMEA ACADEMICĂ ROMÎNĂ DIN VIENA.

Craiova.

Felicități și omagii.

MARIN I. MELINESCU.

Ploiești.

D-lui Al. Vlahuță.

Apărați o cauză sfântă. Sintem într'un gând. Mă unesc din toată inima la manifestul pentru întărirea drepturilor limbii românești. Trăiască inițiatorii celei mai frumoase mișcări la care am fost vreodată martor.

I. A. BASARABESCU.

Ploiești.

Împărtășind sentimentele d-voastră patriotice, vă felicităm.

EUGEN LOVINESCU, ION BASARABESCU, ALEX. MANICATIDE, DEMETRESCU-AGRARU, ION NICOLESCU, CONSTANTIN RIGU, CONST. VOROBCHIEVICI, TRAIAN MIHAI.

Buzău.

Felicitându-vă, mă asociez la mișcarea începută pentru apărarea intereselor superioare ale neamului.

PETRE POPESCU, profesor.

Tîrgoviște.

Rog primiți omagiile mele pentru energia și abnegația cu care vă jertfiți pentru izbînda unei cauze sfinte.

VIRGIL DRĂGHICEANU.

Craiova.

Craiova românească este cu inima și cugetul alături de Dv. în sfînta luptă ce o purtați pentru triumful și respectul limbii noastre strămoșești.

GRANCESCU, DINESCU, MIH. DEMETRESCU, VASILESCU, C. DEMETRESCU, CREȚU, CONST. S. STOENESCU, MIULESCU.

Slatina.

Onoare Dv., adevărați Romîni! Facă cerul ca neamul românesc să aibă mulți fii ca D-voastră.

CONSTANTINESCU. Casier C. F. R.

Galați.

Mă grăbesc a transmite Sămănătorilor de înțelepciune admirația și devotamentul mieu.

GEORGE ORLEANU.

București.

Omagii de mulțămire, aduc patrioților

STUDENTELE ROMÎNE.

Serajevo.

Domnul mieu,

Am citit câteva amănunte despre turburările petrecute Luni seara în București și simt o durere gândindu-mă că atâtea jertfe au trebuit să cadă zdrobite de forța brutală, pentru că au îndrăznit să susție drepturile limbii românești.

Calătorind, vara trecută, prima dată prin România, mărturisesc mirarea ce am avut văzînd mania inteligenței romîne din regat de a imita neamul de pe malul Senei.

....Nimănuț din sînul poporului român nu-î este permis a se înstrăina, adoptînd moravuri, limbă saă literatură, fie francesă, fie altele, căci prin aceasta ne-am întoarce la vechea deosebire de caste...

Prin o astfel de purtare am păcătui contra bărbaților mari ai României, cari au desființat privilegiile de clasă, și am comite o trădare de patrie, separîndu-ne de tulpă țerii, de țeranimea romînă.

Călătorii străini, aş putea număra vr'o zece, scriu că în România au văzut două pături de oameni : unii «civilizați» după calapodul frances, alții simpli «romîni», adică țeranii.

Aceia «civilizați» din orașe — zic călătorii străini — nici nu samănă cu poporul romîn dela țară.

Această stare tristă e o urmare a unei boale ce bîntuic în sufletul unor Romîni descreierați, cari văd superioritatea omului numai după gradul cunoștinții ce are de limba franceză.

De aceia, nu numai că am păcătui, dar am contribui la prăbușirea frumosului regat românesc, adoptînd o cultură care nu e menită pentru noi Romîni....

TEODOR FILIPESCU.

București.

Dacă m'au mîhnit și mă mîhnesc vărsările de sînge ce s'au făcut în seara de 13 Mart, spre a se împiedeca astfel pe cei ce voiau să manifesteze în contra celor ce au uitat, sau voiesc a uita, că sînt Romîni, apoi mi-a umplut sufletul de multă amărăciune faptul că se caută cu orice preț un autor moral al acelei mișcări ! Ca și cum în această țară cineva nu poate simți și manifesta liber pentru ideia de romînism, fără a fi împins la aceasta de altul sau de alții.

N. G. POPOVICI,

Inginer silvic,

Profesor la școala superioară de silvicultură.

București.

Camarazi studenți,

Elevei școlii naționale de poduri și șosele salută cu mîndrie mișcarea ce ați început în apărarea limbii strămoșești, și, pe altarul sfintei cause ce apărați, depun ca omagiu sentimentele lor de iubire de neam și cultură națională.

Dornici ca tot ce e suflare în cuprinsul acestei țeri să

sintă și să glăsuiască românește, urăm fraților noștri studenți universitari izbîndă desăvîrșită, și brazda ce eî o trag astăzi pe cîmpul romînismului să deschidă ogorul pe care să cultivăm cu toți dorul de țară, dragostea de limba pe care ni-aă păstrat-o din vremi străbunîi noștri.

Avîntul nostru alimentat de curatele cugetări pentru idealul ce trebuie să ne însuflețească pe toți, să ispășească nevrednicia înjositorilor limbii naționale, și lumina ce ați aprins, să arate calea cea dreaptă inconstienților cari cu rușine s'aă abatut dela ea.

Cu gîndul veșnic vom fi lingă voi, și participarea noastră sufletește la lupta ce ați început, să fie îndemnul nestrămutat în eroica voastră hotărîre; iar izbînda voastră, rostită cu drag de toți elevii școlii, să răsune peste Carpați și Balcani ca un eco falnic de triumful apostolilor romînismului.

Înainte dar, falnici misionari ai neamului; ridicăți sus făclia patriotismului curat ce vă însuflețește, faceți să lumineze calea celor fără de neam, și întunerecul conștiințelor înstrăinate să fie înlocuit cu lumina strălucitoare a idealului națiunii.

ELEVII ȘCOALEI DE PODURI ȘI ȘOSELE.

Timișoara.

Stimate domnule profesor,

În urma ținutei energice și românești a studenților universitari romîni din capitala frumoasei țeri românești, ținem să aducem pe această modestă cale omagiile și părerile noastre de bine pentru cele prestate de viitorul romînismului în Capitala Romînilor.

STELIAN RUSSU,
Funcționar la Banca «Timiștiana».

DR. BĂLĂNESCU,
Cand. adv.

Constanța.

Vă rog să primiți sentimentele mele de adâncă simpatie și admirație pentru hotărîrea ce ați luat de a deschide inimile tuturor dragostii de limbă și de neam.

LT. COMANDOR CIUCL.

Cireș (Bucovina).

Studentilor universitari, București.

Pentru apărarea eroică a scumpii noastre limbi, să trăiți!

Pentru cabinetul de lectură din Cireș.

ALECU BURLĂ.

București.

Studentilor universitari, București.

Limba formează națiunea și dă caracterul unei țări.

Cît timp ținem cu tărie la ea, atîta trăim.

Să trăiți, bravilor tineri, pentru ținuta eroică, demnă de marii noștri străbuni.

Pentru femeile romine din Budenița și jur (Bucovina)

MĂRIOARA JAMA PETRESCU.

București.

Scumpe și stimate prietene,

Fiind bolnav, nu am putut lua parte la marea întrunire care a avut loc ieri seara 20 c., Lună.

Rog însă a fi și eu numărat între rîndurile apărătorilor de grai și datini; împărtaşind în totul hotărîrile luate, sînt gata a răspunde cu trup și suflet la orice chemare.

Admirînd pornirea, rămîn cel mai devotat sfintei cauze pe care ați îmbrățîșat-o.

V. COSMOVICĂ.

Deva.

*Trimitem entusiastele noastre salutări energicilor apă-
rători ai limbii strămoșești.*

ELENA POP HOSSZU-LONGIN.

Moldova-Nouă.

*Epocă de bun augur să fie acțiunea studențimii uni-
versitare!*

TRAIAN OPREA.

paroh gr.-ort. rom.

București.

*Dimitrie C. Butculescu prezintă felicitările sale cordiale
și declară că se simte cu mulțămire sufletească legat și
solidar cu acțiunea patriotică.*

București.

Societatea «Embrionul» a Stud. Agronomi.

*Și acum când lupta este dusă cu atîta vigoare, și devine
din ce în ce mai generală, să sperăm că ținta mult dorită
că, între Tisa, Dunărea și Nistru, să nu răsune decît
graiul cel dulce românesc, va fi ajunsă.*

CRISTODOR I. GHEȚU.

Vice-președintele Societății «Embrionul».

Folticeni.

Iubite prietene,

*Astăzi, Luni, 20 Mart, orele 2 p. m., primesc invitarea
la întrunirea din Sala Dacia. Regret că nu pot fi față la
această pașnică și românească manifestare, și te rog să mă
numeri printre cei mai înflăcărați apăraitori ai neamului
și ai limbii românești.*

Cu toată dragostea unui bun prieten.

ARTUR GOROVEI.

Sibiiu.

Vă rugăm să primiți expresiunea sinceret noastre admirații pentru neîntrecuta bărbăție cu care afirmați și duceți la izbîndă ideia culturii românești singurā mîntuitoare, dela care nădăjduim și noi zile mai bune în viitor.

ELEONORA BORCIA, ZINA MOGA, ADELINA OLTEANU, RICA MOGA, DR. LUCIAN BORCIA, ANA MOGA, I. BORCIA, GENI MOGA, MARIA BORCIA.

Sibiiu.

Mult stimatē domnule profesor,

Noi, cari supt povara legilor străine luptăm pentru apărarea limbii românești, nu ne puteam închipui că în țara nădejdelor noastre se mai poate da o luptă pe acest teren.

Acum, cînd ecoul dureros a străbătut pîndă la noi, amărîți de propriile noastre păcate și rușinați de ochii străinilor, ni trimetem dragostea acelor luptători și li strîngem mîna pătrunși de convingerea, că numai ceasul biruinții lor depline e începutul izbînzii noastre.

Vă rog primiți încredințarea înnaltei mele stime.

Pentru revista «Luceafărul»,

OCTAVIAN GOGA.

Păunești (jud. Putna).

Vești înnalțătoare, vești care mi-au arătat că studenții romîni știu să fie la înnalțimea sfîntului sentiment național, sentiment care abia acum începe să se dezvolte, și se va dezvolta ca o plantă minunată din povești, innăbușind buruienile străine. Să trăiască deci studențimea romîna! Și să dea Dumnezeu ca sîngele acela curat, sîngele acelei tinerimi inimoase, care a stropit altarul culturii românești,

să dea viața mult-doritului și mult-așteptatului naționalism, care să ni aducă mîntuirea!

I. CIOCÎRLAN.

D-lui profesor universitar Iorga, pentru studențimea romînă din București.

Săptămîna trecută s'a petrecut în București evenimente care vor rămînea istorice în evoluția noastră națională. Orișicine a urmărit cu atențiune ultimele faze ale culturii noastre a putut prevesti o reacțiune sigură contra spiritului ce domnește într'una din clasele noastre sociale. Desconsiderarea a tot ce este românesc, maimuțarea servilă a tuturor curentelor — mai cu seamă a celor bolnave — ce pornesc din cultura unui neam cu prezent și trecut glorios, dar totuși alt neam, batjocurirea obraznică a tot ce vine din mintea și inima țeranului nostru, din munca căruia trăiesc, — toate acestea au trebuit să-și aibă efectul lor. Și această răzbunare față de sinuciderea morală și națională a trebuit să vină cu alît mai răpede, cu cît multe alte milioane de Romîni, de supt domnie străină, așteaptă de la intelectualii din România altă conduită și alte idealuri.

Puvoial s'a dezlănțuit. Studențimea a pornit lupta în contra acestui curent nesănătos. Așa și e firesc. Dacă în sîmul studențimii nu se discută și nu se reogîndesc cu mai multă căldură stările sociale și — mai cu seamă — cele culturale, e semn că neamul e pe calea peirii.

Că pornirea aceasta măreață a avut și părți întunecate: ciocniri sîngeroase și moarte de om, e irelevant. Deplîngem brutalitățile, și ni pare rău de răniți. Ideia n'a pierdut nimic. Opinia publică o să-și facă socoteala cu cei vinovați. Un lucru e cert: s'a dat lupta întru salvarea limbii românești.

Ne asociem și noi, intelectualii români din Viena, medici, avocați, studenți și tot ce simte românește, la manifestația voastră.

Sîntem mîndri că ni este dat să auzim acest cuvînt de alarmă. Sîntem mîndri că vedem cu cîtă tărie de convingere purtați lupta. Sîntem mîndri văzînd în fruntea voastră un cap luminat și o inimă românească ca a d-lui Iorga și elita scriitorilor noștri.

Înainte, fraților, pe calea apucată!

Ni tresaltă inima de bucurie cînd vedem ținuta voastră și ni zicem, întinzîndu-vă mîna de frație și îmbarbatare: Izbînda trebuie să fie a noastră.

Timpurile pe care le trăim, cer fapte. Milioane de suflete stau cu privirea ațintită asupra noastră și așteaptă un semn ca să ne urmeze.

Cine e nelegiuitul care ni stă în cale?

Viena, 1906, 2 Aprilie st. n.

În numele Romînilor din Viena:

DR. MARIUS STURZA MEDIC, DR. ALEX. DE VAIDA-VOEVOD, CONST. BUȘAN ST. DR., CAIUS G. POPP, TUDOR TOVARNIȚCHI, P. MANIU, GH. COSMA, GH. ȘERBAN ST. DREPTURÎ, I. ISOPESCU, S. TRĂILĂ, V. PAȘCOVICI, P. PAULINCU, MIHAI POPOVICI, ALEXANDRU LUPU, COLONEL ÎN RETRAGERE, HORIA PETRA PETRESCU STUDENT ÎN LITERE, DR. V. CIOBAN, DEMIAN DAVID, CAND. TECH., SEXTIL PUȘCARIU, NICOLAE NAUM METTA, P. POENARU, VASILE MORARIU, DR. CIURCU, ARCHITECT C. B. POPPOVITS, GEORGE VITENCU, N. I. COFINU, VALERIU COAFAN, MIHAILĂ RADU, I. PITICARIU, B. MACAVEI, Z. ZEDOREAC.

Domnilor N. Iorga și A. C. Cuza, București.

Redacția revistei noastre a primit prea tîrziu — abia ostăzi — apelul semnat de Domniile Voastre, pentru ca să fi putut aduce cu drag jertfa participării în persoană la întrunirea publică din 20 ale lunii curente, unde, alături

cu ceilalți cărturari români, ni-ar fi plăcut să ni rostim și noi cuvântul hotărît pentru apărarea intereselor sfinte ale limbii și literaturii românești.

În numele tinerimii, grupate în jurul acestei reviste, trimitem însă pe această cale urările noastre de izbândă tuturor oștenilor ce-aă pornit cu bărbăție lupta împotriva înstrăinașilor din România. Toată suflarea românească dela noi aplaudă din inimă ținuta lor energică și se solidarizează întru toate cu mișcarea înălțătoare susținută de dînșii.

Noi înțelegem și simțim mai bine îndreptățirea luptei pentru întruparea aceluï vis neîmplinit, de a cărui jale

... ni-aă răposat
și moșii și părinții.

Noi, ceiace întrezărim în ceața viitorului zoririle unei sorți mai drepte și mai bune, știm prețui mai bine străduințele României tinere de a-și clădi existența durabila pe base morale și naționale.

Mulți dintre ai noștri aă trecut pe pământul Făgăduinții, și în cursul vremii am cheltuit multe puteri, în paguba intereselor noastre de-acasă, pentru a propovădui printre cei de-un neam cu noi cuvântul de deșteptare și de întărire națională. Noi, nepoții lor de astăzi, cari trebuie să muncim și în locul lor pentru deșțelenirea ogorului părăsit de ei, simțim mândria răsplătirii, văzînd că ostenelele celor pribegiți nu s'aă risipit în vînt, văzînd că sămînța, aruncată cu atîta dragoste și entusiasm, de părinții și moșii noștri începe s'aducă roadele visate de dînșii. Ei știaă, cum știm și noi, că trainicia neamului nostru de pretutindenă e chezașuită numai de o Românie națională, în toate așezămintele ei și în întreaga-i

manifestație de viață. Această Românie e visul nostru, și ea trebuie creată și răscumpărată cu orice jertfe.

Nădăduim că sîngele nevinovat ce s'a vărsat între frați va fi mirul care va hirotoni îndreptarea spre acest nou crez de mîntuire.

Evenimentele sublime și jalnice petrecute în acea zi memorabilă de Luni, sperăm că nu vor fi exploatate numai de dușmăniile politice, că nu vor servi numai vanitatea unora și-a altora de a se proclama de idoli naționali, că nu vor înmulți numai cronica demonstrațiilor naționaliste¹, — ci că ele vor fi un popas serios, o piatră de hotar, stropită cu sîngele unor inimi înflăcărate, de la care va începe o nouă viață cu moravuri premenite de cinste și luminată de o stăruitoare conștiință națională.

În această credință Va rugăm pe d-voastră, apostoli luminați cari propovăduiți legea nouă a vieții românești, să rostiți în spre cele patru cruci de țară treimea cuvîntului nostru :

Trăiască România Națională !

OCT. C. TĂSLĂUANU.

Redactor al Revistei «Luceafărul».

Stimate Domnule Iorga,

Te felicit pentru sentimentele ce le exprimi prin apelul d-tale intitulat «O rugăminte» din «Epoca» de ieri.

E ridicol și odios răul pe care îl semnalezî. Dar ceia ce este încă și mai ridicol în această afacere, este un detaliu pe care d-ta nu-l cunoști :

În singura piesă românească ce se joacă la acea reprezentațiune de binefacere, joacă o doamnă din provincie, soția d-lui Colonel Irimescu de la marină, din Galați. Și,

¹ Aceasta nu se va întîmpla nici într'un cas. N. IORGA.

cînd d. Irimescu a fost rugat să permită soției sale să vie la București să joace, d. Irimescu a obiectat: cum, din tot Bucureștiul, nu se găsește o doamnă să joace, și a trebuit să recurgeți la Galați? Atunci doamna din societatea înaltă din Capitală cu care se întreținea, a răspuns: «știți, aici la noi doamnele nu prea știu bine românește, și de aceea li vine greu să joace în piese românești».

UN GĂLĂȚEAN.

Viena, în 3 Aprilie 1906.

Regret că nu pot participa la întrunirea d-voastră, dar, dacă depărtarea mă oprește să fiu de față, cu sufletul sînt totdeauna acolo unde Romîni buni și adevărați apără limba noastră strămoșească și drepturile ei. Felicit cu d-voastră pentru puterea lor bărbătească și românească pe tinerii curi au înfruntat patimile celor înstrăinați de neam și pe înțelepții ei conducători.

SEXTIL PUȘCARIU,

Docent la Universitatea din Viena.

[Uniunea studenților a primit scrisori din partea elevilor liceului Carol I, de la studenții școlii superioare de agricultură de la Herăstrău, de la elevii clasei a VI-a a liceului «Petru Rareș» din Piatra, de la societatea științifică și literară «Stroe Beloescu» a liceului «Codreanu»].

Din Hohenheim următoarea telegramă:

Colegi, limba neamului și moșia sînt cuvinte mari pentru Romîni: ați dovedit că le înțelegeți, fraților; sîntem cu voi. Jos cei ce-și reneagă limba! Simțind românește, uniți să ținem steagul românesc, limba și țara românrască!

Colegii voștri din Hohenheim.

CRUCERU, MURGĂȘEANU, ENCULESCU, MIHĂILEANU, ONEA, RĂDULESCU, GAYRAUD, KNECHTEL, CAVALIOTI, POPESCU, GABROVIESCHI, etc.

Comitetul ligii, secțiunea Bacău, către tinerimea universitară.

Manifestațiunea voastră din ziua de 13 curent este fără îndoială un eveniment de o mare însemnătate în viața noastră socială.

Unic prin natura sa, el este semnalul de mult așteptat, care anunță că pătura în adevăr cultă a societății noastre a devenit clar conștientă de datoria de a apăra cu energie moștenirea sfântă ce o avem de la strămoși, testimoniul originii și al naționalității noastre: limba.

De altă parte, constatăm cu durere că un rest neînsemnat al societății noastre, rătăcit în desprețul ce arată limbii naționale, probează că voiește a rămînea străin de aspirațiile neamului.

Nimeni nu voiește moartea păcătoșului.

Tinerimea universitară și-a luat această însărcinare. Să-ți ajute Dumnezeu!

În această manifestațiune a curs sînge.

Nimic mai îmbucurător.

Jertfa de sînge e dovada vitalității unui popor.

Fiecare picătură din acest nobil și generos sînge care a stropit baricadele voastre, va fecunda însutit sentimentul de devotament și sacrificiu în generațiunile viitoare, în inima cărora v'ați creat atîtea titluri de admirațiune.

Sîntem mîndri de voi. Înnainte, și cauza ce o apărați, pentru că este sfîntă, vă va duce la desăvîrșită biruință.

Mulțămim cu recunoștință inimoașei tinerimii universitare pentru strălucitele dovezi de iubire de limbă și neam.

Comitetul ligii culturale, secțiunea BACĂU.

București.

Sințim românește.

Ne solidarisăm și admirăm din adîncul sufletelor noastre patriotica atitudine ce studențimea a avut în chestia națională, ridicîndu-se contra aceluia ce pîngăresc graiul dulce românesc

până și în templul romînismului. Cu entusiasm strigăm cu toții: «Trăiască studentîimea!»

STUDENTII ȘCOLII SUPERIOARE DE AGRICULTURĂ «HERĂSTRĂU».

București.

Aducem viile noastre admirațiunii studentîmii universitare romîne pentru frumoasele sale sentimente naționale.

Trăiască tinerimea universitară și toți aceia cari nutresc astfel de sentimente pentru națiunea lor!

INSTITUTUL «NEGOESCU», Clasa VIII.

Focșani.

Admirație vouă, apărătorî ai limbii românești. Neștirbirea ei este cheazăia existenței neamului. Urmați calea ce ați apucat, căci tot ce grăiește și simte românește, este cu voi.

CERCUL «ROMÎNISM ȘI PATRIOTISM» DIN FOCȘANI.

Vice-Președinte: **I. G. Teodoru.**

Pitești.

Trăiască tinerimea!

A fost strigătul ce de odată a umplut piepturile noastre, auzind cum s'aû opus tendinței de desnaționalizare a scenei Teatrului nostru Național.

Trăiască limba romînă și apărătorîi săi!

ELEVIÎ CLASEI A VIII-a DIN LICEUL BRĂTIANU.

Cernăuți.

Trăiască apărătorîi limbii și moravurilor românești.

SOCIETATEA ACADEMICĂ «DACIA».

Cernăuți.

Vă admirăm ținuta bravă, fraților, și sîntem cu sufletul în

mijlocul vostru, cari ați știut să apărați chiar cu sîngele vostru scumpa noastră limbă contra atentatului înstrăinaților.

Tinerii grupați în jurul societății academice Junimea vor fi pururea cu voi întru apărarea neamului și a limbii.

Pentru apărarea eroică a scumpii noastre limbă, să trăiți.

Pentru cabinetul de lectură din Cireș (Bucovina).

ALECU BURLĂ.

Limba formează națiunea și dă caracterul unei țeri: cît timp ținem cu tărie la ea, atîta trăim.

Să trăiți, bravilor tineri, pentru ținuta eroică, demnă de marii noștri străbuni.

Pentru femeile române din Budenița și jur (Bucovina).

MARIA JAMA PETRESCU.

Ploești.

Avîntul atît de înălțător ce vă înfierbîntă inimile întru respectarea sfințelor drepturi strămoșești este simțit și binecuvîntat de toți adevărații Romîni de pretutindenă. Noi în deosebi, studenții de mine, adînc pătrunși de sfînta cauză a romînismului, ne alipim de inimile și cugetul vostru și luptăm atît cît puterile ne îngăduie întru desăvîrșirea mărețului ideal. Luptați cu bărbătească vitejie, studenți romîni, căci luptați pentru cea mai înălțătoare și scumpă cauză, pentru dulcele grai românesc. Nimic mai sublim și mai vrednic de laudă decît această re-deșteptare națională pornită din sînul tău, studențime universitară! De aceia îngăduiți ni fie ca, în avîntul unui negrăit entuziasm, să ni arătăm nețermurita noastră admirație și via noastră recunoștință pentru lupta și jertfele ce faceți spre fala romînismului neperitor! Trăiască studențimea universitară romînă.

CLASA A VIII-a A LICEULUI PETRU ȘI PAVEL.

București.

Acela ce intrupează graiul și simțirea întregului românism de pretutindenă bine merită mărirea și adorarea din partea lui. Însuflețită de sentimente adevărat românești, toată Româniimea va fi cu el întru prea-mărirea operei începute. Înnainte pe calea mîntuirii până la desăvîrșirea ei!

ELEVELE ȘCOLII DE ARTE FRUMOASE.

Arad.

Iubite Domnule Iorga,

Sîntem toți plini de admirație și te felicităm pentru puternica mișcare națională ce ai pus la cale. Prindem curaj și noi!

Din parte-mă aderez și te rog să mă subscrii supt «Chemarea» apărută în «Sămănătorul»; am reprodus-o și în ziarul nostru.

Mare bucurie mi-ar face dacă mi-ai scrie ceva, cît de pușin, pentru numărul de Paști.

Al d-tale devotat,
RUSSU ȘIRIANU.

Roșiori-de-Vede.

Colegi,

Animat de sentimentele ce vă călăuzesc în lupta pentru păstrarea limbii și a națiunii, mă unesc în totul cu mișcările voastre.

Limba și naționalitatea sînt cele două elemente ce garantează existența unui popor, și o națiune numai atît timp poate exista, cît își va păstra aceste două note caracteristice.

Pentru că cauza ce ne îndeamnă la luptă este dreaptă și sfîntă, nici-o forță omenească nu ne poate împiedeca de a se realiza acest măreș ideal, de oarece forța nu omoară, forța nu poate omori ideia.

Deci, înnainte, căci izbînda va fi cu noi! Orice mijloc întrebuițat de cei străini de neam, pentru a înnăbuși conștiința și sentimentul național, nu le putem considera decît ca arme

ostil îndreptate contra Terii românești și demne de vecinii noștri vrăjmași de peste graniță.

Cît vom simți și vom cugeta românește, sã nu desarmãm, cãci numai așa vom dovedi cã existãm și cã ne iubim neamul.

Aceasta este aderarea mea la mișcãrile ce ați întreprins și pe care o dați publicității.

C. POPESCU-ROȘIORI.

Student în drept.

În numele colegelor mele vã felicit pentru frumosul act ce-ați sãvîrșit, vrednic de admirat.

Trãiascã studențimea romînã, care cu drag luptã pentru limba strãmoșeascã.

O absolventã din anul 1905 a Institutului «Oteteleșanu».

A. L.

Giurgiu.

Particip cu sufletul la patriotica mișcare; trãiascã Frãția romînã!

VASILE MICULESCU.

Birlad.

Cu sufletul alãturea de voi, neclintiți strãjuitori ai neamului.

TUTOVEANU, I. BONTAȘ, A. CĂPĂȚINĂ.

Piatra-Neamț.

Adînc pătrunși de sfințenia cauzei voastre, vã dorim desãvîrșit succes împotriva acelor ce pîngãresc limba și cultura noastră. Trãiascã studențimea universitarã romînã!

ELEVIÎ CLASEI A VI-a DIN LICEUL PETRU RAREȘ.

Birlad.

Într'un avînt de mare entusiasm patriotic ne asociem în totul la lupta sfîntã ce duceți pentru pãstrarea graiului romãnesc.

SOCIETATEA ȘTIINȚIFICĂ LITERARĂ «STROE BELOESCU».

Liceul Codreanu.

Craiova.

Azi întrunindu-se societatea elevilor liceului Carol I Fontanin în amfiteatrul acestui liceu, întâia chestiune a fost de a vi se comunica aderările și dragostea noastră pentru lupta dusă în contra celor ce și-au renegat limba și neamul. Dea Dumnezeu ca cele întâmplare să fie o bună lecțiune pentru cei ce nu știu a-și ocroti limba strămoșească, și sângele vărsat va fi dovada sacrificiului celor ce-și iubesc neamul. Să trăiți și să trăiască și adevărații Români!

SOCIETATEA ELEVILOR LICEULUI CAROL I FONTANIN.

Craiova.

Iubiți Premergători,

Prin curajosul și căldurosul vostru patriotism, prin demna voastră opunere la profanarea unui altar sfânt național și mă ales prin resistarea voastră desperată, ați câștigat mult în fața multora, ați deschis ochii orbilor și multe capete s'au luminat.

Dar nimeni nu cred să fi simțit ceia ce voi ați simțit mai viu ca acei ce vă vor urma, cari vă privesc ca pe niște cercești ce merg să caute un vad pe unde vor putea trece ei. Și la acest simțimint ce l-ați dezvoltat în ei, au voit să vă răspundă, ar fi vrut să vă susție, ar fi vrut să vă înnalțe în ochii tuturora, ar fi vrut în fine să vă dea un ajutor, după slabele lor puteri, moral — material neputînd... Dar ce gândiți! Gangrena politică de partide ce domnește printre cei mai mulți luminători ai acelor ce vin să se adape de la cunoștințele lor, a oprit aceasta. Da, tocmai capul lor a oprit a se trimite o felicitare prin care să-și poată transmite marea lor bucurie la manifestația voastră lipsită de interese, și numai cu acel interes, ce poate lor, celor interesați, li lipsește — patriotismul, lupta pentru naționalism.

Cu toate acestea, iubiți premergători, primiți ceia ce o inimă supt impulsul atîtor inimă, vă trimite; primiți îndemnul acelor ce vă vor urma și cari nu se sperie de sângele martirilor vărsat pentru că s'au iubit, și care sânge, din contră, după cum odi-

nioară, ne făcea să creștem să răsară mai mulți adepți, va face să se mărească numărul iubitorilor adevărați de neam și va face să triumfe lupta lor contra acelor privilegiați cari nu știu cum să-și măi petreacă de urât și nu știu în ce fel să-și satisfacă poftetele, desconsiderînd pe Romîni și cele românești.

DIN LICEUL CRAIOVA.

Romîni,

Avem onoarea a vă trimite în original scrisoarea ce am primit azi la redacție împreună, cu suma de Lei 30, la ea alăturată.

Despre donațiune, «Universul» face cuvenita mențiune în numărul său de mîne.

Cu distinsă considerațiune.

Prim-redactor:
I. POPESCU.

Domnule Președinte,

Ziua de 13 Martie 1906, rămînînd pururea neștearsă în memoria tuturor cîți simt romînește această sfîntă zi, care, de altfel, va înfrumuseța pururea o neștearsă pagină în istoria noastră a Romînilor, m'a obligat să făuresc alăturatul cînt coral pentru trei voci egale.

În dorința-mi nestrămutată ce am de a se răspîndi pretutindenî acest cîntec unde sînt și vor fi Romîni, nu-mi rezerv nici un drept asupra-î, de autor. Veți dispune de dînsul, cum veți găsi cu cale că e mai bine și folositor pentru neamul nostru românesc.

Binevoii, vă rog, Domnule Președinte, a primi asigurarea desăvîrșitei stime ce vă păstrează pururea,

AL. FILLOREANU.

[Iscăliturile aşternute în urma moţiunii profesorilor din Bucureşti:]

Ştefan Eftimescu, Ştefan Pop, D-r St. Dinulescu, Const. Ki-riţescu, G. Gorciu, N. Baci (Severin), Lucreţia Moteanu, Paulina Călinescu, D. A. Teodoru, Nd. Locusteanu, Hildebrand Frollo (prof. la gimnasiul «Dinicu Golescu», Cîmpu-Lung), G. O. Gârbea, V. Gr. Borgovanu, At. Macavei, C. Litzica, Eugen Lovinescu, Maria D. Saegiu, I. S. Petrescu, G. Bogdan-Duică, Sp. Popescu, N. R. Colceag, I. Popa-Burcă, G. C. Atanasiu, Victor Anastasiu, A. Lupu-Antonescu, Pr. I. Const.-Lucaci. Ioan Slavici, I. Niculescu, Gh. Oprescu, (prof. Giurgiu), I. Valaori, Ion Grama, G. Popa-Liseanu, Gr. Dănescu, P. Gîrboviceanu, M. Popescu, I. Dumitriu, Const. G. Ionescu, G. I. Chelaru, D. Munteanu-Rimnic, V. S. Moga, E. Ciupagea, Ch. V. Bănescu, I. Clinciu, P. Marinescu (Severin), C. Armaşu (Severin), Maria Brătăşeanu, N. Apostol (Roman), Vasile Mi-chăilescu, Nicolae Bănescu, Ioan M. Marinescu, Ilie Mihailescu, Marin Demetrescu, C. D. Stănescu (Liceul Carol I, Craiova).

Cercului Corpului didactic din Bucureşti.

Iubiţi Colegi,

Corpul didactic craiovean, într'un singur glas, aprobă mişcarea începută în Bucureşti pentru apărarea limbii româneşti.

Nu am dori să se mai verse sânge în această luptă; aşteptăm cu nerăbdare timpul ei desăvîrşit, care să aducă în inimile tuturor iubire pentru frumoasa noastră limbă şi să scape de degradare demnitatea noastră naţională.

Pomponiu, G. I. Staiculeţ, Ştefan Ciuceanu, Anast. Georgescu, Preotul D. Lungulescu, C. D. Stătescu, I. Solovin, I. Marinăscu, A. A. Suci, N. Balaban, N. Bănescu, Th. Popescu, G. Nicolescu, Ion Florescu, Pr. I. Plenianu, Vasile Mihăilescu, A. Lăzărescu, A. Gheorghiu, N. Cantuniar, Marius Mezulescu,

Const. C. Erbiceanu, L. Alexiu, C. D. Fortunescu, Ion Bobeiu, Alex. Bărbulescu, I. I. Stăncescu, Ec. Stăncescu, P. Valsamo, V. Turtureanu, Th. I. Ionescu, Chr. Demetrescu, P. D. (?) Costescu, G. Poşulescu, G. Barbianu, G. B. Vulpescu, Ana St. Constantinescu, Ecaterina Protopopescu, Constanța Sevastos, M. P. Ionescu, T. G. Demetrescu, Ana Panait, St. Rudeanu.

Aderare.

Profesorii de la şcolile secundare din Galaţi se asociază din toată inima la propunerea relativă la cultivarea limbii strămoşeşti, şi salută cu dragoste pe toţi cei ce luptă ca limba naţională să-şi redobândească dreptul ce-l are de a fi respectată şi cultivată de toate straturile neamului nostru. Numai astfel putem aspira la un viitor strălucit al Romînismului.

A. Frăţilă, M. N. Pacu, Gr. Guţu, N. G. Longinescu, M. Sîvescu, D. V. Dacian, Iosif Vasilescu, Gh. N. Munteanu, Econom St. Vîrgolicî, T. A. Bădărău, N. Mirinescu, P. D. Petrovici, Th. Paulo, T. Teodorescu, Zaharia Ionescu, U. Chousserie, H. Sanielevici, Şt. Nenov, Ioan C. Bohociu, Alexandru Zaharia, G. Varnali, D-r Boliu (?) Ion C. Constantinescu, Al. Florescu, G. Mardan, D. Mardaň, St. Brăilescu, I. Mazăre, G. Botea, Gr. L. Trancu, Const. Calmuschi, Alex. Densuşianu, G. Humojujan (?!), Const. Pop, G. Codreanu, I. G. Munteanu.

Onor Cercului profesorilor Secundari din Bucureşti.

Domnilor şi iubiţi Colegî,

Subsemnaţii membri ai corpului didactic din Bîrlad, pătrunşi de dragostea pentru limba românească şi de datoria ce măi ales noi, profesorii, o avem de a o păstra

neatinsă și de a o cultiva, aderăm în totul la rezoluțiunile domniilor voastre, salutînd cu entusiasm tinerimea și pe toți acei cari luptă pentru acest ideal sfînt.

D. Mironescu, T. Novac Peot, Radu G. Radoveanu, Eugeniu Bulbuc, Econ. I. Antonovici, A. Fotino, G. Constantinescu-Rîmniceanu, George D. Neștian, V. Triandaf, I. Bontaș, Gh. Finites, G. Onișor.

IX.

ARTICOLE DIN PRESĂ.

Cîteva cuvinte asupra intrigii dela 15 Mart.

Cernită în zăbranic de doliu trebuia să apară astăzi gazeta noastră. Căci a fost o vărsare mare de sînge în Piața Teatrului Național.

Dar n'am vroit să încingem ziarul nostru cu che-narul negru al jalei. Ni-am adus aminte că astăzi, 14 Mart, este aniversarea proclamării Regatului.

E zi de sărbătoare națională. E cea mai strălucită între toate. Să ne bucurăm și să ne veselim !

Pentru prăznuirea acestei sărbători, guvernul a scos mîndra oștire a Regelui Carol în Piața Teatrului Național. Și i-am admirat vitejia. Vrăjmașul a fost zdrobit și pus pe goană. Sîngele a curs din bielșug. Spitalele gem de răniți. Poate că în clipa cînd vor apare aceste rînduri, sufletul unora dintre acești păgîni a și zburat la cer.

Cine era vrăjmașul? Cine erau liftele spurcate împotriva cărora Guvernul a azvîrlit urgia răsbunătoare a săbiilor și a lăncilor?

Era tinerimea universitară a țerii. Era floarea flăcăilor României. Erau conducătorii și luminătorii de mine ai neamului.

Ei erau desarmați. Ei erau pașnici și demni. Săvârșiseră însă nelegiuirea de a veni să cînte «Deșteaptă-te Romîne» în fața templului artei naționale. Făptuiseră crima de a purta în fruntea lor și a nu-l închina, chiar copleșiți de potopul loviturilor sălbatice, sfîntul nostru drapel.

Atîta aŭ făcut. Numai atît. Dar se vede că era prea mult. Prea mare îndrăzneală. Acest imn de durere și de îmbărbătare patriotică nu trebuia să tulbure grațioasa ciripire franțuzească și comediile bufе și pîcante, care se jucau de cîteva dame din societatea înaltă, purtînd unele distinse nume exotice, pe scena națională întemeiată de Vasile Alecsandri, de Ion Cîmpineanu, de Ion Ghica și de alți venetici.

Și a fost măcel cumplit.

Poate că s'ar fi convenit să înzăbrănim în doliu ziarul nostru. Doliul pentru bieții soldați căzuți în această luptă, în care guvernul d-lui Cantacuzino li-a pus bravura la încercare. Doliu pentru sărmanii copii smulși de pe băncile școlii spre a fi aruncați pe paturile de chin ale spitalului.

Dar, azi e aniversarea proclamării Regatului! Să așternem ghirlande de flori peste sîngele nevinovat! Să ne bucurăm și să ne veselim! Miniștrii, în frac și cu decorații, vor face paradă azi în biserică, unde se cîntă *Te Deum*.

Cîntați, prea sfinților preoți, și un *De profundis!*

Iar voi, studenți romîni, voi să nu mai cîntați «Deșteaptă-te Romîne».

Să nu se deștepte Romînul! Să doarmă! Somnul este o fericire, — fericirea nesimțirii de griji și de dureri. Și fericit e dator să fie Romînul în ziua cea mare a sărbătorii Proclamării Regatului. Să nu se deștepte!

...Iar, dacă nu vrea să doarmă, guvernul d-lui Cantacuzino are destule săbii și baionete la poruncile sale, spre a sili pe îndărătnici să doarmă somnul cel de veci, neturburat.

Nu te deștepta, Romîne! Acesta a fost imnul care a salutat aurora roșie a sărbătorii de azi.

(Din «Franțuzomania». ed. a 2-a, 1906).

G. RANETTI.

Către studențime și înstrăinați.

Te-ai adunat, tinerime luminată, nădejdea visurilor noastre, — te-ai adunat cu inima însingerată ca să ridici glasul tău, în graiul sfînt al strămoșilor, împotriva înstrăinaților de neam și țară cari veniseră să acopere cu tina disprețului lor limba românească în altarul ei.

Ați venit ca să cîntați, pașnici, imnul deșteptării, și, ca într'o suflare de uragan, ați prăbușit armata cu fulgerele baionetelor asupra piepturilor voastre și ați înroșit cu sîngele vostru fierbinte piața Teatrului Național.

Sus fruntea, studenți, fiți mîndri de jertfa singelui vostru; cu el ați scris, ca pe o filă uriașă, dragostea voastră sfîntă pentru graiul în care tremură jalea și bucuriile strămoșilor noștri, — pentru sărmana noas-

tră limbă umilită și desprețuită ca și cei cinci milioane de robii ai foamei și ai întunericului.

Studenti, petele de sînge de Lună priviți-le ca pe niște uriașe flori aruncate în calea de lumină ce se deschide dragostei de limbă, neam și țară.

Iar voi, cei cari ni desprețuiți graiul și neamul, să știți că nici-odată desprețul vostru nu s'a zugrăvit mai negru ca alaltă-seară, pe pînza flăcării curate ce se înalță spre zărilor albastre ale idealurilor noastre.

Gîndiți-vă la prăpastia care ați săpat-o între voi și popor, înțelegeți adevărul, mare și clar ca lumina zilei, că limba este cimentul care face din clasele unei națiuni o stîncă veșnică de care se sfarămă toate valurile, gîndiți-vă că ea este cheazășia viitorului nostru, și întoarceți-vă, cît mai este vreme încă, la calea adevărului, — întoarceți-vă, dacă mai este în sufletele voastre o scînteie de simțire românească, către acest popor de mucenici, învățați-le graiul, gîndiți-vă ce îndură de veacuri acești rooși ai durerii, învățați-vă a-i iubi și ridicați-i din obida și întunericul în care zac de două mii de ani, la viața omească, care o merită și ei supt soare.

Faceți aceasta cît mai este vreme încă, deschideți bine ochii și gîndiți-vă bine unde vă duce calea pe care ați apucat. Să nu fie prea tîrziu odată, să nu vie ziua cumplită de sînge, în care acei cari mai simt în suflete flacăra sfîntă a dragostei de neam, să se ducă în popor, nu în piața Teatrului Național, să cînte imnul de foc al deșeptării!

N. N. BELDICEANU.

TABLA CUPRINSULUI

	<u>Pag.</u>
Prefață	3
I. Introducere	5
II. O rugămintе	6
III. Despre drepturile limbii naționale în statul modern	10
IV. Liga pentru unitatea culturală a tuturor Romînilor .	34
V. Conferința dela 13 Mart 1906	36
VI. Două scrisori de <i>N. Iorga</i>	57
Întîmplările de <i>M. Sadoveanu</i>	64
În legătură cu întîmplările serii de 13 Mart 1906 de	
<i>Em. Gîrleanu</i>	71
13/26 Mart de <i>Ion Slavici</i>	74
Chemare de <i>Al. Vlahuță</i>	76
Discursul dela Iași, ținut în ziua de 19 Mart . . .	82
VII. Moțiune a studenților Ieșeni	101
VIII. Întrunirea din sala Dacia (20 Mart)	102
IX. Adesiuni	128
X. Articole din Presă :	
Cîteva cuvinte asupra intrigiі de la 13 Mart de <i>G.</i>	
<i>Ranetti</i>	152
Către Studențime și înstrăinați de <i>N. N. Beldiceanu</i>	154

